

BASMUL

ÎN

CULTURA INTEGRALĂ

CONȚINUTUL GRAIULUI

Ciclul: Basmul, Epopeea, Proverbul, Fabula și Romanul.

DE

Stanasie C. Păunescu

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA PROFESIONALĂ, DIM. C. IONESCU
9. — STRADA CÂMPINEANUL. — 9
1914

BASMUL

ÎN

CULTURA INTEGRALĂ

CONȚINUTUL GRAIULUI

Ciclul: Basmul, Epopeea, Proverbul, Fabula și Romanul.

DE

Ţtanasie C. Păunescu

BUCUREȘTI
TIPOGRAFIA PROFESIONALĂ, DIM. C. IONESCU
9. — STRADA CÂMPINEANU. — 9.
1914

PREFAȚĂ

Am oferit publicului cititor, în anul trecut, prima mea lucrare pe terenul pedagogiei: «Studiu introductiv pentru cultura integrală».

Acest studiu este în total o «critică a învățământului», o înfățișare documentată a lipsurilor capitale de care suferă școala noastră, și o schițare generică a unei noi perspective de cultură — corespunzătoare progresului la care a ajuns și mai ales către care tinde societatea actuală. Ar fi trebuit, conform făgăduelii ce am făcut-o la sfârșitul acelei lucrări, să continui cu publicarea părții constructive corespunzătoare criticei din «studiul introductiv»; dar de oarece posedam de mai înainte un material bogat de psihologie literară, extras prin studierea producțiilor populare, și în special din «basmе», am crezut de cuviință să public mai întâiu acest material, care face parte integrantă din studiile mele generale de pedagogie.

Acestea le zic pentru acei cari au binevoitoarea atențiune de a mă urmări în eforturile ce le depun pentru realizarea unei opere, pe care o socotesc de mare folos neamului nostru românesc.

Autorul.

INTRODUCERE

Condițiunile vieții sociale se schimbă neîncetat și din cauza acestei schimbări, felul de gândire al omului și deprinderile sale nu mai sunt acum întocmai cum erau altădată. În pătura orășenească, precum și între țărani, munca fizică și intelectuală se accelerează din ce în ce mai mult. Pe toți deopotrivă îi preocupă interesul zilnic și sufăr de patima concurenței: nervozitatea crește.

Rând pe rând își iau sborul, ca niste păsări călătoare, singurătatea, liniștea patriarhală, tăcerea visătoare. Unde vor fi trăind acestea acum?

Păstorii s'au schimbat în agricultori, pășunile s'au arat și mica turmă stă închisă în obor; brazda pământului robește trupul și cugetul muncitorului. Vremea basmelor și a legendelor frumoase dispare.

Nici chiar în călătorie nu mai este omul fără ocupație — și apoi cu trenul, lumea călătorește așa de repede, încât nu mai are vreme de povești.

Odinioară, pentru cei ce voiau să se distreze,

singure poveștile minunate le erau teatre și cinematografe intelectuale. Acum aceste lucruri sunt monopolizate de artiști și puse sub cenzura critice.

Simțul realității desconsideră basmul, pe care îl atribue în răs, copilăriei naive.

Zmei nu mai sunt, căci paznicul de noapte, cu tropotul pașilor săi și cu șueratul pătrunzător al fluerului, i-a speriat, gonindu-i într'altă lume.

Zânele au pierit în aceste timpuri, când gingășia unei taine a naturii pare a fi smulsă și din inimile pruncilor. S'a dus virginitatea din sufletul copiilor și tinerilor, ucisă de cântecele obscene ale ȝiganilor lăutari.

Nici tinerii împărați nu mai fac isprăvi minunate, cu sabia fermecată și cu calul întraripat, căci tunul bubue prea tare, încât îl aud și moșnegii și babele.

Dar oare, *rămâne basmul numai o podoubă a vremurilor trecute?* Iată lucrul pe care nu-l putem afirma și nici n'am aveà dreptul acesta.

Ne-am depărtat noi de lumea basmelor, prin felul vieții, prin vârstă și cunoștințe, dar acea lume, încă trăește undeva și veșnic va trăi, retrasă într'un fund al lumii, ascunsă într'un colțisor al sufletului.

Spun și-or tot spune basme, unii țărani bătrâni, în lungile seri de iarnă, ca să-și uite urâtul și nevoile vieții. Vor mai fi copii și tineri, cari

să găsească plăcere în ascultarea «poveștilor din bătrâni», sau vor lua cartea și vor citi cele «de prin lume adunate și la lume iarăși date».

Și încă, mintea cea tânără va făuri ca în totdeauna, din propria sa trebuință și sub influența celor auzite și citite, un vis cu care se va desfătă și care va constitui o bună parte din manifestările sale.

Și cum conținutul basmului corespunde unei manifestări tipice a inteligenței omenesti, putem zice cu drept cuvânt: *Când se va stinge sentimentul de încredere și dorința de înaintare din sufletul celor mici și nevoiași, atunci, și nici atunci — va pieri basmul.*

El a fost și va fi icoana sufletească a unei anumite păтури sociale și a unei anumite vârste a individului; iar prin bogăția și varietatea elementelor ce conține, constituie un adevărat tezaur intelectual, cu care se poate făli un popor, chiar când clasa superioară a acestuia a ajuns la o treaptă culturală destul de înaltă.

Basmul va fi mereu un izvor de subiecte frumoase pentru gândire:

Poeții vor găsi întrupate aci imagini, care numai în cugetul naiv al poporului se pot naște.

Artiștii în genere, din basm se vor pătrunde de sentimentul frumosului simplu.

Pentru psiholog, studiul basmului oferă o parte din complexul manifestărilor gândirii omenesti.

Sociologul și istoricul, din studiul lui, vor înțelege ceva, din ceea ce hrănește poporul de rând în taina sufletului său.

Pentru pedagogie mai ales, studiul basmului va fi de un interes capital. Într'adevăr, nu pot pretinde că cunosc sufletul copilului, acei cari nu cercetează această producțiune intelectuală atât de plăcută și așa de adaptabilă gândirii, în începuturile sale.

Acum trebuie să mărturisim că întreg învățământul nostru școlar, cu toată severitatea și măiestria regulamentelor sale, nu procură pentru copii și tineri, un material mai bogat și mai impunător decât acela pe care micuții noștri elevi îl primesc pe nesimțite din naivele povestiri numite basme.

Scrierile și povestirile acestea, împreună cu toată literatura: epopee, fabule, romane..., constituiesc un element sufletesc așa de puternic, încât învățământul oficial este aproape de ne băgat în seamă în mișcarea intelectuală a școlarilor. Lucrul acesta este mai totdeauna, din nenorocire, trecut cu vederea de profesorii școlilor noastre.

Elevilor li se impune spre memorizare, în fiecare zi câte 3—4 lecțiuni (porțiuni) din materia de învățământ oficială. Dintre totii elevii însă, cel mult o pătrime dacă dau importanță acestor lecțiuni impuse, citindu-le și recitându-le după litera cărții. În acelaș timp, cea mai mare parte dintre elevi citesc după plăcere altceva decât ceea ce le impune școala. Ei aleg ce le place și cugetă cu elementele de gândire care le sunt mai firești și mai stabilite. Prin această cugetare liberă, numiții elevi își dezvoltă și își

fortifică inteligența. Cu mintea lor ei devin *creatori* ai unor sisteme de cugetare prin care li se cimentează personalitatea sufletească.

Când oficialitatea școlară îi pune față în față (pe majoritatea elevilor cu activitate intelectuală liberă) cu puținii elevi «*silitori*», atunci nedreptatea și eroarea profesorilor se evidentiază: pe cei supuși textelor (manualelor de școală) și cari reușesc a recita cugetări străine, îi încarcă de onoruri: laude, încurajeri, premii și făgăduiala unui «viitor strălucit»; iar pentru inteligențele libere, pentru acei cari sunt creiatori în gândurile lor, progresând în conștiința de sine și încântându-se de forme măestre de cugetare, pentru aceștia — zic, — mai nimeni n'are o vorbă bună: Nota rea îi nedreptățește, epitetele de «leneși», «proști», «neascultători», îi înjosesc; repetenția în aceeaș clasă îi confuzionează; iar prin apostrofări și pedepse din partea părinților, vioiciunea acestor spirite libere, adesea se stinge.

Unii dintre acești elevi au tăria sufletească de a se împotrivi tuturor calamităților din afară și atunci ei apar (în contra oricărei așteptări oficiale) cu o putere sufletească mult mai solidă și sunt în viața de toate zilele mult mai folositori societății și lor înșiși, decât cei mai mulți dintre «*silitorii*» și lăudații «*doctori*» sau titrați ai școlilor «înalte».

Că și dintre cei zeloși la învățătura oficială unii ajung cu o inteligență strălucitoare, nu ne mirăm de fel, când știm că ei au fost (precum am spus) totdeauna încurajați și ajutați de alții,

dându-li-se avântul din afară chiar când erau lipsiți de el în sine înșiși.

Relativ la inteligențele care se formează prin însumare liberă a unui material străin de oficialitatea școalei, avem de observat: presiunea din afară și reaua influență provenită din imperfecta constituție a școlilor (mărită prin nepriceperea profesorilor) pe care le vor reface desigur, niște mai fericite timpuri viitoare.

Dar totdeodată, nu trebuie să trecem cu vederea: *influențele detestabile provenite din elementele rele*, pe care cei dornici de cugetare liberă și de cultură variată le primesc pe nevăgate de seamă, *din diferitele producțiuni literare*.

Motivul acesta din urmă, m'a determinat să întreprind cercetări asupra însuși materialului de gândire oferit de diferitele producțiuni literare tipice, — în interesul unei opere pedagogice serioase.

În prezenta lucrare mă ocup cu literatura populară, — în special cu manifestarea tipică numită «basm».

Sunt convins că pedagogii nu vor putea să-și îndeplinească cu competență datoria lor, dacă nu vor cunoaște conținutul intelectual al majorității micilor lor elevi. De sigur că le va fi de folos întru câtva studiul de față: studiu psihologic-pedagogic, în care scot în evidență mai ales acele elemente din basm, ce sunt caracteristice sufletului copiilor.

Aci arăt și rostul ce-l au basmele în promovarea inteligenții micuților cugetători.

Iată acum câteva lămuriri asupra materialului de care m'am servit în studiul de față:

Basmul este un plăcut vis de zi, care întrupează într'un erou toate bunurile și fericirile, dorite de o inimă curată și admise de un cuget naiv.

El este mai ales al celor neștiutori, nevoiași, disprețuiți, — al tuturilor celor ce văd pe alții mai superiori decât ei.

Noi îl avem ca o moștenire a trecutului și-l folosim într'o părțică a vieții noastre sufletești. Nu-l datorăm nici unui autor și dacă am trăi astăzi într'o lume a basmului, am putea zice: Basmul este al tuturor; se naște neîncetat și trăește în orice minte, — fondul lui fiind patrimoniul oricărei inteligențe omenești. Cum acelaș aer respirat de toți ne susține viața, fără ca vreunul din noi să aibă drept de stăpânire asupra-i, cum aceeaș apă condiționează existența tuturor vietăților din mare, tot astfel: *pentru toți oamenii simpli, este egală trebuința, de a-și întrupa în basm visul lor de dragoste, putere și fericire.*

Se înțelege însă, că cei dintâi basmuitori vor fi întrupat visările lor într'o anumită formă, care, comunicându-se verbal urmașilor, s'a complicat mereu, cu noi amănunte, schimbându-se după popoare și indivizi. Fondul invariabil nu și-a schimbat după timpuri decât coloritul, dovedind: sau un curent sănătos, sau o molipsire bolnăvicioasă.

Nu putem să ne închipuim precis, cum o fi gândit omul în adâncimea vremurilor trecute, ce

putere o fi avut idealul său și cum l-o fi manifestat.

Mărturiile ce ni s'au păstrat, sunt prea recente pentru a putea pricepe din ele taina sufletului celor de demult; deci *nu ne vom avânta în aserțiuni asupra formii primitive a basmului.*

Ar fi deajuns să vorbim cu deplină competență despre basm — așa cum trăește astăzi în mintea și graiul poporului.

Iar dacă nici în aceasta nu reușim pe deplin, faptul se datorește unor greutăți ce nu pot fi înlăturate de noi.

È drept că am auzit pe bătrâni povestind basmele, care în copilărie și'n tinerete le-au fost comoară scumpă a gândului; dar ei le povesteau, desigur, așa cum *trebuie* să le spună *pentru alții.*

Am trăit noi între copii și tineri, cari se adunau să-și comunice «povești» auzite: dar cine știe cât își trădau ei în acestea din tainica poveste a sufletului; căci nimeni nu poate ghici secretul altor gânduri, până nu-și cunoaște bine secretul cugetului său. Iată dar greutățile și lipsurile ce trebuie să ni le mărturisim dela început: *Atunci când ni se povesteau basmele, nu știam cum să le ascultăm; iar acum când am putea să le apreciem, n'are cine să ni le mai povestească.*

«Savantul» nu mai poate stă cu capul în poala bunichii și ea să toarcă pe 'ndelte firul povestirii sale sincere; iar dacă el va pretinde «un basm» dela vre-un copil, sau om din popor, aceștia se vor intimidă, sau și altfel: ceeace este căutat, nu este cu totul natural.

Aşa dar, să ne resemnăm, dacă *nu putem avea ca material de studiu, basmul viu din mintea şi graiul poporului.*

Singure amintirile păstrate din copilărie şi cunoştinţa unor legi ale cugetării omeneşti ne ajută acum să stabilim nişte adevăruri cu privire la basmul trăit în minte şi în viul graiu, iar ca material *ne rămâne basmul scris*, pe care ni-l păstrează hârtia credincioasă.

Importanţa basmelor scrise este destul de mare pentru studiul nostru, astăzi, când deprinderea citirii este foarte răspândită, când în scris s'au fixat aproape în întregime elementele gândirii, încât aproape nu se mai povesteste şi nu se mai gândeşte de nimeni un basm, care să nu fi fost citit dintr'o carte.

Am întrebuinţat deci, acest material ce se prezintă tuturor în aceeaşi formă şi măsură şi pe baza căruia, va putea oricine şi oricând să întrupeze opere, care să corespundă din ce în ce mai mult idealului de frumos-folositor, către care se simte atras omul civilizat.

P A R T E A I

CHESTIUNI GENERALE

Care este rostul basmului între celelalte manifestări sufletești ?

Elementele basmului sunt împrumutate din viața reală; sunt aceleași elemente, care constituiesc complexul gândirii, în cele mai firești manifestări ale sale, dar întrupate după o logică intelectuală, deosebită de înlănțuirea reală a lucrurilor.

El, ca unitate complexă, deși nu este copia realității, totuși este o manifestare naturală a cugetului omenesc și se bazează pe legi neschimbate ale gândirii, ocupând un anumit loc în viața sufletească.

Întruparea basmului o șocotim ca o stare normală a relativei noastre sănătăți sufletești, de oarece, de când se știe, neîncetat durează în omenire o continuitate de gândiri, o aptitudine de împrumut a celor intelectuale, progresând se înțelege, treptat-treptat.

El, fiind o parte din întregul patrimoniu sufletească, se supune aceluiași legi durabile ale cugetării.

În ceea ce privește perioada de dezvoltare a gândirii, căreia corespunde basmul, precum și relativ la rostul ce-l are el între celelalte manifestări sufletești, iată ce putem spune:

Adevărata progrese, în dezvoltarea intelectuală a individului, nu o putem stabili nici în raport constant cu vârsta, n'o putem nici secționa prin limite distincte, pentru următorul motiv: promovarea dezvoltării psihice nu este de o continuitate perfectă, căci *societatea și împrejurările externe grăbesc sau împiedică cursul dezvoltării normale a copilului*. Micuții noștri sunt forțați în chip nefiresc: să vorbească, atunci când nu înțeleg ce spun; să stea ficși, atunci când simt trebuința de a se mișca; să-și înăbușească cuvântul, atunci când ar voi să-l spună.

1. Până la vârsta de un an, copilul este înfășat-imobilizat; — el nu trebuie să se miște, dar este ținut să asculte vordindu-i-se și să se forțeze a imita acest lucru neînțeles.

2. Este în copilărie, un timp, ce pare a fi specific jocului, dar tocmai atunci oamenii și împrejurările intervin: copilul este silit, prea adesea, să stea închis în odaia strâmtă și jucăriile i se confiscă.

3. Când «buna natură» îi îndeamnă să fie expansivi, sburdalnici și guralivi, atunci cei mai mari îi opresc strigându-le: «astâmpărați-vă,

taceți! »; «*Două urechi și o gură v'a lăsat bănuț natură: multe s'ascultați și bine, dar voi să vorbiți puține*».

Împrejurările fiind așa de capricioase, față de bietul copil, înțelegem pentru ce atâtea aserțiuni greșite s'au făcut asupra cursului dezvoltării intelectuale.

Cercetătorii au fost siliți să se bazeze: sau pe exemple reale dar anormale, sau pe speculațiuni abstracte fără exemple practice.

Pentru a mă feri de aceeaș greșală, nu voi prezenta ca absolute, ideile pe care le formulez mai la vale, în privința dezvoltării intelectuale a copiilor; deși caut realitatea, în logica cea mai naturală.

Pentru a răspunde la întrebarea: *cărei perioade*¹⁾ *de dezvoltare a gândirii corespunde basmul*? — să luăm trei momente din dezvoltarea vieții individuale:

1. Mișcări dezordonate, concomitente graiului confuz ;

2. Mișcări coordonate în jocuri, corespunzătoare vorbirii logice, întrupată în povești;

3. Reprezentări ideale (libere de act), unite cu vorbirea internă și formând împreună cugetarea, — adevărata viață sufletească.

Aceste trei momente sunt caracteristice : prunciei, copilăriei și maturității:

---

1) Cuvânt nu tocmai propriu, dar întrebuințat în lipsă de alt termen.

a) Pruncii se manifestă prin mișcări dezordonate și gânguresc sunete fără noima.

b) Copiii se joacă și gândesc în «gura mafe».

c) Oamenii maturi, ajung până la atâta superioritate a cugetării, încât să nu-și trădeze, nici prin cel mai mic semn sau contracțiune a feții lor «de bronz», chiar cea mai grozavă luptă sufletească pe care ar suporta-o.

Dar până să ajungă omul la desăvârșirea unei vieți intelectuale, separată de viața fizică percepută prin simțuri, trebuie să se sustragă numai cu încetul dela acea *exteriorizare* a întregii sale firi, ce-l caracterizează la început.

Urmărind această diferențiere de manifestări, observăm ca orice întrupare a vorbirii logice într-o povestire, pare a se prezenta:

1. Ca o complectare prin graiu a unui joc copilăresc; (jucăria există, dar nu poate fi complectată decât prin graiu).

2. Ca o reproducere orală a unui joc copilăresc; (jucăria există, dar nu e la îndemână).

3. Ca o executare ideală, unită cu vorbirea internă, a unui joc copilăresc; (jucăria dela început este numai în minte).

În acest chip stabilim locul povestirii în viața sufletească: pragul trecerii, dela manifestarea fizică percepută prin simțuri, la manifestarea intelectuală.

Și dintre toate povestirile, care au calitatea de a se potrivi *acestui prim pas către viața intelectuală pură, cele mai adaptabile, cele mai ti-*

pice, sunt basmele, înțelese în adevărata curățenie a conținutului lor.

În acest caz, ele constituiesc, pentru micuții cugetători, veritabile jocuri intelectuale, în care, jucăria principală, păpușica favorită, este eroul basmului.

Ceeace mă face să socotesc, de o primă importanță pentru inteligența copiilor, mai mult decât orice alte povestiri, basmele, este că:

a) ele poartă, mai mult decât oricare altele, caracteristica jocurilor (lucru pe care îl vom vedea la timp;) și

b) pentrucă cuprind în sine toate elementele ideilor și sentimentelor de bază ale sufletului omenesc.

Este de observat că, copiii ascultă basmele, chiar când încă nu sunt în stare a le cuprinde pe deplin în gândire; și atunci, în loc să le reproducă în întregime numai în minte, le execută în joc: se joacă «de-a cutare» personaj din basm.

Iar când au ajuns să se desfateze în basm, atunci copiii uită adesea jocul ¹⁾. Aceasta e proba că au făcut un pas spre maturitate, spre adevărata viață sufletească.

De aci înainte, ei le vor ascultă, ca pe niște

No. 1) Să se înțeleagă că, *reproducerii* în gând, îi precede *reproducerea orală*.

Asupra acestui fapt, voi înzistă într'un studiu asupra *vorbirii interne*. Acum să se știe numai că, mulți copii își spun lor înșiși, cu glas tare, basmele, când n'are cine-i ascultă.

modele de întrupare, *într'un tot*, a unei mulțimi de idei diferite, fapt ce *corespunde cerinței de unitate a gândirii*, atât de mult simțită de inteligențele tinere.

Copiii gândesc ascultând, apoi fac *exerciții superioare* gândind asemenea cu cele auzite.

În singurătatea, care de multe ori li se impune, ei inventează, sau rechemă un element din basm, un fir de poveste, pe care îl dapănă în minte cu toată sânguința și arta de care sunt capabili.

Sunt basme de acelea nepovestite, (ale lor proprii), care se continuă luni de zile, poate ani, în mintea copiilor și tinerilor tăcuți. Ele progresează și se complică cu timpul, constituind un fond sufletesc, un depozit intelectual, pe care nimeni nu li-l știe și nu li-l poate controla. Aci se cuprinde secretul și adevărata calitate (neștiută) a «firilor neînțelese».

La tinerii incuți, ca și la copii, cea mai superioară manifestare intelectuală, de care sunt capabili, îmbracă în chip natural forma basmului. Acesta este pentru ei *maestrul gândirii, pe care o intrupează și o desvoltă*.

Mai ales că mediul înconjurător, prea adesea, este așa de sărac față de setea de viață deplină a copiilor, încât, departe de a le da posibilitatea să-și exercite toate puterile lor, îi apasă grozav și-i reduce la o existență abia suportabilă.

Chiar în privința vorbirii, care este teren mult mai lesnicios, avem de observat, că materialul

ce li se impune este așa de redus, așa de inferior, că *ani de zile sunt ținuți să nu gândească și să nu vorbească, decât despre nevoile banale ale vieții* și despre niște jucării fabricate — foarte plictisitoare — pe care bucuroși le-ar azvârli într'un colț uitat, în schimbul unei distracțiuni cât de mici, care să-i încânte.

Față de această sărăcie ce înăbușește spiritul copiilor, și față de nimicurile pe care ei le execută în jocuri pe stradă, cu alți micuți derbedei ce sunt lăsați în voia soartei, basmul este o ade-vărată binefacere superioară, fiind o comoară inepuizabilă de idei și sentimente, cu totul variate — *depozitul unei lumi cu totul corespunzătoare celor mai delicate trebuințe sufletești ale visătorului.*

Astfel, copiii și poporul de rând, în naivitatea lor, gustând des din amarul vieții, primesc cu plăcere să se desfăteze în lumea basmelor, care cuprinde în sine o făgăduială a unei fericiri, ce ar putea fi dobândită în viitor, ca să suplinească lipsurile realității sarbede. Ceeace, această realitate neîndurătoare, nu poate da cugetelor simple, «basmul» le oferă cu dărnicie, într'o formă de un farmec deosebit, *umplând în acest chip un gol simțit în viața sufletească.*

Iar bătrânii, povestind basme, pare că o fac aceasta — ca o reîntoarcere la cele de odinioară — și *ca să aducă tinerei generațiuni o o-frandă, un dar din tot ce socotesc ei că au avut mai încânător, în regretata tinerețe trecută.*

Așa privit basmul, din punct de vedere al in-

dividului, înțelegem că are întâetate între alte producțiuni intelectuale.

De mai mare importanță este însă, *să vedem dacă rolul său ar fi tot așa de apreciabil și din punct de vedere al mersului vieții sociale?*

În această privință iată ce avem de observat:

Priveliștea realității nu este în toate ale sale ceva agreabil, nici ceva cu totul încurajator întreprinderilor omenești raționale, sau corespunzător întocmirilor sociale cele mai respectate de mintea noastră:

a) De foarte multe ori, deslănțuirea fenomenelor (cosmice) este teribilă și se răsfrânge în chip păgubitor ordinei normale: geruri, potoape, secetă, cutremure, grindină... o întreagă «mânie» a cerului și a pământului, înfățișează lucrurile «naturale» ca făcute și refăcute, fără un rost determinat, fără o stabilitate asigurătoare.

b) Lumea ființelor vii înfățișează o ordine de fapte cu totul brutale, ce nu ne surprind, numai din cauză că prea mult ne-am deprins cu ele, (avându-și reflectarea lor și în noi înșine).

Toate aceste vieți necuvântătoare trăesc unele în detrimentul altora; se prigonesc neîncetat și se distrug reciproc, pentru singurul motiv al hranei, sau din cauza unui antagonism neînfrânat. Încă, ele execută un chip de orânduiri de ordin sentimental, ce dezic cu desăvârșire principiile cele superioare omenești.

c) Societatea omenească însăși, în procesul vieții zilnice, se arată cu totul departe de întoc-

mirile principiale proprii, ba chiar mai prejos de unele manifestări ale vieții animalelor.

d) Pe de altă parte, inteligența omenească se manifestă și prin produse de o înjosire extremă față de idealurile folositoare colectivității. Aceste produse degradatoare sunt concretizate în toate chipurile în mijlocul societății, dar mai ales sunt depuse în vorbirea vulgară — depozit ce se împărtășește și se impune tuturor.

e) Să adaogăm la acest ansamblu de înfățișeri, care desconcentrează pornirile de înobilare a ființei omenești, și realitatea vieții personale (de care am mai vorbit), care nu numai că este prozaică și monotonă, dar încă și de o cruzime ordinară, față de aspirațiunile formulate în principii, în atâtea veacuri de experiență inteligentă.

Toate aceste înfățișeri contsitiesc *atmosfera generală ce dă colorit vieții sufletești a generațiilor tinere.*

Și nu este posibil a se sustrage cineva dela contactul cu acest total înconjurător ce se impune; ba, ce este mai mult: influența nefastă se simte foarte de timpuriu, când încă nici nu este vorba de a preîntâmpina acele influențe rele, printr'o cultură stabilită pe principii superioare.

Copiii văd, aud și simt prea curând, tot ce este caracteristic în complexul existenței înconjurătoare. Mai înainte de a bănuî noi, lor li se imprimă un fel de *a fi*, sau cel puțin o aptitudine de a *deveni* tocmai ce nu este favorabil societății și ceea ce lor înșiși le va fi spre pagubă.

Gravitatea acestui fapt este ușor înțeleasă de

cel care cunoaște, cât de puțin, din nenumăratele dezordini care bântuesc neîncetat viața socială.

Când este atât de mare numărul indivizilor — cu adevărat periculoși — cari au un total de elemente sufletești cu totul dăunătoare colectivității, ni se impune cu tărie problema de a afla: prin ce mijloace s'ar putea preveni, cel puțin pentru viitorime, un rezultat cu greu îndurat în trecut și mai ales în prezent.

Va trebui să ne îndreptăm îndată atențiunea asupra acelor mijloace salutare și să ne folosim, chiar de cele mai mici dintre ele, pentru a constitui un element sufleteș, care să lupte în contra influențelor periculoase, ce amenință inteligențele tinere.

(Toate acele mijloace de prevenire a relelor dovedite, privesc totalul măsurilor de cultura integrală; iar tratarea obiectului lucrării de față constituie o părticică lăaturalnică și ajutătoare).

În domeniul vorbirii, în care se cultivă prea mult bălăriile înjosirii sufletești și ghimpii distrugerii sociale, și prea puțin florile inteligenței și ale spiritului de înaintare, să observăm *terenul basmului*, cel atât de caracteristic copilăriei și adaptabil începuturilor inteligenței: — Este el (sau poate fi) o pepinieră a cugetelor sănătoase, a sentimentelor și aspirațiunilor nobile?

Elementele basmului, impuse micuților ascultători, redeșteaptă, întăresc și pregătesc ceea ce influențele realității (și în deosebi ale vorbirii de

toate zilele), au pus și vor pune *bun*, în inteligență, sau ajută mai mult ceea ce este rău?

În fine: este posibil ca aceste povestiri naive, să fie perfecționate în formă și în fond, până într'atât, încât să devină prin excelență, opere de artă, prin care să se inobileze cugetul și simțirea copiilor?

Dacă vom putea raspunde afirmativ la această întrebare din urmă, care concentrează pe celelalte întrebări de mai sus, însemnează că basmul, cu adevărat, are valoare și din punct de vedere social, printre celelalte producțiuni ale inteligenții omenești.

Să cercetăm deci, *elementele constitutive ale basmului*.

Elementul principal.

Dragostea.

Studiind basmele, găsim în varietatea nesfârșită a formelor, un sâmbure unic, un fond invariabil. Acest fond, fără de care basmul n'ar putea să existe, este constituit din mai multe elemente, dintre care cel mai principal este *dragostea*. Prin ea se dă viață și farmec povestirii și i se asigură o încheiere frumoasă și complexă.

Dragostea este elementul de bază în jurul căruia se grupează toate celelalte elemente din basm.

Este vorba însă, dacă acest element principal (așa cum îl apreciem noi) își păstrează și pen-

tru copii locul de întâietate printre celelalte elemente constitutive? Se va zice poate, că sentimentul acesta, fiind ceva prematur pentru sufletul micuților ascultători sau cititori, rămâne pe un plan secundar pentru ei, și că cu totul altceva îi încântă din minunatele povestiri.

Copiii, însă, sunt mult mai precoci de cum ne place nouă s'o credem. Lor li se impune cu o grabă surprinzătoare sentimentul de bază al firii omenești — dragostea. De aceea și gândirea lor se desfășcă în primul rând cu acelaș sâmbure nelipsit, căruia toate celelalte elemente îi servesc numai ca podoabe.

Ne explicăm ușor proveniența acestui fapt: întreaga lume a ființelor inferioare își manifestă pretutindenea și oricând simplul joc al vieții, ce nu poate trece neobservat, mai ales de privirile cercetătoare ale copiilor. Și apoi, societatea noastră întreagă pare că se întrece să aducă sacrificii, din tot ce are mai bun și mai rău, acestui zeu-amor, care-știe să redea în schimb, după potrivă, plăcere sau amărăciune.

Copiii, crescuți în această lume puțin scrupuloasă în manifestările sale, obsedați atât de mult de expresiunile vulgare, concretizate prin scenele din realitate, ajung la o maturitate grabnică în unele privințe și cu adevărat știu prea multe lucruri la vârsta de 9—10 ani.

Așa dar, aduc și ei, foarte de timpuriu, sacrificiul lor aceluiaș zeu comun.

Dar dintre toate sacrificiile, pe care lumea întreagă le aduce dragostei, cel oferit de cugetul

copiilor și împodobit cu florile basmului, este sau nu, cel mai curat, cel mai sincer și mai superior? Se înobilează prin ceva ființa celui care aduce astfel de jertfă? Dobândește prin aceasta, aptitudinea de a privi în față un ideal curat și de a-l dori mai târziu, ca pe unicul bun, chiar în prozaismul vieții reale? — Iată ce vom înțelege expunând dragostea, așa cum o înfățișează basmele, sau cel puțin cum se poate ghici din complexul desfășurării lor.

Această producțiune străveche a minții omenesti — basmul — *exprimă în chipul cel mai adevărat și mai artistic iubirea sufletelor curate.*

Nu teoria măestrită a dragostei, nu cuvinte armonioase și cu subînțelesuri; ci prin fericita aranjare a faptelor, se înfățișează *icoane*, asupra cărora mintea se oprește, din care se revarsă întreaga tremurare a unei inimi tinere, în năzuințele sale către fericire. Beția sentimentului, în ascunsurile sale cele mai delicate, pornirea sinceră și neînfrântă, se arată aci mai puternică decât toată ființa celui ce s'a legănat în astfel de gândiri.

Putem să ne înfățișem ușor toate gingășiile caracteristice visului de dragoste întrupate în basm :

a) Mai întâi *visătorul își închipue obiectul dragostei sale într'o neobișnuită depărtare și în singurătate perfectă.*

Ființa iubită este departe, departe. Zile întregi merge eroul gândindu-se cu drag că are să

ajungă la ea. Întreabă în cale și rar cine să-l îndrepteze încotro îl mână dorul, dar el tot merge înainte, pătrunzând *unde nu poate «nici pasăre cu aripioare, dar încă om cu picioare»*. Acolo, în pustiu, în palatul ei, o găsește singură, adormită... sau în orașul împietrit, (— un oraș, care, în urma unui blestem, a rămas pentru vecie împietrit cu toate viețuitoarele dintr'însul, perfect în pozițiunea în care erau în momentul blestemului —) unde nimeni nu vede, nimeni nu simte; eroul singur și *ea*, adormită de veacuri, s'o deștepte din vraja ce o apasă... Ori într'o poeniță din mijlocul unei păduri neumblate, într'un palat frumos și singuratic, unde totul vine de-a gata : «pune-te masă, ridică-te masă».

Cât de curată, (naivă), cât de setoasă a trebuit să fie inima visătorului, cât de conștient el de slăbiciunea sa, pentru ca să-și imagineze atâta îndepărtare de lume și singurătate, trebuincioase jocului iubirii! Și apoi, ce descriere a unui sentiment mai puternic, întrece icoana călătorului dornic, pe care nici un obstacol nu este în stare să-l oprească din cale, și care aleargă, pentru îndeplinirea dorurilor sale, până i se tocesc «o-pinci și toiaș de fier».

Una dintre superioritățile acestei concepțiuni, constă în faptul că se înfățișează sentimentul deplin, atotputernic, — până a nu mai da loc absolut nici unei alte preocupățiuni, de orice natură ar fi.

b) *A doua gingășie a dragostei, în basm, este întârzierea și înoirea fericirii:*

Când eroul are să se lupte cu zmei, pentru a-și dobândi iubita, mai întâi *se luptă cu zmeii cari țin alte fete și numai în urmă de tot o scapă și pe ea.*

Dacă e să întâmpine greutăți mari ca s'o câștige, acestea sunt astfel așezate, încât, când socotim că s'au terminat și se va bucura în pace, atunci i se impun altele și mai grele; pentru ca răsplata ostenelelor să fie cât mai mult timp dorită.

Când scopul fericirii este ajuns, mintea nu se îndură a încheia, ci adaogă *despărțirea* de ființa iubită și alergarea pentru a o regăsi — (Făt-frumos abia dobândindu-și iubita, se desparte de ea, printr'o împrejurare neprevăzută, pentru ca apoi, prin multe alte efortări să și-o regăsească) — ca o continuare a beției sentimentului, o înnoire a fericirii.

Regăsind pe Făt-frumos adormit, fata de 'mpărat, care s'a ostenit atâta timp căutându-l, plânge *trei nopți de-a rândul* lângă patul în care el doarme, fără să-l poată deșteptă... fără ca el să știe... și numai în urmă de tot află — spre desăvârșita lor fericire.

Fata de 'mpărat cea mică, *în trei rânduri*, rămasă singură, când toți pleacă de acas', privește pe furiș dela fereastră pe Făt-frumos — cheleşul.

De trei ori îl isbește cu mărul de aur; *de trei ori* se duce la horă îmbrăcată în haine tot mai frumoase.

Pantoful și inelul de recunoaștere este încercat

mai întâi la toate celelalte fete și numai *în urmă de tot la «ea»*.

Iată icoana *fericitului*, care încă nu se îndură sa ridice comoara găsită, ci se îmbată contemplând-o, nesigur par'că de realitatea ei. Omul, *beat de fericire*, face cotituri pe calea ce duce la obiectul dragostei sale. Și oare, nu înțelegem noi din acestea cea mai duioasă dragoste? Nu ni se înfățișează ascunsurile cele mai delicate ale inimii ?

Țiind ceva ideal și naiv, dragostea în basm este *fericită*. Nu se admite contrarietate:

Eroul visează *ființa iubită*, ca și când ar avea toată puterea și tot dreptul asupra ei. Se doresc și se așteaptă fără să se cunoască și, întâlnindu-se chiar întâmplător, se primesc cu multă bucurie, ca niște prieteni vechi. Niciodată unul nu se îndoiește de sentimentele celuilalt; *nu poate bănuî nepăsare sau refuz*.

Este fericită și prin faptul că toate împrejurările îi sunt favorabile; (înțelege oricine că am în vedere dragostea ca sfârșit al peripețiilor basmului). Toate nevoile vieții sunt uitate; totul se împodobește cu tinerețe, sănătate, îndestulare, primăvară cu flori netrecute, — nici o grije, nici o greutate!

Inteligența tânără adună tot ce e bun și frumos ca să completeze farmecul atotputernicei iubiri și nu îngăduie nimic trist în aceasta.

Pentru a fi desavârșită, dragostea trebuie să fie *veșnică*. Ei bine, în basm, *nu se admite uitare sau parasilire*; ba încă se vizează petrecerea în «tinerețe fără bătrânețe și viață fără moarte».

Dorința aceasta, de continuare nesfârșită a dragostei, este redată în chip desavârșit prin faptul că *se încheie povestirea cu anunțarea fericirii* celor îndrăgostiți: «au făcut nuntă mare, împărătească și trăesc fericiți». Acest sfârșit ne dovedește bunul simț de a termina povestirea atunci când se cuvine, și ne lasă aceeași impresie de continuare, ca și linia care închipue orizontul îndepărtat în tablouri: Linia face marginea desenului, însă ne silește să ne închipuim dincolo de ea spații nemărginite.

Se observă că în basm astfel sunt variantele, încât nu se face deosebire de erou sau eroină, în ceea ce privește sentimentul.

Eroul, travestit se bagă slugă la împăratul cu 3 fete, sau la zâne; tot astfel zâna, schimbată în găinăreasă, la curtea împăratului cu fecior mândru.

Fiecare se duce travestit la horă, sau unde se află «celălalt» și petrece în apropierea lui fără să-i spună vre-o vorbă.

«El» zboară cu calul întraripat și strică grădina cu flori *ca și când nimeni nu l-ar vedea*; «ea» privește *pe furiș* dela fereastră.

El, în haine proaste, ca omul care nu dorește

să placă, trece în urma tuturor pețitorilor, totuș este lovit cu mărul de aur și ales; ea este mult căutată și aleasă, cu toate că se preface în servitoare disprețuită.

El se vaetă când îl lovește cu mărul de aur, ca și când nu i-ar plăcea; ea nu se arată stăpâna pantofului sau inelului de recunoaștere, ci tăgăduște.

El își pune viața în primejdie, o scapă dela șarpele cel grozav, sau din închisoarea zmeilor; ea îi dă sfaturi, l-ajută la luptă, îl scapă de pericole, îl înviază chiar, ca să fie al ei, cu tot dreptul al ei.

Veдем deci, o perfectă egalitate între erou și eroină: fiecare dorește să *câștige prin meritele și prin puterile sale* pe celălalt. Se gândește numai la ceea ce trebuie să facă însuș, fiind cu totul sigur că celălalt va corespunde așteptărilor sale.

Iată adevăratul caracter al dragostei: *sentimentul, în curățenia sa, este unic, activ, deplin satisfăcut prin șine însuși.*

Aceasta este o parte caracteristică a sufletului tinerilor: *oricine, mai întâi dorește să iubească, apoi să fie iubit.*

* * *

Eroul basmului nu știe să-și declare dragostea sa, și de-ar ști, nici odată n'ar îndrăzni să facă aceasta, căci mărturisirea ar fi cea mai mare crimă în contra sfințeniei iubirii.

El nu stă să primească mărturisirea recu-

noștinței, dela fata pe care a scăpat-o dela șarpe, ci pleacă mai bine, lăsând-o cu ochi 'n lacrimi să-l privească din urmă. («Il strigă fata, îl cheamă; și dacă văzù că nu se întoarce, se uită cu jind după dânsul!»)

Nici către alții nu-și dă pe față taina dragostei sale, ci-și face o plăcere foarte rafinată din neștiința lor:

Surorile cele mari îi spun celei mici că au văzut pe Făt-frumos, și-i fac în necaz că ea n'a fost să-l vază la biserică; fără să știe că tocmai pentru el rămăsese ea acasă.

Surorile vitrege vorbesc către fata cea disprețuită, că o zână a jucat în horă cu feciorul împăratului; fără să știe că tocmai ea eră zâna cea minunată.

A nu mrturisi este secretul dragostei; a corespunde numai, este arta ei: aceste adevăruri ni le arată basmul.

Așa înțelegem că în basm se găsește exprimat sentimentul dragostei în chipul cel mai puternic, cel mai complet, cel mai artistic, cuprinzând toată gingășia, profunzimea și bunul simț trebuitoare povestirii.

O astfel de întrupare excelentă a sentimentului dragostei, fiind caracteristică sufletelor curate și inteligențelor sănătoase, înțelegem că constituie un element agreabil, care merită să fie prezentat tinerilor cugetători.

Cei ce vor fi hrăniți sufletește cu astfel de idealuri curate, vor dobândi tăria de a lupta în

contra unor elemente rele care adesea li se impun.

Trebue să observăm însă, cu părere de rău, că scriitorii noștri de basme, în loc să pastreze această superioritate a sentimentului și a gândirii, mai totdeauna, în povestirile lor, se scoară. mult chiar. sub nivelul buneii cuviințe.

Celelalte elemente din basm.

Eroul basmului este păpușica alintată a cugețului naiv, copilăresc. De aceea, el este împodobit cu toate zorzoanele care s'au crezut frumoase, în curgerea vremurilor trecute. S'a luat din toate câte ceva: din teoriile religioase și superstițiile trecutului, din practicile cùlturilor și din obiceiurile particulare, atribuindu-li-se caracterul de jucării, și s'au adăogat în basm, pe socoteala eroului principal și a celorlalte personogii care-l înconjoară.

În rezultat, s'a oferit eroului deplinătatea unei vieți, desăvârșit de frumoasă, îndestulată cu tot ce visătorul *ar dori* din lucrurile cele mai bune și mai superioare.

Toate darurile și bunurile, pe care basmuitorul le pretinde pentru eroul său, sunt podoabe prețioase ale basmului.

Dându-li-se adesea, o extensiune prea mare, ele par a constitui elemente *prime* ale povestirii; dar cel ce observă cu băgare de seamă, înțelege că nu pot fi decât elemente de a doua mână, ce se grupează în jurul sâmburelui principal, dra-

gostea, (în lipsa căreia ele rămân fără viață și nu mai au rost).

Iată ordinea în care s'ar putea înlănțui aceste elemente, și caracteristica lor în basm:

Frumusețea.

În basm, motivul dragostei este frumusețea. Prin această atrage eroul privirile fetii; pentru aceasta feciorul împăratului cade la grea boală de dorul zânei.

«Zână», în graiul poporului nu însemnează altceva decât *frumoasă*; iar eroul merită să aibă toate darurile, toate izbânzile, toată ajutorarea și supunerea dela împrejmuitoarii săi, pentrucă este Făt *frumos*.

«Frumos», în basm, este o noțiune cu totul expresivă, pentru care nu mai este nevoie de explicații.

Spiritul popular este de o conciziune admirabilă în această privință.

(Vom înfățișa ceva mai departe, plasticitatea și tăria expresiunii populare).

Fie frumusețea dela naștere, sau dobândită mai târziu printr'un mijloc minunat, este atribuită totdeauna fetii celei mai mici din 3 surori, fratelui celui mai mic din 3 sau mai mulți frați.

Este, într'adevăr, caracteristic basmului a se lua *cel mai mic* ca erou; dar frumusețea i se atribuie pentrucă este «erou», nu pentrucă este *cel mai mic*. Și afirm această deosebire, întrucât

nu cunosc nici o zicere populară care să spună că fiii cei mai mici, ar fi inzestrați dela natură cu mai multă frumusețe.

Se găsesc însă în basm câteva exemple care explică în ce sens este socotită «cea mai mică mai frumoasă».

Aceste exemple se pot grupă în două, fără a se referi direct la frumusețea naturală:

a) Arată preferința ce se dă frăgezimei vârștii: Făt-frumos duce fetelor împăratului câte un buchet de flori: celei mari, florile trecute; mijlociei, florile bine deschise; iar celei mici, *boboci de flori*.

b) Admirația gingășiei trupești: pantoful și inelul frumoasei sunt atât de mici, încât nu se potrivesc la nici o altă fată, fie chiar din lumea întreagă — și tocmai acesta este semnul de recunoaștere al zânei.

În acest caz, voinicia corpului, nu e privită tocmai bine: mâinile și picioarele mari sunt «ne-cioplite». (În poezia populară se găsește: «mândru ciobănel, *tras ca prin inel...*»).

Din importanța cea mare ce se dă frumuseții în basm. se poate înțelege deosebitul cult ce l-a avut poporul de rând, întotdeauna, pentru «frumos».

Cei simplii, atât de mult admiră frumusețea și se simt atrași către ea, încât, tuturor fapturilor împodobite cu forme armonice și culori agreeabile, le atribue cu toată încrederea: posedarea a o mulțime de alte calități plăcute și folositoare.

Ba ce este mai mult, în jurul unei ființe, fizicește frumoasă, lumea se grupează, căutând să-i ofere cât mai multe din celelalte bunuri ale vieții, căutând par'că să întrupeze într'însa un ideal dorit de oricine.

Trebue să recunoaștem că, un popor, cu cât este mai plin de viață, cu atât mai mult iubește «frumosul» și tinde către el. Admirația «frumosului» în basm este deci, *un folositor element de sănătate sufletească pentru tinerime*. (Aprecierea după exterior, deși nu este un criteriu absolut, însă este destul pentru poporul de rând).

Calitățile războinice.

În strânsă legătură cu sentimentul dragoștei, trebue să spunem și această parte caracteristică a sufletului eroului din basm:

El voește să fie *liber*, neatârnat de nimeni, să-și poată croi singur fericirea și să nu se amestece altul în tainele inimii lui.

El trebue să fie fecior de împărat, sau al unor oameni bătrâni, pe cari îi lasă cu lacrimile în ochi, nu le ascultă rugămintea, ci pleacă departe, după dorul lui; (dar îi răsplătește când ajunge fericit).

Îi place încă, să fie străin pe lume, copil al nimănui, fără vre-o răspundere sau îndatorire către cineva.

Nu este trist, nici surprins când tovarășii sau frații de cruce îl dușmănesc și-i fac rău, căci

prin aceasta are dreptul să-i îndeparteze și sa nu mai împartă cu ei bucuriile sale.

Este aci o curățenie și o tărie sălbatică a sentimentului virginității; o concepție ce domnește în societățile viguroase și care își găsește tipul în momente de cea mai puternică manifestare a personalității.

Fata împăratului își alege pe Cheleş Făt-frumos, în contra voinței tatălui sau și nesocotind părerea și batjocura lumii întregi. Preferă chiar să fie alungată din casa părintească (însă fără vină).

Zâna trebuie să fie *regina zânelor*, atot puternică și stăpână pe soarta sa.

Astfel, inteligența tânără nu suferă un stăpân care să-i înfrâneze năzuințele sale firești și puternice.

Dar pentru a fi liber, respectat între tovarăși și temut între dușmani, eroul basmului are nevoie de putere și curaj, pentru a săvârși vitejii mari și *a câștiga totul prin meritele sale.*

Pentru acest motiv, împodobit cu multe calități și puteri, pornește eroul pe calea vitejiilor.

Elementul vitejiei — al isprăvilor, — care își arată toată tăria sa în *Epopée*, se găsește într-o măsură mai mică sau mai mare, după caracterul povestitorului, și în basm.

Felul isprăvilor și al greutăților biruite sunt proprii fiecărui popor, variind după natura locului și după calitățile rasei, precum și după

felul dușmanilor pe cari și-i închipue acel popor.

Avem de observat însă, că în basm, pastrându-se elementele din trecut și fiind multe împrumutate, nu numai dela timpuri străvechi și împrejurări dispărute, dar chiar dela popoare cu altă mentalitate, obiceiuri și aptitudini, nu putem să știm precis, care dintre aceste elemente sunt proprii cutărui popor sau cutărei clase sociale. Studiind însă cu atențiune, vom avea puțința sa înțelegem *coloritul* ce se dă în povestire unui element, ori de unde ar fi împrumutat.

Din acest colorit înțelegem caracterul visătorului: de este un spirit vrăjitoresc, molatic, sau vulgar; de este resemnat sau întreprinzător, înțelept, șmecher....

Din coloritul basmelor noastre cele mai tipice, observăm, în trăsături generale, că *poporul Român a iubit în totdeauna, ce este viguros ca forță fizică și intelectuală*.

Cine nu știe ce va răspunde Făt-frumos al nostru, când îi propune zmeul:

— «Ce vrei, în buzdugane să ne bătem....

în săbii să ne tăiem...,

sau la luptă să ne luptăm!?...»

— «*La luptă, că e dreaptă și înțeleaptă*

și de Dumnezeu lăsată!...» — (răspunde el).

Ce răspuns mai tipic voiți decât acesta, și din care altul s'ar vedeă mai bine puterea și curătenia sufletească a unui popor?

În timpuri de glorie, Românii s'au hrănit sufletește cu elemente de strășnicie, și de aceea au

biruit mari greutate; iar acum, ce moștenim dela ei, socotim ca o comoară scumpă. (Și astăzi Românul nostru știe *lupta dreaptă*: «piept la piept».. («pe cuprinse» nu «pe apucate») și cine e «voinic» numai așa își răpune dușmanul).

Făcând încă abstracțiune de proveniența elementelor constitutive ale visului de vitejie și observând numai coloritul ce li se dă în basmele noastre, vom avea de spus:

Potrivit spiritului popular și deajuns pentru eroul basmului, este a se spune că «nimeni nu-l întrecea în putere și pricepere», pentruca apoi, pe baza acestei admiteri, să i se atribue oricâte isprăvi minunate.

În consecință, în cele mai bune basme, nu se spune nimic despre puterile eroului, ci numai de ale grozavilor dușmani, pe cari el îi învinge cu ușurință, — lăsându-se astfel să se înțeleagă ce putere minunată are el însuși.

Pentru imaginație, este un plăcut joc, a impune eroului dușmani și greutate din ce în ce mai mari, pentru ca și lui să i se adaoge calități tot mai superioare.

Deși izbânda este dela început întrevăzută, totuși i se dă farmec prin greutatea luptelor și nesiguranța sfârșitului. Și este caracteristic cum mintea însăși rămâne surprinsă, ca de un lucru străin, de chiar întruparea plăsmuirilor sale.

Cunoscând dușmanii și greutatele ce sunt puse în calea lui Făt-frumos, felul cum luptă și cum

învinge el, ne vom dà sama de caracterul lui și în acelaș timp de caracterul visătorului.

Dușmanul principal al lui Făt-frumos este Zmeul. Acesta ni se înfățișează cu puteri mari, cu calități grozave.

Zmeul apare într'un nor, ca o lighioană înspăimântătoare și de nedescris (fără formă) «c'o falcă în cer și cu una în pământ»...

Ca un balaur ce varsă foc din gură.... cu aripi și cu ghiare...

Ca o pocitanie: un «salcotea», «tartacot», cu puteri nebănuite...

Se arată fără veste și pierе cum a venit. Înghite, omoară, dar mai ales fură: «te-au luat zmeii!» este o vorbă populară semnificativă în această privință.

El se poate schimbă în orice dihanie necalificabilă. Locuește într'o «lume a zmeilor», în «cealaltă lume».

În acest sens, zmeul este un «vrășmaș» de temut, cu chip și calități neștiute, care poate fi înlocuit în nume cu «dracul».

Astfel este adevăratul *zmeu*, care e personificarea a tot ce mintea își poate închipui mai urcios și mai grozav.

Putere mai mare între zmei are însă *muma zmeilor*: muma pădurii, zgriptoroaica bătrână, bufniță cu ochi de foc, scorpie năpraznică, ghionoae, muma vântului turbat, și care poate să iă orice formă, pentru a înspăimânta și a face rău.

În mulțimea basmelor, găsim într'o egală măsură și elementele constitutive ale unui *dușman real*, numai cu numele de zmeu.

El are o mumă *vrăjitoare*, foarte rea; are surori și frați; locuște în *vecinătatea* unei împărății, în palat... și dorește căsătoria cu fata împăratului. Este foarte puternic. Are un cal de soi; luptă cu buzduganul și paloșul... Puterea îi stă în ceva, fără de care, el rămâne cu totul slab.

În acest caz, *zmeul-om*, ar fi împodobit cu destule calități și puteri, numai ca trebuie să fie *în-vins de erou, care-l întrece prin: bunătate, frumusețe, istețime, putere și arme*.

Dar să nu uităm un lucru: în basmele noastre, nici *zmeul-fantastic* nu se găsește complet nicăiera, nici *zmeul-om* simplu nu este undeva; ci putem zice că imaginația a unit cele două domenii: fantasticul și realul, pentru ca să aibă mai mult câmp liber pentru jocurile sale. Această *unire* poate să fie dintru început: produsul aceleiași vârste, aceleiași inteligențe.

Eroul fantastic pare mai mult al timpurilor trecute și acum dispare cu încetul; totuș, *eroul-om* nu poate fi posterior, căci *realitatea premerge*.

Vedem iarăși, că vecinătatea acestor două elemente: *realul* și *fantasticul*, este fără hotar, constituind mai mult un tot decât o diviziune. Copilul, care cunbaște puțin realitatea, este foarte iubitor de idei fantastice; dar cu fantasme se

împodobeşte pe sine *cel real* — iată ce trebuie să avem în vedere.

Afară de zmeu, Fat-frumos mai are duşmani: uriaşi, concurenţi, fraţi şi tovarăşi necredincioşi (pismaşi).

Nu m'am preocupat niciodată de origina *duşmanilor* şi a altor personaje din basmele noastre, de aceea las în sâna specialiştilor să spună: zmeii, zânele, uriaşii... căror timpuri şi căror popoare se datoresc, şi în ce chip s'au transmis şi s'au păstrat în poveştile noastre?

Însumi, am cautat, privitor la visul de vitejie din basmele noastre, să apreciez purtarea eroului faţă de duşmanii şi tovaraşii săi, caracterul lui în luptă şi în îndurarea greutăţilor, pentru ca să pot expune *idealul visătorului* şi *pilda* sau *modelul ascultătorului* (cititorului) de basme.

Iată cum luptă şi cum învinge eroul basmului:

El porneşte de acasă *vesel şi gata de luptă*. Intra în palatul zmeului, *fără sfială*; îi azvârle buzduganul cu tărie şi-i iese în cale. Zmeul se teme, a auzit de vitejia lui Făt-frumos.

Se iau *la luptă dreaptă* «zi de vară până 'n sara»..., sau «3 zile şi 3 nopţi».

Lupta e grea şi periculoasă, dar în sfârşit eroul izbeşte pe zmeu «de-l bagă în pământ»... şi-i tae capul. (Uneori îl ucide dintr'o dată cu paloşul sau cu săgeata).

În basm *se trece în grabă la fapte*, uitându-se amănuntele nelofositoare.

Din dorul de a purta pe erou la izbândă, îl por-

nește de acas' (fără merinde, fără bani), numai cu armele. Îl pune să călătorească și să se lupte zile întregi, fără întrerupere: nemâncat, nebăut, neodihnit... Faptul acesta nu constituie nici un defect pentru basm, ci este tocmai după spiritul lui și-i înmulțește frumusețile.

De multe ori eroul își ia cu sine tovarăși de luptă:

Îi întâlnește în călătorie, îi învinge la luptă și ei îl urmează ca pe un mai mare. Sau fără să se mai lupte cu el, cunoscându-i puterea, se roagă să meargă și ei, că «poate» i-or fi de vre-un folos.

În privința recunoașterii puterii eroului de către tovarăși, este foarte expresivă povestirea în graiul poporului: Făt-frumos se miră văzând pe Flămânzilă care «mâncă brazdele dela 7 pluguri» și se văetă de foame;... iar acesta, necunoscându-l, îi zice: «Nu te miră de mine, că nu sunt voinic... și miră-te de Făt-frumos, care a omorât 3 zmei și 3 zmeoaice și pe muma lor!» — «Păi, eu sunt ăla!» — «Atunci să merg și eu cu tine!» (așa se povestește în popor).

Tovarășii lui sunt mai totdeauna fricoși; el singur trebuie să facă isprăvile cele mai grele.

Când izbutește, tovarășii îl invidiază, îi fac rău; dar dreptatea și nevinovăția lui îl fac să scape de răutatea lor. Scăpând de cursele înținse, el îi pedepsește, sau îi iartă.

Acești tovarăși, deci, îl urmează mai mult de

formă. *Prin ei se scoate în evidență puterea și mărinimia eroului.* El nu este întrecut de tovarăși, nu este condus de ei, nu-și pune nădejdea în frații: buni, vitregi, de cruce... (Sunt și tovarăși cari ajută pe Făt-frumos prin câte o calitate pe care el n'o are: Flămânzilă, Setilă, Ochilă...; însă aceste ajutoare sunt mărginite la anumite cazuri).

Dar ajutorul, pe care i-l dă lui Făt-frumos zâna sau fata împăratului, oricât de mare ar fi, nu scade meritul lui, și constituie pentru basm o drăgălășie; iar ajutoarele ce i le dau prin sfaturi o vrăjitoare, un bătrân, Sfânta Vineri... sunt bine meritate de el prin cuminția și bunătatea sa.

Dacă, cu firea superioară și complectă a eroului, se potrivesc prea puțin tovarășii omenеști, el însă primește cu plăcere ajutor dela celelalte viețuitoare (din lumea animalelor).

Meritul său nu scade săvârșind greutăți prin ajutorul acestor ființe străine, căci ajutorul lor îi este pentru totdeauna asigurat, el socotindu-se ca un stăpân atotputernic, care chiamă pe cine vrea și poruncește orice. În cazul nostru, eroul este comandantul acestor armate credincioase și viteze (neamul furnicilor, albinelor) și ca atare, toate izbânzile, lui îi revin.

Trebue să știm însă, că *adevăratul erou*, stăpân al acestor viețuitoare, (deși ocrotit de ele), este *acela care își păstrează personalitatea sa*, având destule merite care să-l facă demn de așa

slujitori minunați. Cum că aceasta este cerință neapărată a basmului, se vede din faptul, că Făt-frumos are deaface mai ales cu «împăratul» lupilor, vulpilor, peștilor... cu «crăiasa» furnicilor, albinelor...

Se vede aci superioritatea concepției, demnitatea ce se păstrează pentru erou, chiar când îl face să aibă nevoie de ajutorul unor mici viețuitoare.

Din foată această înfățișare a visului de vitejie, întrupat în basmele noastre, reese clar că: *dorința de independență, manifestarea unei personalități puternice, a unei firi întreprinzătoare și iubitoare de dreptate, caracterizează pe Făt-frumos* — idealul poporului simplu și muncitor.

Se înțelege că, *elemente de felul acestora, constituiesc un mare folos sufletesc pentru vârsta cea fragedă și pentru tinerețea cea setoasă de viață.*

Vom vedeă însă, cu regret, că scriitorii noștri de basme, în producțiunile lor, se depărtează prea mult de acest ideal tipic al poporului simplu, pe care nu l-au înțeles!

Bogăția.

Printre elementele basmului, se poate socoti și visul de bogăție, așa cum îl vom expune aci.

Primul vis de bogăție, în basm, s'ar putea so-

colî acela care este în strânsă legătură cu căsătoria:

Un fecior *sărac* iă pe fata împăratului și ajunge însuși împărat mare; sau iă pe împărăteasa zânelor, care are în stăpânire cele mai minunate bunătăți ale pământului.

O fată *săracă* iă pe feciorul împăratului; este îmbrăcată în haine scumpe și trăește fericită în palatele împărătești.

. Se observă, că în aceste cazuri, nu bogăția este visul de fericire, de oarece eroul *cel sărac* este întotdeauna împodobit cu atâtea calități, încât *nu numai că e demn de bogăția și mărirea împărătească, dar le și întrece*; ci visul de fericire este dragostea cu ființa cea mai demnă prin superioritatea sa și prin multele calități presupuse.

Vis de bogăție este numai cel îndreptat spre bunuri personale și asupra cărora eroul să aibă toate drepturile și toată puterea. În acest înțeles am găsi în basm:

Dorința de cele trebuincioase traiului, concretizată în următoarele:

a) *Locuință* admirabilă, demnă de superioritatea ființei iubite. Un palat mândru, împodobit cu toate frumusețile lumii: fie găsit în locuri singuratice și nestăpânit de nimeni, fie adus (mutat) în chip minunat de undeva, sau apărut ca din senin — cât ai gândi, sau în sfârșit — bordeiul cel urât să se schimbe deodată în palat mareț.

b) *Haine* frumoase și strălucitoare, cum nu s'au mai văzut, și de care toți să se mire. (Eroul le are ascunse undevă, la îndemână; ori schimbate în *nuci* sau în *mere* minunate; sau se trezește deodată îmbrăcat cu ele).

c) *Mâncări* gustoase și îndestulătoare... (să vină când i-o fi foame, să se servească masa singură).

Dar nici dorința aceasta, de a petrece o viață îndestulată cu toate bunătățile posibile, nu este propriu zis un vis de bogăție, ci mai mult o înțărare și înfrumusețare a visului de dragoste.

Indepărtând gândul dela realitatea sarăcăcioasă și necăjită, prin presupunerea unui trai cu totul ușor, se dă libertate visului dragostei, se admite puțința unei fericiri desăvârșite.

În acest sens, visul de bogăție — dacă-l numim astfel — este foarte natural și potrivit cu spiritul basmului. El este de aceeași natură cu dorința de tărie fizică și libertate pe care le am expus mai înainte și deci, constituie o frumoasă podoabă în povestire.

Nu putem socoti visul de bogăție, în restricțiunea în care l-am expus, ca fiind caracteristic firilor pasive, popoarelor fără energie, care visează să le vină totul de-a gata, de oarece, dorința aceasta de îndestulare, poate fi, în felul arătat, primită în sufletul celor mai activi și mai plini de viață dintre indivizi.

Subordonarea ei, visului de dragoste, precum și faptul că nu este unită cu gânduri le lăcomie,

de hrăpire dela altul și de nedreptate, face ca *dorința de indestulare* să fie unul dintre elementele plăcute ale basmului, deci un element de gândire necondamnabil.

Calități sufletești ale eroului.

Vom arăta aci, calitățile sufletești cu care basmulul împodobește pe eroul său.

Unele dintre aceste calități îi sunt atribuite, în chip firesc, chiar de visătorul cel mai simplu, căci și el le poate înțelege pe deplin și le simte în inima sa. Astfel sunt: *mila*, *bunătatea* și *hărnicia*. Prin aceste calități excelează chiar eroii celor mai simple basme.

Mila, în sufletul copiilor și al poporului simplu, se răsfrânge, în mod natural, asupra tuturor fapturilor, indiferent dacă acestea au sau nu cugtare și simțire, ci numai ca un prisos din nesfârșita dragoste a unei inimi curate. (Este caracteristic cum poporul își arată mila sa chiar față de aceia pe cari îi știe mult mai superiori decât el; nu ne surprinde să auzim pe țărani zicând: «săracul, *bietu* regele...» sau: «*bietu* domnul Cristos... ce de-a mai pătimit el dela câinii de Jidovi!»).

Curățenia inimii eroului se vede, mai cu deosebire, din *bunătatea* ce-l caracterizează:

El nu urmărește niciodată gânduri de răutate și se jertfește cu plăcere pentru a face bine cuiva. Ajutorul lui este adeseori primit de cei slabi și

sărmani; iar cel ce este în grea primejdie, de nimeni n'ar putea fi apărat mai bine, decât de un Făt-frumos sau de o zână.

Prea adesea răsplătește răul ce i s'a făcut, prin răbdare, îngăduială și iertare complectă.

Dar cea mai plăcută calitate, cu care sunt împodobiți eroii (și mai ales eroinele) basmelor, este *hărnicia*. Aceasta împodobește încă pe fiii poporului nostru și se pare că, în trecut, a fost apreciată la Români mai mult decât oricare alta.

Ficele acestui popor — frumoase și vesele — au fost neîntrecute în hărnicie: dela *Cenușereasa* și *Fata moșului cea cuminte*, până la fata cea mică a «împăratului» (schimbată în servitoare la curtea altui împărat); toate și-au atras bunăvoința și admirația tuturor, prin hărnicia neîntrecută.

Cu ce drag spune țăranul nostru că «pe urmele femeii harnice, înfloresc florile și se învelește iarba».

Poporul, care împodobește pe eroii viselor sale, cu milă, bunătate și hărnicie, este un popor cu sufletul tânăr și cu putere de viață. El va învinge toate nevoile și va avea dreptul să aștepte un viitor strălucit.

Alte calități sufletești ale eroilor din basme, și care sunt de o natură ceva mai superioară. — Întrucât sunt produsul aprecierilor mulțimei, reflexul spiritului unei întregi clase sociale, sau

unui popor, — sunt următoarele: *prevederea*, *isteteimea* și *șmecheria*.

Prin aceste calități, eroul scapă din grele încurcături, din mari pericole și îndeplinește greutatea mai presus de puterile sale.

Prin *prevedere*, el se ferește de greșelile pe care alții le-au făcut mai înainte și n'au dus la bun sfârșit *isprava* pe care el singur o săvârșește.

Aci se cuprinde ideea: că nu prea e bine a te conduce întocmai după părerile și purtarea altora. Această idee, născută din experiența înțeleaptă și înrupată în basm, în chip așa de concret, constituie un bun element de gândire.

Privitor la marea valoare a *isteteimei*, se găsește în basm un motiv admirabil: Împăratul nu-și mărită fata, decât după acela care va întrece-o în istețime, discutând cu ea și punându-și unul altuia întrebări cu răspunsuri cât de grele.

Din aceasta se vede, cât de mult a fost prețuită, pe vremuri, istețimea dovedită prin vorbă și prin faptă; atunci când cultura cărții nu masca adevărata calitate și nu derută buna apreciere a realității prin îngrămădirea în memorie a unor cunoștințe sterpe și prin pompa titlurilor oficiale.

Amândouă aceste calități amintite, au în basm. adevărata caracteristică a poporului simplu : *isteteimea* nu se arată în vorbe și fapte prea serioase, ci în *glume*, *ghicitori* și *lucruri de veselie*. (Se arată că nu este vorba de deșteptăciunea o-

mului matur și îngrijorat, ci de ascuțimea spiritului tânăr și plin de viață).

Iar *prevederea*, în spiritul poporului, este cea mai mare *înțelepciune*. Caracterul său este *negativ*, cu nuanță de *bănuială*, *neîncredere*, însă de un cuprins cu adevărat profund; — pare a ni se zice: lumea aceasta, prea multe răutăți și greșeli face, încât, ar trebui să te porți tocmai contrariu decât cei din jurul tău, pentru ca să ajungi la un rezultat bun.

De altfel, lucrul acesta ni se înfățișează clar în persoana eroului popular «Păcală» care:

„...Ca să facă el ca lumea vre-un lucru?... Nici odată!

„Toute le făcău sucite și pe dos, de te cruceai!

„Când colo îi ieșiau toate de minune la sfârșit!

„Încât de-ale lui isprăvuri, rămâneai încremenit!”

(„Păcală” — P. Dulfu).

În persoana eroului «Păcală» este intrupată, în chip desăvârșit, și a treia calitate pe care am enunțat-o la început, în paragraful acesta: *șinecheria* (șiretenia).

Tipul «Păcală» (care este un tip de epopee, mai mult decât de basm) se amestecă și în basme, ca element de mare podoabă pentru povestire. Aci, el devine un Făt-frumos «*păcală*» al zmeilor și zmeoaicelor, al demonilor și al tovarășilor necredincioși.

Într'un basm, eroul păcălește foarte bine pe zmeu: îi cosește orzul; îl face să-și tae singur fetele, îi fură biciul, cloșca cu puii de aur, calul

întraripat, și-l închide pe el însuși într'un butoi;... își pedepsește apoi frații pismătăreți.

În alte basme — păcălește pe muma pădurii, omoară 9 zmei, cari stau cu capetele plecate înaintea lui. Face pe zmei să creadă că el are putere grozavă: că «scoate lapte din piatră», că «duce pădurea cu totul acasă»..., că aruncă buzduganul în lună...; se schimbă în diferite chipuri, ca să fie nebăgat în samă de zmei și zmeoaice.

Ideia metamorfozării în «bob de mei» în muscă, în purece... iă o desvoltare aparte, în niște povestiri foarte răspândite, cu formă de jocuri copilărești, dar cu fond — de multeori puțin moral și nu tocmai naiv, care *nu pot fi numărate între basme*: Un copil mic — cât o neghină, cât un bob de mazăre,... cât o nucă, — face isprăvuri mari, cu caracter de hazuri și hoții...

Cam în sensul acestor povestiri e zicerea populară: Fă-mă Doamne, bob de mei»...

Ori de ce origină ar fi aceste minunății ale șireteniei, sunt foarte plăcute poporului nostru, care se desfătează mult în ascultarea și făurirea lor.

Oricât de apăsător prin asupriri, mizerie și neștiință, acest popor dă visărilor sale un colorit de *cinste și dreptate*.

Hazul, șiretenia și toată suferința se resfrâng numai asupra celui nedrept, rău și pismaș. *Revolta aceasta prin sarcasm, în contra nedreptății, răutății și prostiei, este o notă bună pentru Ro-*

mâni. Este încă o probă de tărie și sănătate sufletească.

În sfârșit, a treia categorie de calități sufletești, de o natură cu totul superioară și am putea zice: de o constituție mai presus de priceperea populară, sunt: *tăria sufletească și înțelepciunea*. Prin acestea, eroul se împotrivește diferitelor tentațiuni și-și stăpânește slăbiciunile sale.

Aceste calități, expuse într'o formă simplă și menajând curățenia sufletească, nu fac notă discordantă în basm, ci, sau adaogă ceva la frumusețile povestirii, sau trec neobservate.

M o d e s t i a .

Una dintre cele mai semnificative idei din basm și care, întrupând o deosebită drăgălășie, se găsește în cele mai tipice și mai frumoase basme, este ideea de *erou mic*, nebăgat în seamă, disprețuit chiar.

Ar putea cineva să socotească această idee :

a) Ca un rezultat al înțeleptelor observații din trecut, la fel cu zicerile scripturistice: «Piatra care n'a socotit-o ziditorul, aceea a fost pusă în capul unghiului», sau: «Cei de pe urmă vor fi întâi și cei dintâi pe urmă».

b) Sau bazată pe unele dovezi din realitate, din care se vede că uneori, într'adevăr «*Cel mai mic e mai voinic*».

c) Sau s'o crează un simplu rezultat al legii

contrastelor, atât de mult urmată de gândire:
Buturuga *mică*, răstoarnă carul *mare*».

Cred că fiecare dintre acestea ar cuprinde câte o părțică de adevăr; dar ceeace m'a făcut să zic dela început, că această idee este dintre cele mai semnificative, e faptul că am raportat-o la origina și caracterul basmului.

Zic dar, că ideea de mai sus (ca și basmul în întregimea sa) este mai mult a copiilor, a celor sărmani, nevoiași, disprețuiți; este idealul tuturor celor ce văd pe alții mai superiori și pe cari ar dori să-i ajungă, să-i întrecă... da, mai ales să-i întrecă.

Gândirea aceasta e firească și foarte logică: Își închipue el sărmanul visător să fie *mare*, atotputernic, dar nu-și uită slăbiciunea sa. De aceea, care va fi caracteristica idealului său, dacă nu *cea mai duioasă modestie*.

Începe deci, eroul, atât de firesc prin modestie, pentru a termina prin mulțumitoarea vădire a tuturor calităților sale, prin mult dorita admirație și surpriză din partea rivalilor și disprețuitorilor săi.

Ideea de surpriză cuprinde în sine toată frumusețea și însemnătatea unor lucruri nou aflate. Astfel: între modestie și surpriză poate să se mărginească, în mod desăvârșit artistic, visul de izbândă al oricărui om și mai ales al celui mic și slab.

Iată exemplele cele mai importante din basm.

care arată visul de înaintare cuprins între modestie și surpriză :

I) Cel mai mic din 3 (sau mai mulți) frați este eroul.

Cea mai mică soră, din 3 sau mai multe, este croina.

Calul cel mai mic este mai nășdrăvan.

Zmeul cel mai mic e cel mai rău și mai puternic.

II) Fratele cel mai mic, olog și urât, e nășdrăvan și mai viteaz ca frații săi.

Mârtoaga bătrână și urâtă, ce trăiește uitată într'un colț al grajdului, era calul nășdrăvan și nemuritor.

Ciocârlanul schilodit, nevoiaș, care vine în urma tuturor, singur știe și poate, la porunca împăratului său, să îndeplinească cea mai grea însărcinare.

Armele cele ruginite și aruncate în fundul unui tron vechiu, sunt acelea cu care a făcut împăratul vitejii minunate în tinerețea sa.

Bordeiul cel mai sărăcăcios avea bogății neprețuite.

III) *Făt-Frumos cu părul de aur* se arată ca cheleş, smolit, trențăros, slugă proastă. Când are să îndeplinească ceva, vine mai în urmă, de râsul tuturor și zice: «să încerc și eu...». Pe furiș însă, își reia forma sa și se arată în cea mai strălucită măreție, fără să-l recunoască cineva. Atunci, încrezător în sine, conștient de superioritatea sa, nu bagă în seamă nici pe împărați.... și niciodată nu se lasă a fi privit prea mult; vine

mai pe urmă, se poartă cu o cuviință rece și pleacă lăsându-i pe toți împietriți de uimire.

Săvârșește isprăvi mari, dar nu le dă importanță, nici nu se arată pretențios, ci mereu își reiă înfățișarea disprețuită.

În cele din urmă, când crede că a făcut destule minunății, încât nimeni să nu-i conteste superioritatea, atunci dovedește cine a fost el — sluga disprețuită. Atunci, în admirația și bucuria tuturor, ocupă locul ce i se cuvine, mai presus de toți rivalii și batjocoritorii săi.

Tot acelaș fel de purtare observăm și la zâna schimbată în găinăreasă, la curtea împăratului.

Un lucru însă nu poate fi trecut cu vederea : modestia, resemnarea și travestirea nu-și au locul, când e vorba de dragoste. Poate să nu știe nimeni că sub înfățișarea de slugă urâtă se ascunde un minunat Făt-frumos; iubita însă, trebuie cel puțin să bănuiască, sau să fi văzut pe furiș schimbările lui ; iar neștiința celorlalți să-i producă o deosebită plăcere. .

Când ea alege pe cel disprețuit, dragostea întrece ambițiunea de a se vădi calitățile lui.

Când eroina este travestită chiar în fața iubitului ei, are grijă de a-i lăsa cel mai sigur semn prin care să o recunoască.

Pentru a înțelege cât de agreat este de poporul nostru, jocul acesta între modestie și surpriză, să ne gândim la coloritul ce se dă în povestire, la noi, chiar acelor basme în care eroul este «șarpele-fermecat», «Porcul-fermecat» sau

eroina — «Broasca țăstoasă», «Bufnița»... Tot farmecul acestor teme povestite la noi, este de a apărea cel de nebăgat în seamă și batjocorit, deodată în toată strălucirea și atotputernicia.

Este o mare fericire pentru cei simpli, că sunt *hrăniți cu dorința aceasta de a câștiga prin merite* recunoscute chiar de dușmani, *locul de întâetate* între semenii lor și că sunt înfrânați de conștiința micimii personale și *pătrunși de modestia sinceră*.

Ei își creiază, astfel, un element sufletesc foarte puternic, care îi face capabili de a suporta cu resemnare greutatea mari și a cuceri situațiuni înalte, prin merite reale. *Așa ne explicăm cum, din sânul poporului celui mai de jos, răsar de multe ori stâlpii și fala națiunilor.*

Să dorim deci, ca fiii poporului nostru să-și hrănească sufletul cu aceste vise de glorie și modestie și desigur se vor înălța prin calitățile lor!

* * *

Până aici, am expus principalele elemente constitutive ale basmului, cu caracteristica lor și importanța ce o au pentru inteligențele simple.

Vom mai înfățișa de aici înainte, încă și alte elemente și frumuseți de o mare valoare pentru fondul povestirilor populare. De data aceasta, se va vedea, până la ce bogăție și superioritate artistică pot ajunge aceste întrupări tipice ale gândirii poporului.

Minunea.

Ceeace, cu deosebire, încântă și satisface imaginația băsmuitorului, este faptul că întreaga desfășurare a basmului, începând cu nașterea eroului, creșterea și dezvoltarea lui, toate isprăvile — până la definitiva isbândă și îndeplinirea ultimului scop, au caracter minunat, extraordinar.

Povestirea *fantastică*, oricât de exagerată ar fi, este justificată prin presupunerea de către băsmuitor, a unei *fericite întâmplări*, a unui *noroc* nediscutabil, sau a unei *soarte* atotputernică, neschimbată și expusă fără multe explicațiuni. Singurele explicațiuni, — dacă le putem numi astfel, — pe care le-ar pricepe poporul de rând și le-ar putea expune la rându-i, fiind întrebate să-și dea seama de unele fapte și fenomene surprinzătoare din viața reală, ar fi următoarele : *puterea vrăjitoriei sau a rugăciunii* și intervenția unei ființe din afară de lumea văzută.

Avem de observat, că oamenii, *cu cât sunt mai puțin inteligenți, cu atât sunt și mai necredincioși și mai puțin superstițioși*: elementul intelectual (ca teorie) este foarte redus la ei, iar cel sentimental foarte variabil (instabil).

Așa de puțin serioși au fost (și sunt) oamenii în credințele și superstițiile lor, încât, cel ce cunoaște societatea actuală, precum și istoria trecutului, înțelege că puterea religiunilor de orice fel, a ajuns la o treaptă oarecare de superioritate numai în sistemele teoreticianilor.

Șăineanu zice că «omul simplu este dispus a da crezământ basmelor, care capătă în închipuirea-i aparența realității, sau cel puțin a unei posibilități dintr'o lume de mult trecută» (op. cit., 14).

Ni se impune o rectificare: basmele au farmec ca întruparea unei dorințe ce s'ar putea realiza în viitor.

N'a crezut nici odată omul simplu că, în trecut, ar fi existat realizarea fericirii supreme — în dragoste nesfârșită, în tinerețe și sănătate veșnică și în atotputernicia preste ființe și preste toată firea, ci în totdeauna a gândit, a vizat acest ideal sublim, pentru un viitor veșnic neajuns.

În ceea ce privește rostul coloritului de extraordinar, obișnuit în basme, iată ce se poate spune. Mai ales în mintea celui sărman și nevoiaș se naște gândul, că numai în împrejurări cu totul deosebite de cele reale, cu calități și cu puteri ncusemănat mai mari ca ale semenilor, și cu mijloace îndestulătoare pentru înlăturarea tuturor slăbiciunilor personale, s'ar putea îndeplini în întregime un vis plăcut, s'ar putea realiza între oameni o viață fericită.

Minunățiile basmului sunt desfășurarea acestui fel de gând al oamenilor simpli și nevoiași, care, prin plăsmuiri extraordinare, corespund visului lor suprem de fericire.

Caracteristic este faptul, că inteligența basmuitorului nu poate să-și reprezinte un mai mare bun, o mai mare minune decât «tinerețe fără bătrânețe și viață fără moarte». Nu este nimic mai

plăcut decât *a trăi mereu* și anume: tânăr (nesfârșita dragoste de viață). *Nu este mai mare minune, decât a nu muri niciodată.*

(Dându-se prea mare importanță motivului «tinerețe fără bătrânețe» și eclipsându-se elementul dragostei, într'un basm — cum este de pildă cel intitulat astfel — al lui Ispirescu, se pierde cu totul farmecul povestirii : probă că chiar cele mai superioare idei din basm sunt subordonate dragostei).

Apreciind în adevăratul său înțeles, *acea culme a minunilor* vizată de inteligența poporului de rând, dobândim cea mai puternică dovadă de tinerețe și sănătatea sufletului acestuia.

Cei cari lasă moștenire urmașilor (chiar numai în întrupările de gândire) *acea nesfârșită dragoste de viață, aceia cu adevărat, lasă posterității cea mai scumpă comoară.*

. . . . .

În basm mai sunt câteva motive de gândire, care, prin firea lor și prin caracterul de supranatural, sunt așa de agreabile și înlănțuitoare pentru cei simpli, încât fiecare dintre ele dă naștere la cele mai încântătoare reverii, — fiind unite cu elementul dragostei.

Poate că origina acelor motive nu este tocmai simplistă, însă faptul acesta nu ne importă, când vedem că ele sunt cu totul adaptabile cugetării poporului de rând. Trei ar fi aceste motive agreabile: *sborul, năzdrăvănia și puterea talismanelor.*

1) *Sborul* constituie cel mai plăcut vis al co-

piilor și al tinerilor, cari ar prețui această minunată calitate mai mult decât oricare bun al lumii.

*«Dați-mi, dați-mi aripioare,
«C'aud glasuri de cocoare!
«Dați-mi aripi sprintenele,
«C'aud glas de rândunele!...»*

Poetul a trebuit să conserve în ascunsul său, ca un copil, curățenia sufletească în toată deplinătatea ei, pentru ca să simtă, în anumite împrejurări, un avânt așa de puternic și să-l exprime într'un chip așa de simplu.

Ce n'ar dă copilul sau tânărul ca să poată sburâ măcar o singură zi!

În graiul poporului, — *sufletul* omului (la moarte) părăsește corpul în chipul unei pasări ce zboară — un porumbel. («Am o lădiță cu o porumbiță...» este ghicitoarea adaptată de popor pentru a însemna corpul și sufletul).

Cea mai mare podoabă, chiar a «Îngerilor din cer» sunt aripile sburătoare; iar pe biserici vei vedeă, foarte adesea, pictate niște căpete de copilași, susținute de două aripi albe...

Nu este nevoie să expun desvoltarea reveriei de dragoste și de sbor, căci fiecare este cunoscător accsteia;... voi aminti numai, că tradiția basmului păstrează ca mijloc (exprimat) de a sburâ: *calul intraripat*, cu care Făt-Frumos poartă prin «slava cerului» pe iubita sa, (fata împăratului) răpită dela zmei, sau pe zâna care și-a pierdut puterea măiastră.

2) *Năzdrăvănia* este calitatea minunată de a ghici mai dinainte ce are să se întâmple, de a ști gândurile omului, de a înțelege graiul dobitoacelor și chiar de a posedă unele mijloace, prin care să îndeplinești lucruri mai presus de puterile omului.

Aceste idei, de un caracter vrăjitoresc, sunt adaptabile întrucâtva basmelor, când conlucră la promovarea visului de dragoste și când nu iau o extensiune prea mare.

În visul de vitejie convine mai mult tipului «Păcală».

3) *Puterea talismanelor* constituie, în basm, un element asemănător cu *năzdrăvănia*.

Eroul, prin arme și talismane vrăjite, posedă puteri cu totul mai mari decât orice ființă din lume: cunoaște trecutul și viitorul, se face nevăzut, se schimbă în orice, poate schimba și pe alții după plăcerea sa,... nu-l rănește arma, ajunge unde vrea — într'o clipă și, la poruncă, i se îndeplinește orice dela sine.

Bogăția acestui fel de gândire este de a nu pune toate calitățile într'un singur talisman, ci în mai multe și variate.

Frumusețea jocului constă în mulțimea peripețiilor, în pierderea și regăsirea obiectelor scumpe.

Inteligențele viguroase nu se avântă în desvoltarea exclusivă a acestui fel de vis; dar într'o măsură restrânsă el este foarte plăcut și potrivit pentru basmele noastre.

Într'adevăr, dacă este mai agreabil pentru

eroul basmului, de a avea ca tovarăși și ajutoare pe celelalte ființe (din lumea animalelor) decât pe oameni, încă și mai agreabil este pentru el, de a avea însuși puteri destule și tot felul de mijloace, prin care să poată totul, să învingă pe oricine și să-și îndeplinească orice dorință complet și în grabă.

* * *

Toate elementele din basm își au frumusețea și tăria în natura lor însăși; dar prin coloritul miraculos, dobândesc un farmec și mai mare. Chiar fapte de o mică importanță, prin acest colorit, devin o podoabă admirabilă în povestire.

Vom lua câteva exemple: (La I. Creangă, în basmul «Povestea Porcului» după o povestire glumeată și aproape nefirească pentru basm, intervine un fapt de o tărie desăvârșită:

Pe când ai casei dormiau, «purcelul s'a suit binișor pe lăiță, a spart o fereastră de bărdăhan și suflând odată din nări s'au făcut ca două suhuri de foc...»; deodată ni se comunică sentimentul unei lumi fantastice, în care totul este neprevăzut, surprinzător, teribil și măreț în acelaș timp.

(Sau în alt basm — la mai mulți autori și în graiul poporului:)

«Uu! N'aude... n'a vede,

«Ușurelul vântului și

«Greul pământului...

«Cățelușii mei, vă moare stăpânul!»

Cel care a ascultat acest basm, povestit în anumite împrejurări, înțelege că în strigătul cel simplu se cuprinde un nesfârșit sentiment de spaimă, *venit par'că din altă lume...* și totdeodată o schintee de nădejde, ce se comunică cu toată tăria din sufletul povestitorului, în al celor ce-l ascultă.

(Sau în alt basm:)

«...Cine e?... Dacă e om bun, să intre!... dacă nu, să nu vie!... *că am o cățelușe cu dinții de fier și cu măselele de oțel...* și-l face mici fărmăme!...» (Încrederea copilărească desăvârșită, sentimentul unei puteri covârșitoare se comunică ascultătorului prin simplul colorit miraculos impus faptului celui fără importanță).

Avem de observat că *miraculosul*, oricât de mult farmec ar revărsa asupra tuturor elementelor din basm, adevărata sa măiestrie și desăvârșire o atinge numai în unire cu un element foarte caracteristic copiilor și oamenilor simpli. Acest element este *sentimentul de comunicare și simpatie a omului cu întreaga fire înconjurătoare*.

Copiii și sărmanii simt adeseori o nesfârșită milă pentru «slăbiciunea și lipsurile» pe care le suportă orice «biată» ființă din lumea animalelor; ba chiar și pentru lucrurile neînsuflețite. (Am vorbit puțin despre acest lucru la «calitățile sufletești»; vezi: *Mila*).

În basm, toate viețuitoarele: Animalele domestice, (cal, câine, pisică), fiarele pădurii (urs, lup, vulpe...), păsările (vultur, cocor, corb, po-

rumbel, ciocârlan, sticlete...), peștii (mreana, știuca...), insectele chiar (albină, furnică, țânțar), au primit milă și binefaceri dela erou. De aceea și ele, când pot, îi sunt tovarăși și ajutoare devotate. Pentru totdeauna îi rămân ele credincioase, recunoscătoare, Îl mângâie când e trist, îl scapă de răutatea fraților invidioși, aleargă și muncesc fără preget pentru dânsul...

Cuprinde foarte multă duiosie ideea aceasta de a găsi milă și ajutor chiar la fiarele pădurii, când cel nevinovat e prigonit de părinți vitregi, de frați dușmănoși, de prieteni răi... (Animalele recunoscătoare și omul nerecunoscător e un motiv ce se întâlnește la toate popoarele sub formă de fabulă, proverb sau zicătoare.

Pe cale profană sau religioasă, idei de felul acesta s'au generalizat, de oarece cuprind un adevăr evident).

«Mai bine în pădure, cu lupii și cu urșii!» zice adesea sărmanul prigonit, care în copilăria sa a simțit milă și dragoste pentru tot ce este în natură și apoi se vede nedreptățit chiar de cei mai de aproape ai săi, cari ar trebui să-i fie ajutor și mângâiere.

Către eroul basmului își îndreptează nădejdea și lucrurile neînsufleteite: pomul se roagă să-l curețe de omizi și uscături, fântâna părăsită îl strigă... și cuptorul părăginit, de asemenea...

El le ascultă rugămintea și nu le trece cu vederea... Și casa nederetecată, și poarta ruginită deșteaptă mila lui.

Toate aceste lucruri neînsufleteite, la rândul

lor, îi sunt de folos «de bună voe» ca «recunoștință» pentru binefacere.

Este așa de potrivit basmului acest element al *înfrățirii omului cu întreaga fire*, încât nimic nu ni se pare mai gingaș și mai natural decât apelul pe care îl face o persoană din basm, către un lucru oarecare din jurul său:

Zâna părăsită în mijlocul câmpului, se roagă frumos de un copac înalt ce eră în apropiere...; el înțelege suferința ei, își pleacă vârful până la pământ și astfel ea se urcă sus, scăpând de pericolele ce ar fi amenințat-o («Cele 3 rodii aurite», Ispirescu).

Sau la V. Caraivan: Fata cea nedreptățită este trimisă la câmp cu cămilele să le pască. Hrana ei este o singură pâine; iar servitoarea cea răutăcioasă se odihnește și petrece acasă: «După ce sosit la pășune, copila așeză pâinea pe o stâncă și zise: — Hai crești, drăguță stâncă, crești să văd țara tatălui meu și a măicuții mele... Frățiorii mei, pe slugă o țin în casă; iar pe mine m'au trimis să păzesc cămilele» («Cei 7 frați»).

Duioșia aceasta extremă ce se revarsă din unele elemente ale basmului, ne arată nouă superioritatea acestei întrupări de gândire.

Simpatia omului cu ființele necuvântătoare, cu plantele și cu obiectele neînsuflețite, comunitatea de viață și împărtășirea sentimentelor cu acestea, dă naștere în basm, în graiul și în inteligența simplă, la cele mai admirabile motive de

gândire; dar uneori și la motive extrem de ordinare.

Printre motivele superioare se pot socoti și unele idei religioase, cu totul caracteristice: este vorba de socotința posibilității transformării omului (după moarte) într'o ființă oarecare inferioară, pentru ispășirea unei greșeli, și viețuirea, oarecum conștientă, sub această formă de inferioritate:

Animalul cel năzdrăvan (fie cal, corb, sau altceva) cere însuși să fie omorât de stăpânul său, spre a fi scăpat de chinurile ce le suferă, sub acea formă, din cauza unui blestem, înainte de care fusese om (fată de împărat, fecior, zmeu, zână).

Aceste idei au ca o continuare mai superioară, teoriile religioase care spun că însuși omul este o încătușare a unui spirit căzut sau înger vinovat, în corpul de carne, cel supus suferinței și morții; moartea, la rândul său, o eliberare a spiritului de corpul muritor.

Aceste socotințe par a avea origina în ideile celei mai fragede copilării; condiționate, cum am spus, de simpatia către întreaga fire înconjurătoare. Am auzit o fetiță mică spunând despre o floare: «s'a rugat s'o culeg și pe ea și s'o pun în buchet, să n'o las să se ofilească pe jos». ...De asemenea mulți copii, când adună flori, fructe și chiar pietricele, socotesc ca o bunăvoință sau binefacere — a preferi pe unele în locul altora.

Ideea aceasta se găsește cu o bogată varia-

țiune în basm; florile de pe câmpia fermecată se roagă de erou: «culege-mă pe mine... — bă pe mine, Făt-frumos».

În gândire, judecățile decurg una din alta: de o apropiată înrudire cu cele precedente sunt și zicerile — că pe morminte răsar plante (flori sau arbori) minunate, care au strânsă legătură cu sufletul celor ce zac sub țărână.

În basm, floarea se schimbă în fată și iarăși în floare... Poporul nu dă însă o prea mare importanță ideilor de acest fel, oricât le-ar agreia; în consecință, graiul poporului cuprinde expresiuni, care arată foarte multă decepțiune în aprecierea realității; se zice adesea despre cel mort: «de mult s'o fi făcut străchini și ulcele».

. . . . .
Motivele de inferioritate morală (bazate pe aceeași simpatie a omului cu totul înconjurător) nu le mai amintim, știindu-se că sunt referitoare la comunitatea de viață între sexe diferite de oameni și animale.

Elementul acesta al simpatiei omului cu natura, se impune cu tărie oricărui basmuitor, iar cel care reușește să-l redea mai bine, poate fi socotit pe drept, că este pătruns de spiritul basmului.

Pe de altă parte, un motiv străin de basm, fiind în unire cu acest element, nu mai face notă discordantă în povestire.

Vom lua exemplul exprimării *dorinței de a avea copii* (la Creangă).

Dorința de a avea copii nu poate fi socotită ca un motiv firesc basmului, totuș vom vedea în ce chip ajunge să se unifice uneori în povestire:

«Doamne moșnege, de când suntem noi, încă nu ne-a zis nimeni tată și mamă! Oare, nu-i păcat de Dumnezeu că mai trăim noi pe lumea asta!...» Așa se adresează baba către moșneag și-l pune apoi la cale să plece să caute un copil, zicându-i: «Ia, mâne dimineață... să te scoli și să apuci încotro-i vedeă cu ochii; și ce ți-a eși înainte, întâi și întâi, dar a fi om, da șerpe, dar în sfârșit orice altă jivină ar fi, pune-o în traistă și-o adă acasă: vom crește-o și noi cum vom putea și acela să fie copilul nostru».

(Sau un alt exemplu asemănător din: «Băia-tul de zăpadă» (V. Caraivan).

Doi soți bătrâni, cari n'aveau copii, se sfătuesc: «Babă, babă! Hai în uliță să strângem și noi zăpadă cum fac copiii. Pe urmă să clădim un băiat mic de zăpadă. Dacă nu ne-a milostivit Dumnezeu cu unul viu, cel puțin să ne desfătăm și noi câteva zile cu unul de zăpadă!»

Exemplul cel dintâi, fiind mai tipic, ne vom ocupa câtva de el. Acest exemplu ne arată, în cea mai admirabilă formă, cum se poate exprima acelaș sentiment, pentru a corespunde *realității* (în partea I-a) și pentru a corespunde basmului (în partea II-a).

În realitate își plânge omul singurătatea sa și

ajunge să-și urască chiar viața: «nu-i păcat de Dumnezeu că mai trăim noi pe lumea asta !» Oricât de nemărginit ar fi dorul ce se revarsă din această expresie, tot mai superior și mai puternic este sentimentul manifestat *în basm* : «du-te... și ce ți-o ieși înainte întâi și 'ntâi, dar a fi om, da șarpe, dar însfârșit orice altă jivină ar fi... să fie copilul nostru !»

Prin acest fel de exprimare, *dorința de a avea copii*, a trecut, din domeniul realității și al vorbirii banale, în domeniul basmului.

În graiul obișnuit, omul poate să-și mărturisească durerile într'un chip așa de priceput, încât să înduioșeze și cele mai nesimțitoare inimi.... dar în basm *eroul* își spune focul său «lemnelor și pietrelor» și fiarelor pădurii: toate îl înțeleg, se pătrund de plânsul lui, îl mângâie, îl ajută !

Așa se înțelege superioritatea basmului, ca întrupare de gândire.

Acum ne apar într'o lumină vie elementele constitutive ale basmului: *Dragostea virginității, puterea de viață, modestia sinceră și înfrățirea omului cu natura înconjurătoare.*

Se înțelege, că toate aceste elemente, cu caracteristica lor, așa cum am arătat-o, trăiesc și se desvoltă în basm, (conceput în curătenia sa tipică), *constituind un razem pentru bunele manifestări intelectuale ale individului și pentru înaltele aspirațiuni ale societății.*

În basm s'au sădit, din vremuri vechi, sâmbu-

rii unui ideal curat; în basm vor odrăsi mlădițele unui asemenea ideal în viitor.

* * *

Pentru a nu perde din vedere caracterul pedagogic al studiului de față, readuc aici chestiunea raportului dintre basm și dezvoltarea intelectuală a copiilor.

În urma celor spuse în capitolul precedent, se poate concluda cu mai multă tărie decât la început, că *basmul, dintre toate producțiunile gândirii omenesti, este cel mai potrivit cu mentalitatea copiilor.*

Înrudirea lui este foarte strânsă cu jocurile copilărești.

În basm, totul viază, totul suferă și se bucură împreună cu visătorul, precum în jocul copilului: toate ființele necuvântătoare și lucrurile neînsușite (jucărioarele) iau parte egală, la tot ce dorește micuțul stăpân să execute împreună cu ele. Faptul acesta îl găsim chiar formal exprimat în basm :

«Toate lucrășoarele vorbeau în casa aceea, până și oalele și vâtraiul; două oale se certau la foc, lingurile discutau și se certau cu vâtaful lor, castroanele veniau singure la masă și se așezau la locul lor». (Ispirescu).

Sau: Împăratul leagă calul de propteaua gardului și *propteaua îl înfruntă*: «mă neghiobule, calul se leagă în grajd, nu la propteaua gardului !»

Sau: În unele povestiri, metamorfozele și tra-

vestirile au foarte mult înfățișarea de jocuri. Eroul și eroina, prizoniți de zmeu, se prefac : unul în «bisericuță», celălalt «călugăr»; sau unul *turmă* și altul *cioban*,... *baltă* și *rățoi*,... *holdă* și *pândar*....

Aceste exemple ne arată basmul că o trecere progresivă dela jocurile reale, copilărești, la jocurile intelectuale.

Precum în jocurile personale nu este primit cu plăcere amestecul străin, tot asemenea în basme, nu sunt plăcute aprecierile de natură critică. Basmele false, improvizate, ca și jucăriile fabricate, nu sunt agreabile și vatămă inteligenții.

Foarte mulți pedagogi au păreri greșite în ceea ce privește basmul și jocul. Dintre cei pe cari însu-mi i-am cercetat, numai la scriitoarea E. Key («Le Siècle de l'enfant») am găsit câteva aprecieri demne de remarcat :

Bătrânele — zice această scriitoare — «vor povesti întotdeauna cu aceeași plinătate și bogăție de detalii, fără a da explicații și fără a adăoga reflecții» (210).

«Copiii voesc a primi impresia în toată curățenia sa și nu ca pretext al unui raționament oarecare» (211).

Are convingerea că copiii își dau seama, de ceea ce este forțat în povestire, că înțeleg și urăsc tendențiozitatea.

În aceeași ordine de idei, autoarea desaproabă jucăriile fabricate, precum și cărțile copiilor «prea perfecte, prea bine ilustrate; acestea din

urmă împiedecă liberul curs al imaginației». (216).

Stabilirea unui paralelism între basme și jocurile copilărești și studierea în comun a acestor două feluri de manifestări, este de mare folos pentru pedagogie. Încă n'am găsit o lucrare a vre-unui pedagog, care să expună ceva serios în această direcțiune.

Din studiile ce însumi am făcut pe acest teren, au rezultat aprecierile pe care le-am expus asupra rostului ce-l au basmele între celelalte manifestări sufletești.

Concluziunea generală la care am putut să ajung și pe care o socotesc deocamdată cea mai firească, este următoarea :

Basmul, în adevărata sa curățenie, este producțiunea cea mai adaptabilă primului pas în viața intelectuală a copiilor, de oarece poartă în sine pe deplin caracteristica *libertății individuale*, ca și jocurile.

În acest sens: trecerea dela *jocuri* la *basme* este firească și nesimțită.

Dacă putem spune despre un copil care este priceput în jocurile sale individuale, că mai târziu, cu siguranță, va ajunge un bun conducător al afacerilor sale; apoi, nu ne înșelăm, susținând că un copil, care și-a hrănit inteligența (la timp) cu basmele cele curate și depline, va ajunge un profund și neobosit cugetător.

Să oferim deci copilăriei, comoara de gândiri din basme — product scump și hrană aleasă a inteligenței tinere.

Graiul popular în basmele românești.

Expunând cititorilor noștri bogăția și varietatea cuprinsului basmelor, apreciate ca manifestări tipice de gândire, ne rămân încă, pentru complectarea acestei părți a studiului de față, unele chestiuni de mare importanță științifică și pedagogică. Este vorba de a răspunde la următoarele întrebări :

1) Graiul poporului simplu, corespunde pe deplin măestriei întrupate în timp de veacuri în fondul basmului ?

2) Nu cumva scriitorii și povestitorii de meserie sunt chemați să îndrepteze prin arta povestirii lor, ceea ce poporul n'ar putea îndeplini prin viul său grai ? Și în fine,

3) Care este valoarea graiului popular în cultura copiilor și a tinerilor ?

Răspunsurile la aceste întrebări vor prezenta un interes științific, întrucât aserțiunile date aici fac parte dintr'un studiu asupra graiului în genere, pe care, la timp, îl voi prezenta cititorilor ; iar valoarea lor pedagogică reiese din faptul că basmele în pedagogie trebuiesc apreciate, nu numai în privința fondului lor, ci și a formei literare.

Primele raționamente, pe care le-am putea face asupra formei literare a basmului, ar fi acestea :

a) Basmul s'a născut și trăiește în graiul popular și deci, în acest fel de graiu, își găsește în chip firesc, tot farmecul său ;

b) Dacă acest graiu popular n'ar corespunde prin finețea sa, bogăției de idei, care s'au acumulat cu timpul în fondul basmelor, acestea n'ar suferi totuși, nici un prejudiciu, nici o scădere, de oarece: *când ideea frapează, forma se trece ușor cu vederea*. De pildă, în graiul copiilor mici, când de-abia reușesc ei să spună câte o mică drăgălășie, chiar într'o vorbire îngânată, neclară, ideea ce ne-o comunică, atât de mult ne încântă, că nici nu observăm defectele vorbirii, ba încă, aceste defecte, măresc farmecul înțelesului.

Nu ne putem opri însă, numai la aceste raționamente, când cunoaștem adevărata valoare a graiului popular, ca frumusețe și deplinătate.

Vom expune deci, această valoare a lui, spre a o înțelege orișicine.

A. Graiul popular este frumos. Frumusețea lui o apreciem în vorbirea de toate zilele a unui om simplu, a unui copil de țăran.

a) *Noțiunile*, obișnuite în vorbirea acestora, sunt așa de *potrivite cu sensul total* (al celor spuse), încât n'am putea găsi altele mai bine alese ;

b) Comparațiunile întrebuintate de ei, ne surprind și ne încântă ;

c) Gradațiunea ascendentă, în comparații, este admirabilă ;

d) Epitetele alese nu lasă nimic de dorit ;

e) Aranjarea unor anumite cuvinte în expresiuni caracteristice sau cuvintele independente în propozițiuni, nici odată nu apar fără rost și conlucră la înfrumusețarea graiului ;

f) Acorduri pe care gramatica nu le înțelege, sunt cu totul admisibile în graiul popular. De pildă, un țăran îți va spune:

— «Și așa, frățioare, m'a pus pe drumuri.... Aleargă sărace, frământă-te...., *du-te eu* de trei ori.... unde a dus mutu iapa....».

Cine va mai ține socoteala de regulile gramaticale, ascultând această vorbire, în care cel simplu își spune tot sufletul său ?

g) Chiar expresiuni, care ne par logicește absurde, prezintă în graiul poporului o tărie cu totul particulară și un farmec desăvârșit: «Grozav de bine», «frumoasă rău», «foc de ger», «se apucă de gătî niște bucate înfricoșate», «apoi făcû o nuntă d'alea înfricoșatele».

. . . . .
Graiul poporului este frumos. Îl vei găsi la țărani, atât în povestirile serioase, cât și în glumele lor, acelaș.

În basme, acest graiu al simplității își găsește un teren cu totul prielnic : bunicii spun povestea, și nepoții o ascultă ; și unii și alții, deopotrivă se leagănă cu visări și se încântă cu graiul. Vom expune aci, din basm, frumuseți de graiu, corespunzătoare profunzimii ideilor :

1) Din descrierea *frumuseții* :

Un împărat aveă o fată: «Nici soarele nu-i văzuse fetișoara, nici vântul nu-i bătuse perișorul....». «Eră tare frumoasă. Crinii și viorelele rămăseseră pre jos și nici la degetul cel mic al ei nu le puneă». (Ispirescu, «Fata de împărat și fiul văduvei»).

«Aşa de puţinică la trup, încât *ar fi sorbit-o* într'un pahar cu apă, şi aşa de subţirică, de par'că erà trasă prin inel....». («Cele 3 rodii aurite», Isp.).

Feciorul văduvei erà atât de frumos că «*ai fi pus ochii pe dânsul* de-ar fi fost într'o mie». (Idem, «Fata de împărat....»).

«Iată că se îndură horocul şi cu dânsul, şi dobândi un drag de copilaş, de *să-l vezi şi (să) nu-l mai uiţi*». (Idem «Aleodor»).

«Născură câte un coconaş mai frumos decât tot ce este frumos pe lumea aceasta». (Idem, «Omul de piatră»).

«*La Soare te puteai uită*, dar la dânsul ba». (Comună).

«De frumoasă ce-o vedeà, îi păreà cum că nici n'o vede, ci numai o gândeşte». (Slavici).

(În acest exemplu, autorul se sileşte să redeà o idee similară cu aceea pe care poporul o exprimă foarte bine: «de dragă ce-i este n'o vede bine» sau «o perde din ochi de dragă ce-i este»).

«Cea mai tânără soră.... erà frumoasă, mai frumoasă decât surorile sale împreună, frumoasă cum numai dânsa erà...». (Idem «Doi feţi cu stea în frunte»).

«Cea mai mare erà frumoasă, cea mijlocie mai frumoasă, iar cea mai tânără, Ileana, atât de frumoasă (erà) încât *şi sfântul Soare se opreà* în cale ca s-o vadă». (Idem, Ileana cea şireată).

2) Din descrierea duşmanilor eroului :

«*Ferească Dumnezeu şi pe suflet păgân*, de aceea ce văzù Florea acum... Un bălaur! dar

bălaur cu trei capete, cu niște fețe grozave, c'o falcă 'n cer, cu una în pământ...». (Slavici, Zâna Zorilor).

«Unde se năpustî asupra ei un lup, cu niște ochi turbați și sgâiți, de *băgau fiori în oase*, cu o gură mare și cu o limbă ca de dihanie turbată, cu colții rânjiți și clănțănind de par'că nu mân-case de o lună de zile...» (Ispirescu, Ileana Sim-ziana).

«Cu niște ghiare ca secerile și răgniă de se cutremurau codrii și câmpiile vuiau *de-ți luau auzul*». (Idem).

«Prea eră grozav acel lup. Unde deschise o gură, de să mă 'mbuce dintr'odată; și unde se uită cu niște ochi, din care par'că eșiau niște săgeți de *mă săgetau la inimă*». (Idem).

«Auziră un urlat și o vâjietură, cum nu mai auziseră ei până atunci !...» Ghionoaia «grozav de mare....» «*și când venea ea, nene*, doboră co-pacii: așa de iute mergea;». (idem).

«Când despre zori, *unde veniă, măre, veniă* tatăl zmeilor, ca un tartor cătrănit ce eră». (Idem).

«*Când, ce să vezi D-ta ?* Unde se luase după dânsa scorpia de mumă a zmeoaicelor, c'o falcă 'n cer și cu alta în pământ ca să înghiță pe Greu-ceanu, și mai multe nu!» (Idem).

3) *Din descrierea luptelor :*

«....și unde se aruncă, *măre, asupra bălauru-lui* cu sabia goală în mână și se luptă cu dânsul până îi veni bine, și *hârști! îi tăe un cap; hârșt! și-i mai tăe unul* și așa câte unul, câte unul,

până-i tăe șase capete». (Isp., Balaurul cel cu șapte capete).

«Și unde mi-aduse, nene, zmeul pe Greuceanu și-l băgă în pământ până la brâu... Dar Greuceanu sărind repede, unde mi-aduse și el pe zmeu odată, mi-l trânti și-l băgă în pământ până în gât și-i tăe capul cu paloșul». (Idem, Greuceanu).

«Tugulea, cum aduse buzduganul său și lovi pe zmeu îi luă mîrul, apoi îi tăe capul». (Idem, Tugulea).

«Strâmbă-lemne îi dete una cu sete, dar Tartacot nu se sinchisi. Dete și Fărâmbă-pietre, de credeai că Tartacot o să intre în pământ, dar el nici habar n'avu... *Și unde mi se puse neiculiță, al Dunăre-Voinicul, și când îi dete una d'alea sănătoasele, odată sări Tartacot drept în sus, dar căzu numaidecât și strigă: — M-ai mâncat fript păgânule*». (Idem, Dunăre-Voinicul).

«Puse iepurele umărul, dar nu se cunoscă nimic, puse și vulpea și par'că începu a se mișcă bolovanul. Puse și lupul umărul și clătină; iar când puse, mare, ursul, umărul lui, se dete bolovanul de-a rostogolul»¹⁾).

---

1) Nu vom uita, dintre frumusețile literare ale basmului, nici acea mulțime de expresiuni admirabile — schinței ale spiritului popular — pe care le păstrează povestitorii și le expun cu multă plăcere: lute „ca vîntul”, „ca gîndul”, „ca dorul”, „ca blestemul”, „cum vine ceasul rău”... Chiar cînd n'ar fi născute în basm aceste expresiuni, totuși, întrupate într'însul, dobîndesc adevărata lor viață și strălucire.

Toate exemplele citate aci, arată frumusețea graiului popular, lucru apreciat de orișicine.

O calitate și mai importantă a acestui graiu, vom scoate-o acum în evidență: *Graiul popular este deplin*; — vorbitorul participă cu întreaga sa ființă la aceea ce spune.

Este demn de remarcat, că această participare este pretinsă de însăși constituția vorbirii populare. Atât natura și înlanțuirea cuvintelor, cât și adaosurile și lipsurile tipice, în expresia populară transpiră trebuința unei anumite tonalități și a unui ansamblu mimic inseparabil. Prin acestea, comoțiunea vorbitorului se exteriorizează și starea lui sufletească se comunică pe deplin ascultătorului.

Acesta este un fapt ce se constată în orice stadiu de dezvoltare al vorbirii populare.

Se înțelege că, cu cât graiul este mai rudimentar, mai sărac în măestria cuvintelor, cu atât mai mult este nevoie, ca tonul și gestul să completeze sensul dorit.

Tonalitatea specifică se referă în primul rând la cuvintele singuraticе, care constituеsc un fel de descriere, în care deplinătatea înțelesului nu

---

Tot astfel, acele frumoase forme de cugetare: „De vei ști, te vei căi; de nu vei ști, iarăși te vei căi”.

„De o vei lua te vei căi, de nu o vei lua, iarăși te vei căi...; dar mai bine este să o iai!”

„Cine te-a învățat, bine ți-a prilit; iar de-a fost din capul tău, bun cap ai avut!”

„...Că de nu, — unde-ți stau talpele îți va stă capul!”

sufere nicidecum. Se zice de pildă: *Frrrummos... frrrummos, rrrèce..., iiiùte..., acrrrù...*

În aceeaș categorie de descriere (în acelaș stadiu de vorbire) intră și *epitetele* cu sens de batjocură (porecele), când sunt întrebuințate mai mult pentru felul pronunțării lor, — o pronunțare onomatopeică neplăcută, — decât pentru noțiunea cuprinsă în ele însăși ¹⁾.

Copiii își improvizează unii altora adesea, porecle și epitete fără nici o noimă, dar cu destul efect. În culmea mâniei și a desnădejdiei de a se răzbună, ei termină prin a-și înfățișa unul altuia niște strâmbături incalificabile. Acestea suplinesc în ultimă instanță porecla disprețuitoare.

Astfel, tonul și gestul au precedat cuvântului. și ele fac deplină o vorbire săracă în cuvinte, dacă este firească.

Desvoltându-se mai mult deprinderea de a mânui cuvintele, în descrieri și explicațiuni, vedem cum *sensul vag*, încă nu este părăsit, căci comparațiunile și toată descrierea nu se referă direct la calitatea exprimată, sau la obiectul vizat, ci mai ales la participarea emoțională a vorbitorului. Se zice, adică: frumoasă — *s'o sorbi într'un pahar cu apă...*, «un drag de copilaș, de — *să-l vezi și să nu-l mai uiți...*», «cântă așa de duios de se *opriau drumeții 'n cale...*»; «se

---

1) Este caracteristic în basme felul de a porecli pe dușmanii eroului. De obicei, baba sau zmeoalca au epitetele cele mai semnificative: hârcă, tâlpoiul (în sens de *talpa iadului*), cloanța, babornița, hoanghina bătrână.

uită cu niște ochi... *de băgau fiori în oase...*», etc.

Tonalitatea și gestul sunt cu totul atașate acestui fel de expunere populară. Aceasta se vede din mai toate exemplele pe care le-am expus ca *frumuseți* literare ale basmului, și cu deosebire din acele cuvinte și expresiuni independente : «măre», «neiculiță», «frățioare», «când ce să vezi», «ce nu s'a pomenit...», «ferească Dumnezeu...», «vai de maică de om», «și mai multe nu». (Toate acestea sunt inseparabile de tonalitate și mimică).

Elementul participării exterioare fiind atât de nelipsit din graiul poporului, înțelegem pentru ce vorbirea pe care noi o numim *cultă* este pentru omul simplu nedeplină, rece...: Țăranul nu este satisfăcut a zice: «avea *ochii* foarte frumoși», sau «avea *gura* foarte mare...»; ci el simte nevoia de a spune: «avea *niște ochi* de te băgau în boale»; sau «avea *o gură* cât toate zilele de mare».

Numai în acest chip este vorbirea lui deplină, căci trăește în ea tonul și gestul, prin care participă vorbitorul la cele spuse.

Importanța tonalității pretinde a zice: *niște ochi*, în loc de *ochii*, și *o gură*, în loc de *gură*; iar necesitatea gesturilor impune schimbarea caracterizărilor de *foarte frumoși* sau *foarte mare*, în cele arătate mai sus, care sunt cu mult mai expresive.

Pe lângă epitetele tipice, cuvintele și expresiunile particulare, din graiul popular, să mai

amintim încă un fenomen care pretinde tonalitatea specifică și gestul. Vom avea, adică, în vedere:

Frecventa repetare a aceluiaș cuvânt și refrenul — atât de familiare în povești și în cântece. Iată care este rostul acelora.

În spiritele simple, repetirea aceluiaș cuvânt, sau a aceleiaș fraze, produce, ca printr'o electrizare, o dezvoltare ascendentă a sentimentului — până a smulge lacrimi sau izbucnirea râsului, ca și cea mai măestrită înlanțuire de fraze pentru cei culți.

Exemplul cel mai simplu este al *bocitoarei*, care plânge cu hohote și strigă neîncetat acelaș nume, adăogând rareori câte un epitet duios... Singură se impresionează, și în acelaș timp, jalea pe toți ascultătorii îi cuprinde la auzul celui strigăt repetat, în care tonul are mare rol.

Citim deasemenea balada «Mânăstirea Argeșului».

«Manole, Manole, meștere Manole...

«Zidul rău mă strânge,

«Trupșorelu-mi frânge...

«Viața mi se scurge !...»

Din singură această strofă înțelegem că repetirea numelui dela început produce un efect deosebit, pe care *monorima*, îl desăvârșește — fiind însăși un fenomen de aceeaș natură — (monorima trăește pentru tonalitate).

Acelaș fenomen în povestea populară «Moșul și baba»:

— «Unchiașule, unchiașule, deschide ușa, că m'a cutropit zăpada pân' la glezne!»

— «Ba, las' să te cutropească pân' la genunchi!»

— «Unchiașule, uncheșelul meu, deschide ușa, că m'a cutropit zăpada pân' la genunchi!»

— «Ba, las' să te cutropească pân' la brâu!»...
(Și tot așa continuă convorbirea lor).

Aci, repetarea numelui consună cu revenirea neîncetată a aceleiaș replice din partea fiecăruia (iarăși o particularitate a vorbirii celor simpli).

Cel mai tipic exemplu pentru fenomenul repetărilor, în vorbirea populară, putem să-l aducem prin acea «poezioară», (în chip de poveste), care se spune copiilor: «Și eră un moș...» ¹⁾.

---

1) „Și eră <i>un moș</i> ,	„Și eră <i>un câne</i>
„Și-avea un cocoș...	„Și-a mâncat pe vulpe,
„Ah, ce mai cocoș,	„Vulpea pe cocoș...
„Cum cântă la moș!	„Ah, ce mai cocoș,
— „Ia cânta cocoșule,	„Cum cântă la moș!
— Scoal de joacă moșule!”	— „Ia cântă...”
„Și eră <i>o vulpe</i>	„Și eră <i>un lup</i> ,
„Și-a mâncat cocoșul...	„Și-a mâncat pe câne.
„Ah, ce mai cocoș,	„Cânele pe vulpe,
„Cum cântă la moș!	„Vulpea pe cocoș...
— „Ia cânta cocoșule	„Ah, ce mai cocoș...”
— „Scoal de joacă moșule!”	.....

Tot astfel continuă „poezioara” formând strofe noui la orice cuvânt adăugat:

„Și eră *un urs*, și-a mâncat pe lup...
„Și eră *un par*, și-a ucis pe urs...
„Și eră *un foc* și a ars pe par...
.....

Copiii repetă această poezioară de sute de ori, până ce ajung, prin ea, la obișnuita saturație intelectuală. Puterea sa obsedantă o înțelegem prea bine, observând că toate elementele sale constitutive convin cugetării simple: reptirea cuvintelor, repetirea versurilor, a strofelor, monorima, ascendența strofelor ca mărime și gradațiunea noțiunilor noi din strofe. (Fiecare cuvânt nou, introdus în versuri, atrage după sine repetirea tuturor celorlalte).

Pentru acelaș fenomen al repetirii, am putea să cităm încă și obsedantele refrenuri nelipsite din cântecele bătrânești.

Fenomenul repetirilor în vorbirea populară ne oferă încă o dovadă de felul cum se pricep oamenii cei incuți să asigure efectul, în cea mai desăvârșită simplitate a formei.

Mai observăm o particularitate la povestitorii din popor:

Aceștia caută să expună faptele și vorbele întocmai cum s'au petrecut în jurul lor, în ordine, după loc și timp, fără omiteri sau prescurtări. Din această cauză, povestirile lor prezintă particularitatea întregimei și minuțiozității și sunt, putem zice, *mai firești*.

Până când ultima strofă le cuprinde în rezumat pe toate:

„Și eră un soare,
„Și-a gonit pe vânt
„Și vântul pe ploae
„Și ploaea pe' foc
„Și focul pe par
„Și parul pe urs

„Și ursul pe lup
„Și lupul pe câne
„Cânele pe vulpe
„Vulpea pe cocoș...
„Ah, ce mai cocoș!

. . . . .

Pentru cei «culți», acest fel de povestiri minuțioase, sunt «plictisitoare», «anoste»; dar inteligența simplă nu le poate înlocui prin rezumări extrase, deoarece omul din popor, în spusese sale, re trăește însuși ceea ce expune altuia.

Pentru acelaș motiv, obișnuște omul din popor, dialogurile directe, după cum s'au desfășurat între persoanele de care este vorba; iar în locul cuvintelor explicative, substituște în totdeauna gestul, astfel că, mai niciodată nu se poate redă în scris o povestire de acest fel, *firească*.

Dacă ne-am încercă să copiem exact în scris, numai vorbele spuse de povestitor, fără să explicăm și sensul a o mulțime de gesturi întregitoare, am aveă numai niște propozițiuni trunchiate și cuvinte izolate, fără un înțeles de continuitate. De pildă, — redând numai vorbele într'un exemplu luat după voe: — «eu, — măi Nicolae...! El..., și pleacă!».

În acest exemplu, scrisul nu redă cele spuse de vorbitor.

Să mai adăogăm explicațiuni spre a înțelege sensul: «Eu, (îl strig) măi Nicolae! (îi fac semn cu mâna să se apropie și-l întreb din cap, ce vești poate să-mi spună); el (înalță din umeri) și pleacă».

Un povestitor țaran, de obicei, în exemple de felul celui arătat de noi, toate explicațiunile cuprinse în paranteze, le înlocuește prin gesturi, întocmai cum s'ar întâmplă în realitate: face

semn cu mâna, cu capul, cu ochiul, înalță din umeri, — ceeace nu se poate redă în scris.

Deci nu vom putea găsi nicăirea, în cărți, graiul viu al poporului, cu particularitățile și frumusețile lui.

Avem scriitori poporaniști de mare valoare, — putem cită pe Creangă, pe Ioan Popovici-Bănățeanul, Eminescu și alții, — în ale căror opere sunt întrupate o mulțime de particularități ale vorbirii poporului.

Graiul simplității însă, în toată întregimea sa, ei nu ni-l pot redă fără să li se poată socoti aceasta un defect ¹⁾.

Ar trebui să ascultăm frumoasele povestiri ale unui Creangă, Ioan Popovici-Bănățeanul, sau altul, din însuși graiul țăranului moldovean sau ardelean, pentru ca să ne convingem că, ceeace scriitorii nu pot să redea cu nici un chip, sunt niște lucruri coprinzătoare de un efect admirabil.

Numai așa am înțelege că *graiul poporului este cu adevărat viu, adică frumos, activ și deplin*.

Frumusețea lui constă în natura cuvintelor și în împerecherea lor caracteristică; iar vioiciunea și deplinătatea decurg din participarea completă a povestitorului la cele înfățișate prin vorbire.

---

1) Dacă în piesele de teatru se dau în text toate explicațiunile necesare înțelesului povestirii, apoi valoarea acestor explicațiuni e potrivită numai pentru executare, nu și pentru citit.

Cunoscând aceste calități ale graiului simplității, ne dăm seama cum printre oamenii din popor se găsesc destui, cari sunt adevărați artiști ai declamațiunii firești.

Înțelegem iarăși, cât de bogate și variate calități sufletești are omul din popor și copilul chiar, când încă nu sunt în stare să-și exprime prin vorbirea cursivă, ceea ce ei au simțit din contactul cu semenii lor, sau în mijlocul naturii.

Ei își înțeleg graiul și știu să-l redea cu măiestrie; iar toate povestirile pe care le-au plăsmuit în cugetul lor naiv și le exprimă în graiul lor vioiu, pot să ajungă la o superioritate netăgăduită ca formă literară.

Basmele sunt cele dintâi dintre aceste povestiri populare primitoare de perfecționare.

Dacă omul cel «cult» nu le redă bine în scris și nici nu le înțelege pe deplin auzindu-le povestite, — faptul acesta nu dovedește vre-un defect al basmului, sau vre-o nepotrivire a graiului popular.

Noi vom concluda, pe baze temeinice, 1) că *basmele în graiul popular* își ating adevărata lor splendoare și 2) că *graiul popular în basme* depune cele mai minunate comori de frumusețe ale sale.

* * *

B) Concluziunea din urmă cuprinde în sine și un răspuns categoric la a doua întrebare formulată la începutul acestui capitol. Se va vedea de

altfel, în partea II-a a lucrării de față, în chip amănunțit, tot meritul scriitorilor și povestitorilor noștri, atât în ceea ce privește fondul basmelor, cât și forma lor literară.

Aci vom face atent pe cititor, numai asupra unei erori, care se comite prea adesea:

Șăineanu, vorbind despre basmele lui Ispirescu, se exprimă astfel: «ele au un stil și un mare merit literar. *Poporul nu vorbește nici așa de frumos, nici așa de bine*; dar fondul, formulele și locuțiunile stereotipe, aparțin graiului popular». («Basmele Românilor», pag. 195).

Ar fi trebuit să înțeleagă autorul citat, că *numai acolo este de lăudat Ispirescu* (și oricare alt scriitor de basme), *unde reușește să redea graiul și sufletul poporului cu calitățile lor firești* căci, în acest caz, ei încredințează hârtiei, cu adevărat, comori de frumuseți literare.

Poporul vorbește și mai frumos și mai bine decât și-ar putea închipui acei cari nu-l cunosc — oricât de învățați s'ar crede.

* * *

C) Vom răspunde în fine, la cea de a 3-a întrebare, pentru a înfățișa orișicui *valoarea și rostul graiului popular în cultura copiilor*.

În societatea actuală, simplitatea și lipsa de cultură nu condiționează, mai nici odată, curățenia morală și superioritatea sufletească.

Foarte adesea, oamenii cei «simpli» din pătura de jos a poporului, duc o viață asemănă-

toare și chiar mai inferioară decât a ființelor necuvântătoare; iar întreaga lor gândire și vorbire obișnuită, constă mai mult din: blesteme, injurii, obscenități..., care constituiesc singurul lor element intelectual.

Cine cunoaște repertoriul de cuvinte al acestor oameni «simpli», nu se mai miră, că ei întrebuințează aceleași vorbe neplăcute, și în timp de veselie ca și în certuri, și în dragostea dintre prieteni sau soți și în mângâierile către copiii lor nevinovați. (Sunt unele mame, la cei de rând, care astfel își mângâie pe copiii lor cu vorba și cu fapta, încât ar trebui separate imediat de acești copii, ba chiar duse la închisoare).

Singura lor curățenie sufletească este că ei săvârșesc toată răutatea și fărădelegea, într'un mod cu totul naiv, ca și când le-ar fi ceva plăcut și pe deplin firesc.

Față de acest trist adevăr, a trebuit ca mulți dintre oamenii inteligenți:

a) să creadă, că este neapărat nevoie, de a feri pe copii și pe tineri de contactul cu oamenii din popor, cari ar fi păstrând în sufletul lor, tot ce este ordinar și inferior;

b) să spună, că graiul poporului este periculos pentru curățenia morală; și

c) să susțină că, pentru a promova dezvoltarea sufletească a copiilor, trebuie să-i sustragem dela graiul matern și să-i deprindem, dintru început, a vorbi limba cea mai cultă și mai curățită de cuvintele banale și cu atâtea subînțelesuri ordinare. (În jargonul de vorbire al unei anumite

pături sociale, aproape nu este nici un verb, care să nu recheme un blestem sau o batjocură, și nici un substantiv fără subînțelesuri obscene).

Cei cari și-au format acele convingeri (menționate mai sus) sunt în mare parte greșiți, și anume, iată de ce: Graiul poporului, icoana sufletească a păturei inculte țărănești, coprinde o neîntrecută măiestrie, fie în sensul inferiorității, fie al superiorității morale.

Nu este de mirare, dacă a luat așa de mare avânt, în graiul poporului, desmățarea intelectuală, împrumutată dela pătura decăzută a populațiunii orașelor, precum și din propria mizerie a vieții personale.

Dar nu trebuie să uităm, că constituția graiului popular este mult mai complectă, în orice limbă, decât a vorbirii culte. Aceasta din urmă pare a nu avea suflet, căci coprinde în sine numai logica cuvintelor: un om cult, (așa cum se înțelege astăzi cultura), în rafinăria vorbirii sale, poate să-ți improvizeze discursuri admirabile, într'un chip foarte accelerat, cu totul logic, dar numai prin mecanica vorbirii, fără ca el însuși să facă vre-o mișcare, să aibă vre-o imagine sau vre-o emoție, deși tratează în cuvântarea sa lucrurile cele mai diverse.

Desigur că, astfel de vorbire rafinată, convine unei trepte mai superioare de cultură, însă pentru începuturile vorbirii este mai potrivit graiul poporului, care coprinde în sine toată manifestarea sufletească: mișcările, imaginația, emoțiunile... celui ce vorbește.

Vorbirea poporului este o *exteriorizare sufletească a unor începători în vorbire și gândire. Singur acest fel de vorbire se comunică în întregime copiilor și celor incuți; iar vorbirea cultă, mai în totdeauna, dă naștere falșității și superficialității intelectuale.*

În natura graiului popular, deci, se coprinde unul din motivele pentru care, oamenii ridicați din poporul de jos au mai multă vigoare intelectuală decât cei crescuți în societatea «înaltă».

Concluzia firească este că, în orice limbă am deprinde pe copii dintru început să vorbească, trebuie să preferim graiul poporului, ca unul ce este mai adaptabil începutului vorbirii. Reese de aci că, atât convorbirea cu un om simplu, cât și lectura cărților cu stil și cu conținut popular, prezintă cel mai mare folos pentru începători.

Zicem, că mai fericiți ar fi copiii bogătașilor noștri dela orașe, dacă ar fi dați în primii ani ai copilăriei, să învețe a vorbi, în casa unui preot de țară sau a unui sătean onest, decât să fie învățați dintru început «nemțește» cu o «bonă» diplomată», originară din cutare centru europeanesc.

Cât privește elementul imoralității; care atât de mult se desvoltă actualmente în graiul poporului, singura noastră putință și *datorie* este de a-l micșora deocamdată, cel puțin în producțiunile literare.

Conștiința acestei datorii m'a determinat să expun, în partea ce urmează, elementele rele din

basmele noastre scrise, și să formulez regulele de purificare în acest domeniu literar.

Un cititor atent va înțelege, că scopul principal al acestui întreg studiu este de a înfățișa, cum *basmul popular, prin elementele sale admirabile și prin frumusețile literare caracteristice, poate să ajungă la foarte mare superioritate printre producțiunile gândirii cele mai însemnate și mai folositoare vieții individuale și sociale.*

PARTEA II.

Elementele străine de spiritul poporului sunt atât de multe și covârșitoare în basmele scrise, încât, în fața oricărui cititor, ies în evidență mai ușor falsitatea și artificialul, decât caracterele naturale — specifice. Deaceea, nu oricare cercetător superficial și grăbit al basmelor noastre scrise, poate să deosibească în acestea, ceea ce aparține cu adevărat poporului, de aceea ce nu-i aparține.

Adevărurile pe care noi le-am înfățișat în partea I, întrupându-le deabia cu greu din fărâmiturile împrăștiate în masa mare a adaosurilor ne-naturale, nu pot fi pricepute decât de un cercetător atent și sârguincios.

Ne vom bucura dacă, concluziunile bine cumpanite, formulate de noi asupra caracteristicii de gândire a poporului simplu și a copiilor, vor adăoga ceva domeniului științei și vor fi de folos celor dornici de cunoștințe noi.

Din cele ce urmează, cititorii vor cunoaște

elementele nefirești și vătămătoare coprinse în basmele noastre scrise și vor înțelege că toate bunele aprecieri, coprinse în prima parte a acestui studiu, se referă la tipul ideal al basmului, pe care nu-l găsim nicăirea desăvârșit în operele scriitorilor.

Partea aceasta o vom secționa în 4 capitole și anume:

1. Defectele basmelor scrise, în ceea ce privește *elementul principal*;

2. Defectele basmelor scrise, în ceea ce privește *celelalte elemente*;

3. Defectele basmelor scrise, în ceea ce privește *unitatea literară*;

4. Aprecieri critice privitoare la răspunderea scriitorilor și *concluziuni de interes practic*.

Această secționare corespunde oarecum diviziunii adoptată în prima parte.

Să se aibă în vedere că criteriul pe care m'am bazat în aprecierile ce vor urma, a decurs din considerarea a două elemente caracteristice ale basmului:

a) Dragostea curată a virginității;

b) Puterea de viață a poporului simplu.

CAP. I.

Defectele basmelor scrise, în ceea ce privește elementul principal — dragostea.

Când cineva povestește un vis (din somn), de multe ori: nu-și amintește toate amănuntele; anumite lucruri se ferește să le spună și adaogă

părți necesare povestirii, sau aprecieri ale sale, ba chiar lucruri false, nepotrivite cu natura visului.

Basmul, ca închegarea unui plăcut vis (de zi), trăește complet în mintea visătorului. Când este povestit și scris însă, se deosibește de conținutul său natural, în toate elementele sale, dar mai ales în expunerea elementului principal; și anume iată cum.

a) Dragostea curată, în sufletul omului simplu, conține unele finețe ce scapă aproape, puținței de a fi exprimate în graiu, cu toată deplinătatea vorbirii populare.

Din cauza acestei greutate de exprimat prin graiu, toți povestitorii scapă din vedere unele detalii ce au loc în visul de dragoste curată a virginității, și astfel, *basmele povestite și scrise nu pot fi deopotrivă cu basmele trăite în sufletul copiilor și tinerilor, ci își pierd din adevărata lor drăgălășie.*

b) Elementele de înjosire sufletească, cu caracteristica ce o primesc în inteligența vulgară, au fost amestecate în domeniul basmului, desigur din cele mai vechi timpuri. Povestitorii fără scrupule, mai adăogă încă, la acest element rău — tradițional, — și desmățarea lor intelectuală; așa că, în basmele trăite, chiar în gândul celor mai simpli și mai naivi, sunt unele lucruri obscene, de o tărie mai mult sau mai puțin pronunțată.

Un scriitor de basme, niciodată nu va putea prinde nuanța adevărată a gândirii povestito-

rului celui mai naiv, pentru că acesta întotdeauna își ascunde cu precauțiune secretele gândirii sale. Și chiar secretele gândirii proprii, nu voește scriitorul să le expună în basmul său scris.

Dupre cum vedem deci, bazmele scrise nu cuprind nici finețele și drăgălășiile intime ale visului de dragoste curată, nici secretul gândirii micuților cugetători, și nici tot gunoiul sufletesc al celor decăzuți moralmente.

Din nefericire, în literatura populară a altor neamuri mai «înaintate», s'a ficsat în scris cea mai mare parte dintre producțiunile desmățate ale cugetării bolnăvicioase; iar unii dintre scriitorii noștri, inconștienți, se grăbesc să popularizeze și la noi răutatea, prin traduceri și imitațiuni neghioabe. Din vina acestor scriitorii, se măresc foarte mult defectele basmelor noastre scrise.

Vom arăta câteva din acele adaosuri nefirești, dintre care unele par a fi cel puțin motivate, dar cea mai mare parte sunt fără nici un rost.

Se adaogă de obicei în povestire:

1) Părți necesare formei (și care nu fac parte din visul de dragoste).

a) *Enunțarea subiectului:*

«...Un împărat dorește o zână...», «prinde dragoste de o fată de pe tărâmul celălalt...».

...O zână se îndrăgostește de un fecior de împărat, sau de un Făt-frumos.

b) *Formule impuse prin tradițiune, pentru variația în textul povestirii:*

«Ca cuvântul din poveste, ce 'nainte mult mai este...».

«Ca să meargă la izbândă, la dor de copilă blândă...».

c) *Formule de introducere și finit pentru efect în povestire:*

«Măi oameni buni, să vă spun ce-a fost și ce n'a fost, ascultați bine».

«Să vă spun o minciună mare și gogonată...».

«...de mult, tare de mult, pe vremea poveștilor, când stăpâniă Mincinos-Împărat, a cărui împărăție cuprindea toată lumea...».

«A fost odată ca niciodată... când făcea plopușorul pere și răchita micșunele; când se băteau urșii în coadă; când se potcovea puricele;...

«Când mâncau șoarecii pe pisici...».

«Când peștii cei mici înghițiau pe cei mari...»

«Când trăia lupu 'n sat și peștii pe uscat...; când....».

«Încălecai p'un cocoș, să vă spun la moș-pe-groș !»

«Mă suii pe-o coasă, și-o spusei mincinoasă».

«Încălecai pe-o viespe...», etc. (Formule de felul acesta se găsesc din destul în graiul poporului și aproape identic în orice carte de basme, de aceea nu se poate cită *cutare* autor pentru ele).

Aceste formule de introducere și încheere, adăogate în chip de dispreț pentru cele spuse în basm, nu sunt potrivite *caracterului de joc* al basmului, nici simplității și curățeniei sufletești. Ele constituiesc în povestire un colorit, pe care îl desaproabă cei ce apreciază basmele.

Adevăratele formule de început, ar fi foarte *scurte și serioase*:

«A fost odată într'un sat...» «A fost în vremea de demult...»

«Eră odată, cine știe când, o împărăteasă...»

«Se zice că a fost odată, un moș și o babă...»

Cât pentru formulele de încheiere, se pot permite numai acelea, care coprinde ceva de haz la adresa ascultătorilor ; dar nicidecum cele prin care se desconsideră coprinsul basmului. Acestea din urmă ne dau dovada lipsei de unitate în gândire și produc un efect condamabil.

II) Idei de natură critică superioară, adăugate pentru îmbogățirea fondului, dar nepotrivite simplității basmului.

Aprecieri asupra puterii ce o are dragostea:

Pentru isprăvile sale, viteazul Făt-frumos nu primește nici un dar, oricât de scump ar fi, ci pretinde căsătoria cu zâna sau cu fata împăratului.

De dorul zânei cade la grea boală; (de dorul ei «căzù la pat și zăceà»).

Fata văzând pe feciorul de împărat «prinse așa de mare dragoste de dânsul, încât căzù la grea boală și ajunse la ceasul morții».

«Atât eră de frumoasă Florița, că nici pământ n'au îndrăznit să arunce peste corpul ei în groapă, ci rămânând cu toții împrejurul mormântului, au privit-o, până ce au murit și ei toți, — 12 tâlhari de codru...» (Slavici).

Părinții nu vor să dea din viața lor, feciorului

care le-a murit, dar mireasa se învovește să împartă cu el zilele sale, și-l înviază.

Zâna, de dragul lui Făt-frumos, își leapădă nemurirea și puterea măiastră;...

De dorul lui, plânge de umple cu lacrimi un vas mare, sau se preface în pasăre și cântă cu dor prin pomii grădinii lui.

Pomii se usucă de jalea cântecului ei...

Tipă pruncul în pânțele maicii sale, și nu se împacă, decât când i se făgăduiește o zână măiastră.

Aceste aprecieri, admirabile ca frumusețe și ca putere de gândire, sunt departe de caracterul copilăresc al povestirii basmului.

III) Adaosuri, cu totul străine de spiritul basmului, care s'au unit totuș atât de strâns cu elementul principal, încât par că-i sunt caracteristice :

Astfel este ideea de *ursită*, care se întâlnește foarte deseori în povestire, ba chiar constituie motivul principal al acțiunii și dă colorit întregii desfășurări.

Iată cum este exprimată ideea de *ursită* în basmele scrise:

Un împărat aveà un fecior. Pe acesta *l-a blestemat* o babă să nu se însoare, până nu va găsi «cele trei rodii aurite» Ispirescu).

Sau, la naștere, *ursitoarele* i-au hotărât-o pe aceea care-i va fi soție... În acest caz, eroul nu va putea să se însoare, dacă nu va căuta să în-

deplinească *ce-i este scris*. Astfel, în «Cei trei frați dornici» (Ispirescu):

Trei frați săraci nu se puteau însurà. *O vrăjitoare* 'i învață cum să-și găsească *ursitele*. «Scrisa fratelui celui mai mic erà fata împăratului din scursul apelor, în coadele mărilor».

În această direcțiune de idei, *scrisa* poate să fie orice: *o bufniță, un porc, o broască, un șurpe*.

Nu este nimic de făcut în contra acestei *ursitori*. Împăratul zice feciorilor săi: «mergeți și vă căutați *ursitele*» (Ispirescu).

Eroul *trebuie să plece în lume*: «Sunt nevoit să cutreer toată lumea, până voi găsi făgăduința pentru care m'am născut...» (Ispirescu, «Tinerete fără bătrânețe...»).

Deci, plecarea aceasta este conștientă, neapărat necesară, și fără plăcere, sau cu resemnare:

«mă duc de-acum în lume, *c'asă mi-e scris* mie să rătăcesc vânturând lumea...» (Caraivan, «La șezătoare»).

Numai pentru a corespunde acestei *soarte impunătoare*, trece eroul peste toate greutateile și primejdiile, ba, ce este mai mult, această impunere este însoțită de amenințare. — I se poruncește eroului, chiar fericirea lui. (Ispirescu, «Cele 12 fete de împărat»).

Un tip de întrupare a tăriei *ursitei* găsim într'o mică povestire «Catarinella» (Caraivan — «Povești Corsicane»).

Eroina cunoaște dela început scopul ostenelelor sale: să învieze pe feciorul de împărat, ca să-l ia de soț. Ea primește să facă toate oste-

nelele ce-i sunt impuse sub pedeapsă (nu numai pentru răsplată). Călătoria cea grea o face fără vre-un sentiment de plăcere, ci ca «o ființă nenorocită, osândită să rupă șapte perechi de încălțăminte de fier...». «...Călătorind așa prin lume...», «din oraș în oraș, din sat în sat..., pe la ușile oamenilor».

(Am găsit în cele mai multe basme ale noastre, că *tocirea opincilor și toiagului de fier* se datorește călătoriei *din dragoste*, nu dinpricina unui *blestem*).

Ideea de *ursită* strică aproape cu desăvârșire farmecul basmului, căci înlătură jocul sentimentului:

«Ai, să fie de bine; dacă tu vei fi orânduitul meu, nu scap eu de tine, nici tu de mine, măcar de s'ar pune nu știu de cine, și cruciș și curmeziș».

Sunt multe povestiri în care *puterea ursitoarei* constituie elementul principal. Aceste povestiri *nu pot fi socotite între basme*:

A treia zi după naștere, *ursitoarele* îi hotărăsc unui copil să ajungă ceva, cu totul de neașteptat dela situația lui (din sărac să ajungă împărat, sau invers) ; iar ceea ce-i este hotărât, se împlinește întocmai, chiar dacă părinții acelui copil, sau vre-un vrășmaș ar căuta să-l omoare, pentru a nu se împlini cele *orânduite*. Toate piedicile și pericolele se întorc tocmai în favorul celui bine *menit...*, de-ar fi azvârlit în apă, lăsat de mic pe drumuri, sau părăsit în pădure.

«Fă-mă mamă cu noroc și m'azvârle 'n foc»
— zice poporul.

Ursitoarea duce pe om și la fapte prea rele, pe care de bunăvoie nu le-ar fi făcut; sau îl duce tocmai în nevoile și pericolele de care se teme el mai mult: «De ce ți-e frică tot nu scapi». «Ce ți-este scris, în frunte ți-e pus».

În teoriile religioase, motivul «ursitoarei», care prestabilește toate peripețiile vieții omului, este de o foarte mare extensiune și importanță. *Sourta* sau *ursitoarea* întrupează un sistem măiestru de explicare a tot ce viața socială și individuală oferă inteligenței noastre. Exemplificările date în acest sens sunt uneori de o rafinare neîntrecută și se înțelege că, tot ce au avut mai superior, ca filozofie, cei vechi au depus în acest sistem de explicațiune a rostului vieții prin fatalitate, ursitoare, scartă, noroc, scrisă....

Este deci evident, că idcea de *ursită* este mai presus de simplitatea și naivitatea basmului. S'a impus, însă, așa de mult între elementele lui :

1) Pentru că visul de dragoste se întrupează într'o *anumită ființă*, știută sau posibilă.... și

2) Pentru siguranța gândului naiv, că *aceea* sau *acela* va fi negreșit *a mea* sau *al meu*.

Socotim *ursita* un clement nefiresc și rău în basmele scrise, pentru următoarele motive:

a) Se depărtează de dragostea curată a virginității : este concluzia *bărbatului*, care a voit de multe ori să se căsătorească, până a găsit însfârșit *una* (soția sa) la care nici nu se aștep-

tase și către care «l-a tras așa». (Ce neplăcut se învecinează vrăjitoria și dragostea, sentimentul și ursita).

b) Este nepotrivită caracterului tinerelor inteligente independente, căci coprinde ideea de *constrângere*.

În basmele noastre cele mai bune, elementul *ursitei* dispare cu desăvârșire; iar unde se păstrează, nu încântă decât pe cei fără putere de viață, pe cei iubitori de vrăjitorie, blesteme și desmățări fantastice.

Ideea de *pețire*, care de multe ori se întâlnește în basme, este de asemenea un element nepotrivit curățeniei fondului lor. A dobândi iubită «*prin ajutorul altuia*», este un lucru cu totul străin de dragostea virginității.

Observăm în basme că *pețitorul* este admis numai *când e cu totul de nevăgț în seamă*: Bătrânul *pețitor* pentru «Porcul fermecat» sau pentru «Împăratul Șerpilor». (În aceste cazuri, *pețitorul* are un rol mai mult de formă, căcifata este câștigată prin năzdrăvăniile eroului).

Cotoșmanul năzdrăvan — *pețitor* pentru stăpânul său. (Aci *pețitorul* este ca și un ajutor, un cal năzdrăvan, o armă fermecată).

Sau *când servește ca o variațiune începutului acțiunii* :

Un împărat bătrân trimite pe Făt-frumos să-i pețască o fată sau să-i aducă o zână.

Zmeii trimit pe Făt-frumos să le aducă zâna.

În ambele cazuri însă, Făt-frumos se poartă

ca și când n'ar fi trimis de altul, ci este în totul erou luptător pentru sine. (Am putea să socotim, ca o gingășie a concepției, faptul de a nu părea că luptă pentru sine, ci *pentru altul*).

Dacă găsim exemple în care *eroul* își dobândește *ursita* deagata, prin ajutorul altcuiva, — aceste exemple sunt povestiri însăilate, care produc neplăcere. («Cei 3 frați dornici». Ispirescu).

Iar «basmelor» în care Făt-frumos duce *altuia* fata răpită sau câștigată cu mari greutăți, ne dovedesc nepriceperea autorului, care a comis o greșală vădită și nescuzabilă. Jocul sentimentului fiind nimicit, activitatea eroului e pierdută în zadar, descrierea peripețiilor este de prisos și povestea în întregime o putem numi falsă.

IV) Aproape în întregime, adaosele nefirești pe care le-am extras până acum din basme, sunt datorite tradițiunii și prin ea s'au impus.

Dar să arătăm alte adaosuri vătămătoare, datorite numai lipsei de bun simț a autorilor:

Falșificatorii producțiilor populare cred de cuviință să adauge în basm:

a) *Aprecieri neghioabe asupra dragostei:*

«Doamne, tu dat-ai omului inimă, și-n inimă tu i-ai răsădit *boala dragostei*».

b) *Infățișeri caraghioase ale sentimentelor eroilor:*

«Găinăreasa își aruncă ochii asupra-i... feciorul de împărat se fâstâci... dar își ținu firea. Simți că obrații îi ardeau, *o sudoare rece îl trecu*

și inima începu să-i tâcăiască...». (Ispirescu, zâna Munților).

«Îi căzu tronc! la inimă. Se îndrăgosti după dânsa vai de lume!.. Și unde se roteà pe lângă dânsa și se îngânfă ca un curcan». (Ispirescu, Găinăreasa).

«I se păru așa de frumoasă, așa de frumoasă *că leșină...*».

Spuse părinților că-și ià lumea în cap «și-și face seama singur...» dacă nu i-or dà voe să-și caute iubita.

Nimeni nu poate atribui aceste nărozii basmului visat de copii și tineri și ne vom dà seama pe deplin de artificialitatea acestui soi de nimicuri, din cele ce urmează:

c) *Declarări de dragoste înjositoare :*

«Porumbița mea, îi răspunse împăratul, împărăția mea și eu suntem supuși ascultători ai poruncilor tale. Cere ce mai ai de cerut cu un ceas mai curând, că iată mă sfârșesc de dragoste pentru tine. Am ajuns ca un năuc, visez deștept, nu mai știu ce fac, când mă uit la ochii tăi frumoși și tânjitori». (Ispirescu).

Iar Făt-frumos: «aș vrea să rămân în veci *chiar mort*, aproape de aceea ce în trei zile a fost în stare *să-mi răpească și minte și inimă și dor de viață*». Îi declară și devotament: «ce n'aș dà să pot a-mi răpune viața ca să te mântuesc...». (N. D. Popescu).

Sau: «Cheleșul căzu în genunchi la picioarele Ianii și începu să-i sărute mâinele și pe față

și pe dos. Din acea zi, cheleşul se făcu omul de casă al împărățiței». (N. D. P.).

Pe lângă aprecierile pe care toți cititorii le pot face asupra citatelor aduse aci, (precum și a altora asemenea) noi nu vom mai adăoga decât următoarele:

Un popor viguros și cu suflet tânăr, nu se cuvine să fie hrănit sufletește cu asemenea pilde de servilism, înjosire și îmbătrânire,... care sunt plăcute popoarelor de robi și de visători pasivi.

Mai adaogă scriitorii în basme, încă și:

d) Aprecieri răutăcioase asupra femeii:

«Vai și amar de acela ce dă de rău cu muierile»!..

«Vicleșugul muierilor desbracă voinicii: ce puterea nu poate, poate dulceața vorbelor, și ce nici asta nu poate, pot lacrămile mincinoase». (Slavici).

Sau caracterizări prin anumite expresiuni: «cățea de muier» (zice Făt-frumos despre soția sa). «Om fermecat de muier» (despre Făt-frumos).

Sau: «Femeii să-i strivești capul ca la șarpe, că dacă muierea nu-i dracul în picioare, da'sapte coaste diavolești într'insa tot are»!

Iar despre femeia necredincioasă: «Ce să-i fac? S'o omor?»

Nu, n'o omori, ci lis'o să te omoare ea pe tine». (Pamfile, Cernat cel mare).

Ce fel de oameni vor fi fost acei dela cari

autorii citați: au auzit asemenea lucruri în basm, și către cine le-or fi adresat ei, nu mai discutăm! Un lucru însă trebuie să-l știm toți: elemente de acest soi nu sunt potrivite pentru basm și nici odată un om inteligent nu le va amesteca în această producțiune, sub nici un motiv.

e) Aprecieri asupra căsătoriei:

«Făt-frumos se hotărî să-și aleagă prin sorți pe aceea cu care să-și încurce viața». (Gorovei).

«Odată cu nevasta, se sertcură în casa lui și sărăcia». (Ispirescu).

«Nimeni nu mai voiă să-și piarză sufletul pentru un cap de muiere». (Ispirescu, cele 12 fete de împărat).

f) Se expun lucruri ce nu pot fi în nici o altă producțiune literară, necum în basmele oferite copiilor și oamenilor simpli:

1) Purtarea ușuratică a fetei de împărat și isgonirea ei din casa părintească.

2) Incestul din partea părintelui; purtarea neomenoasă a părintelui.

3) Purtarea criminală a fraților de cruce (față de erou), motivată prin planul lor de a-i silii soția.

4) Răzbunarea prin «otrăvire» din partea soției părăsite...

5) Insinuarea voluptății în înfățișeri: traves-tirea băiatului în fată pentru ca să amăgească ; și prin cuvinte: «dacă nu va mai atinge în fiecare dimineață cu degetele sale mâinele cele albe ca o coală de hârtie, cu pielea moale ca puful, ale

fetelor de împărat, nu va mai putea trăi». (Ispirescu, Cele 12 fete...).

6) Crima înlesnind dragostea eroilor: Făt-frumos și fata se învoiesc și «fac de petrecanie» bătrânului împărat și ei trăesc apoi împreună. După ce ucid pe zmeoaică petrec veseli: «se uită la stârvul zmeoaicii și făcură haz de dânsul»...

Cruzimea ordinară și imoralitatea, alăturate sentimentului dragostei, constituiesc un element cu totul neplăcut și vătămător pentru inteligențele simple.

Aceste inteligențe, primitoare de orice producțiune care oferă varietate, sunt foarte ușor obsedate de un material așa de înjositor; iar la rândul lor, nu vor putea produce decât tot ce au primit și absorbit din afară.

Ne putem explica pe deplin proveniența atâtor defecte în *literatura basmelor* noastre, dacă ne gândim că la baza acestei literaturi rezidă o concepțiune cu totul depărtată de curătenia basmului tipic.

Cum pot să întrupeze în gândirea lor, sau să redea prin graiu și prin scris, elementul principal al basmului, adică dragostea *virginității*, acei cari sunt în sufletul lor îmbătrâniți și lipsiți de orice sentiment al castității? Dacă acesta va fi cazul povestitorilor de meserie și scriitorilor, ce ne vom face?

Iată că Făt-frumos ne este înfățișat: scăpând

de la zmei mai multe fete, purtând cu fiecare dintre ele dragoste și părăsindu-le rând pe rând.

El ne apare ca un om fără rost:

«...un Făt-frumos *ca toți feții-frumôși de prin povești*, vre-un fecior de împărat, care *umblă razna prin lume* și încurcă mințile zânelor și ale fetelor de împărat». (Slacivi).

«...tot gândul lui eră la zânele pe la care petrecuse până atunci și pe care nu putea să le mai uite...» (Gorovei).

«Dacă e vorba numai d'a zăpăci capul fetelor frumoase, las' pe mine vericule, că sunt meșter în asemenea drăcovenii». (Așa vorbește Făt-frumos către calul său în basmul «Vasilică-Viteazul» de N. D. Popescu).

«După ce trecu fumul petrecerilor și al desfătărilor, (cu alta — Făt-frumos...) își aduse aminte că eră însurat...» (Caraivan).

Dintr'o viață de derbedeu și dintr'o moralitate de harem, nu prea se poate face un Făt-frumos decât în chip de dispreț.

Ce fel de motive vor aduce scriitorii pentru justificarea plăsmuirilor lor? — Nu știm. — Noi îi vom face atenți, că ar putea să scrie orice, dacă ar fi să nu citească nimeni altul decât ei singuri. Dar deoarece oferă altora depozitul gândirilor lor, ar trebui să înțeleagă, că eroii basmelor false sunt ca niște *păpuși fabricate*, plictisitoare, ce fac mult rău inteligențelor copilărești, căroră le servesc ca *jucării*.

Elementul dragostei, perzându-și caracterul virginității, pierde totdeauna (în basmele scrise) și orice altă trăsătură caracteristică:

Încheerea povestirii nu mai este *nunta fericită*, ci de multe ori un sfârșit prozaic, sau un desnodământ cu totul dramatic:

«...trăiră cum se trăește în lumea noastră asta bălțată, până ce se istoviră toți cu totul, în adânci bătrânețe». (Ispirescu).

«Îl băteau gândurile să-și facă seama singur, sau să se dea la răpă, ori să-și sfarme capul de colții de piatră de prin munți...» (Idem).

«Sunt în stare să-mi fac seama singură, dacă voi cădeă în mâna împăratului celui ce te-a trimis pe tine și nu mă'i luă tu».

Uneori eroina (zâna) *se spânzură* sau *se înneacă*, iar iubitul *moare* de 'ntristare :

«s'a înecat de dorul lui...» Când află despre acest lucru «feciorul de împărat se repezi ca un zănatec...» să vadă dacă iubita lui se înecase... și de dorul ei «curând s'a stins pe picioare».

(În tema «Fata din dafin» se amestecă des : ideea părăsirii fetii siluite, cununia cu alta, sinuciderea părăsitei și durerea ucigătoare a celui ce o părăsește).

Ponosul acestui sentiment de îmbătrânire și de distrugere, poate fi oare, aruncat de cineva în sarcina poporului simplu și dornic de viață? Poate fi considerat ca un colorit al adevăratului basm românesc? — Nici odată!

Se va zice poate, că în povestire se introduc anumite elemente rele, tocmai pentru a le combate, a le face demne de dispreț în fața micuților cititori, și ca atare, că basmele *tendențioase* n'ar fi prea de condamnat.

Dar ne întrebăm: amestecarea acestui gunoi sufletesc al răutății, în elementul cel atât de încântător al dragostei curate, ce rost are și la ce bun poate servi?

Când exemplul în sine cuprinde o înjosire morală, (eroina dorește să moară tatal său pentru ca să-și poată îndeplini ea o ambițiune deșartă; iar ca pe leapă pentru această dorință, ajunge în mizerie și de batjocura lumii. «Janeta cea înândră», (Pamfile), poate să mai fie aceasta o frumoasă pildă pentru ambițiunile fără frâu și dorințele deșarte ale multor fete», cum zice autorul ?

Cum vom clasă noi aceste tendințe de moralizare prin înfățișarea răutății, dacă le comparăm cu întrupările idealului sincer și curat?

Acest ideal întrupează un erou care *dorește numai binele și ajunge în sfârșit la fericirea deplină*.

Dacă citești: «Bujor, Bujorel» (de T. Pamfile) — o povestire cu sfârșit dramatic, în care autorul voește să arate că «boala dragostei» este o «nebunie» care face pe câte un «copil fără vlagă în trup» și cu «suflet slab» să alerge după câte o zână care «nu-i suflet curat»... și că eroul «n'ascultă sfintele povești ale lui Dumnezeu» și «nesocotește sfatul părinților».

Sau: «Fata de 'mpărat fără minte» (Idem)
— care începe astfel:

«V'am spus multe povești cu mândre fete de 'mpărat, pentru care feți-frumoși de toată mâna bat cărări, trudiți și îngrijați, cari se războiesc între dânșii, ca la urmă să rămână unul singur; și pe acela, Dumnezeu știe ce-l mai așteaptă. Că înainte de toate, și fetele de împărat au inimă de femei și câte o coastă de diavol».

Sau chiar: «Limir-împărat» (de Slavici). În acest basm, care ar putea să fie o frumoasă lectură, autorul a înlocuit anume *jocul sentimentului* prin alte motive: Limir «în podoabe împărătești, dar cu fața albă ca varul, cu ochii stinși și cu buzele supte...», zice către eroină: «vai de sufletele noastre, căci mari chinuri ne așteaptă pe amândoi...». Fiind nevoită să îndeplinească greutăți mari pentru a învia pe Limir, ea pleacă zicând: «îmi voi aduna toată puterea *dacă e vorba să scap un suflet*». Ea străbate prin locuri grozave: prin spini și măcăcini, printre bălauri înspăimântători și tot felul de lighioane spurcate, fără să dea înapoi căci «nu poate nimic în lume să moaie voința tare». Când întâlnește din nou pe Limir, (în loc de nesfârșita bucurie) ea se arată *îngâmfată*, iar el n'o mai recunoaște socotindu-o vrăjitoare: «voi s'o dea afară din palat...» dar eroina: «Atinsă în mândria ei, își pierdû săruta și cu ea toată rușinea...».

Ce vei zice despre toate acestea?

Noi suntem convinși că în acest chip, prin artificialitate, nu se va ajunge niciodată la subli-

mitatea morală a *basmului adevărat*. Acesta cuprinde *dragostea curată, nemărturisită, utot puternică, veșnică, fericită...*, pe când în basmele false (din intențiune bună, dar rău aplicată, ori inconștient, printr'o lipsă de bun simț, sau pervertire intelectuală a plăsmuitorilor de povestiri) se arată dragostea lipsită de orice farmec și ca un element sufletesc vătămător individului și ofensator societății.

Așa se păcătuiește în basmele scrise, în *contra elementului principal al basmului tipic*.

CAP. II.

Defectele basmelor scrise, în privința celorlalte elemente ale basmului tipic.

În basm, influențele străine de spiritul popular sunt nefirești, în oricare element s'ar introduce, și nu pot decât să-i scadă valoarea, făcându-l neplăcut ca formă, vătămător ca fond.

Știm că persoana care și-a însușit dexteritatea mânuirii cuvintelor, fie prin dese povestiri, fie prin aplicare la citirea cărților, se depărtează din ce în ce mai mult de constituția expresiunii populare și că, cel care a dobândit unele gusturi și apucături prin frecventarea societății actuale și în special a celei orășenești, nu mai poate păstra în sine nuanța gândirii simplității. Pentru aceste motive, nu ne mai mirăm că povestitorii și scriitorii se depărtează, mai mult sau mai pu-

țin, în expunerile lor, de întruparea tipică a basmului.

Este cert lucru că n'avem scriitori cu adevărat «populari», ci «poporaniști» ¹⁾, deoarece scrierile lor nu sunt *întocmai* «ale poporului», ci mai mult *acomodate* «pentru popor». Deci, mai cu dreptul s'ar fi convenit să zică A. Pan, la începutul scrierilor sale :

«De prin lume adunate,
«Dar *altfel* la lume date».

Un mic exemplu va ilustra în ce chip omul «cult», venind în contact cu gândirile și sentimentele clasei de jos a poporului, le traduce în sine, fără să vreă, cu totul altfel de cum au pornit ele dela origină; deci, nu ni le redă identic, deși voește să le imiteze :

Intr'o mulțime de basme este vorba despre o *fată travestită în haine bărbătești* și despre anumite probe la care o supune oarecine, pentru a se convinge de travestirea ei. Între altele, îi pune sub pernă sau sub așternut, la culcare, un buchet de flori sau o ramură verde; știind că, neapărat: «de va fi bărbat, florile vor rămâne tot frumoase și ramura tot fragedă; iar de va fi fată,— florile sau ramura se vor găsi ofilite dimineața».

Sau, culcându-se pe iarbă: «de va fi băiat, —

---

1) În acest studiu n'am întrebuințat termenul de scrieri „poporaniste” și scriitori „poporani”, de oarece basmul l'am considerat mai ales în tipul său ideal — ca producțiune „populară”.

iarba va rămâne fragedă; de va fi fată, —iarba se va uscă sub dânsa».

Această identitate de aprecieri se observă oriunde în basm, ca o probă de *preferința ce o dă poporul* când este vorba de a face comparație între bărbat și femei, sau ca o observațiune a *lui*, întemeiată pe anumite motive ce le crede plausible.

Nu tot astfel gândește omul «cult» — poetul:

«La noapte voi așterne în patu-i albe flori,
«*De-a fi bărbat*, sub dânsul *peri-vor* până'n zori;
«Iar *de-a fi fată*, ele, de sânul ei lipite,
«În faptul dimineții *vor fi mai înflorite*». (Alexandri, Legenda ciocărliei).

Acî nu ni se redă ideea poporului, nu mai este vorba de o preferință sau de o apreciere a simplității, ci de probarea unei manii a curtenirii.

Fără a mai inzista asupra acestui fenomen al intervertirii (din partea scriitorilor), să continuăm a expune *defectele basmelor scrise*, în privința celorlalte elemente constitutive (în afară de elementul dragostei).

Visul de vitejie.

Puterea eroului din basme este arătată în prea puține cuvinte, lăsându-se mai ales să reiasă din însemnătatea isprăvilor săvârșite.—Suntem clarificați asupra acestui punct.

Povestitorii cu cunoștințe mai înaintate însă, și scriitorii ce vor să ne deă o descriere mai îm-

podobită și mai lungă, adaogă în basm, fie lucruri împrumutate de aiurea, fie înscenări de ale lor, unele mai puțin, altele mai mult nepotrivite.

Se spune despre copilul Făt-frumos:

«Creșteă într'o zi, cât alții într'un an».

«Creșteă Agheran într'o zi ca'n două, în două ca'n nouă, în 9 ca'n 99».

«Când eră de un an, par'că eră de cinci; iar când fu de 5, par'că eră de 15».

«Când fu de doi ani, nimeni nu mai cutezà să se apuce cu el la luptă».

«Când eră de doi ani, a smuls un stejar ca pe-o buruiănă... s'a făcut mare ca brazii codrilor... «ridică în sus talpa casii cu zid cu tot ca pe o pană»... asvârle în sus un buzdugan mare de fier și despică bolta cerului, apoi când îl prinde pe degetul cel mic, buzduganul se rupe în două...

El nu știe ce este urâtul, ce este frica...

Se înțelege dela sine că aceste lucruri, inofensive în concepțiunea lor, se depărtează totuș de simplitatea basmului, lucru care ne face să le socotim streine.

Prea mult nu le-am desaprobată dacă adăogarea lor n'ar atrage după sine alte elemente și mai nefirești basmului.

Cel care crede că trebuie să spună minunății despre puterea eroului, își va luă libertatea, când va fi vorba despre dușmanii lui Făt-frumos, să facă descrieri cu totul fără rost în povestea populară. De pildă, în locul expunerii vagi, din care să reiasă groaza povestitorului, se găsesc improvizări de felul acesta:

«...balaurul plesnind din coadă și încolăcindu-se, din gurile lui ieșiă văpae de foc și *limbile îi jucau ca niște săgeți arzătoare*» (Ispirescu).

«O fiară mare și groaznică, cu părul de urs, cu capul de mistreț, cu coarne de bivol, cu ghiare de zgriptor și coadă de balaur» (N. D. Popescu).

Vâlva pădurilor: «Cap n'are..., dar nici fără cap nu e...; prin aer nu zboară..., dar nici pe pământ nu umblă. Are coamă ca și calul, coarne ca cerbul, față ca ursul, ochii ca dihorul și trupul e de toate, numai de ființă nu e» (Slavici).

Muma pădurii: «Cu fața zbârcită, ca o stâncă puhavă și scobită de pârae, cu o pădure 'n loc de păr. Ochii ei — două nopți turburi, gura ei — un hău căscat, dinții ei — șiruri de pietre de mori» (Eminescu).

Zmeul: Un unchiaș «cu trupul ca fusul, cu capul ca nuca și cu barba până 'n pământ» (N. D. Popescu).

Sau: «La stat de-o palmă, cu barba de-un cot, cu capul cât nuca, cu ochii cât talgerile, cu mâinile cât fusele, cu picioarele cât drugii și cu șezutul cât o față de arie» (Creangă).

Sau: «Vede ceva ce n'are ce are și are ce n'are... Sbură pe picioare și umblă pe aripi... eră cu capul dinnapoi și cu coada dinainte, cu ochii în piept și cu pieptul în frunte... și cum mai eră încă — numai Dumnezeu ar ști s'o spună!» (Slavici).

Cele mai multe din aceste citate, au în sine însăși proba că nu sunt nici de-cum produse ale gândirii poporului.

S'ar putea zice, că voind cineva să înfățișeze în imagini concrete ideea vagă despre o ființă fantastică, trebuie să combine cuvintele într'un chip cât mai nenatural posibil și să se ferească de a urmă vre-o normă logică, pentruca plăsmuirea să poată produce impresia de fantastic — incalificabil. Aceasta ar fi o justificare a autorilor citați; dar basmul n'are nevoie de asemenea lucruri, de oarece sentimentul grozăviei se comunică cugetătorilor simpli în alt chip, nu prin țesături de cuvinte ce formează un haos de absurdități.

Aceste plăsmuiri, — înșirări nenaturale de imagini, — cuprind în sine două rele:

1. Sunt fără sfârșit și la bunul plac al oricui.
2. Comunică mania unui joc destrămat de gândire, care nu poate fi tocmai folositor echilibrării intelectuale.

Este de observat că mulți dintre cei ce vin în contact cu improvizări de acest fel, la început se întrec în a le imita, fiindu-le plăcute, mai apoi însă, ele îi supără obsedându-i. De aceea trebuesc înlăturate din producțiunile literare.

. . . . .
Preocuparea prea mare de a îmbogăți cu orice preț forma, face pe scriitori să uite de cele mai multe ori, aproape complet calitățile fondului. Aceasta se vede din faptul că îngrămădesc pe seama aceluiaș erou o mulțime de isprăvi minunate, asupra cărora se trece cu cea mai mare ușurință. Prin ele ni se înfățișază

eroul, nu numai fără merite, dar aproape scos cu desăvârşire din rolul său de erou.

Prin nimicurile formei, elementul vitejiei şi puterii este deseori înăbuşit în basmele scrise.

Uneori se făuresc prea multe arme minunate şi talismane, iar ca întrebuinţare a lor, *imaginaţia se avântă în peripezii prea nefireşti*. Prin ingeniozitatea invenţiunii, acestea produc oarecare admiraţie, dar vatămă basmului înbrobindu-i elementele fondului. Fiind pornite din spirit vrăjitoresc, înbătrânit, preocupă şi încântă inteligenţele mărginite şi firile pasive.

Desvoltarea aceluia fel de gândire constituie un element sufletesc vătămător, deoarece favorizează presupunerile şi dorinţele desmăţate. (Schimbarea din loc prin vrăjitorie, metamorfizarea în orice şi a se face nevăzut). Seriile de idei născute în această direcţiune sunt de condamnat atât *pentru scopul rău al acţiunii* cât şi pentru faptul că *eroul nu iă parte activă* la executare.

Din nefericire, în basmele noastre scrise, s'a depus prea mult acest element al pasivităţii şi laşităţii caracterului. O mulţime de exemple ne arată pe eroul Făt-frumos, demn de batjocura şi dispreţul tuturor. În această privinţă, unii autori se întrec pe ei înşişi în inconştienţă.

Înşişi cercetătorii basmelor sunt induşi în eroare, socotind pe *erou* fără merite: Şăineanu zice că isprăvile lui Făt-frumos «variază până la infinit şi ele sunt menite a pune în evidenţă bărbăţia lui Făt-frumos, o bărbăţie care revine

mai cu drept agenților săi auxiliari» (pag. 37). Această apreciere greșită se bazează pe elementele nefirești impuse în visul de vitejie — în basmele scrise. Eroarea este oarecum jositficată, căci iată cum înțeleg scriitorii noștri să pornească pe Făt-frumos pe calea vitejiilor : Unul are grijă mai întotdeauna, când îl pornește de acasă să-i dea «straie de purtat și *bani din belșug*» (T. Pamfile).

Sau: haine de premeneală și bani de cheltuială...» (N. D. Popescu).

Altul zice: «...ieși pe poartă ca vântul și după dânsul carele cu merinde, cu bani și vre-o două sute de ostași, pe care-i orânduise împăratul să-l însoțească...», «ajuns în pustietate, Făt-frumos își împărți toată averea pela ostași... *Oprindu-și pentru dânsul merinde numai cât a putut duce calul*».

Făt-frumos cel *năzdrăvan* își ia «oameni îndestulători pentru pază» (N. D. Popescu).

Tot acest Făt-frumos «...dete drumul calului să pască, scoase din desagă merinde... mănă, bău apă limpede dintr'un izvor... apoi se culcă și adormi...», «trase un somn zdravăn...», «a doua zi... îmbucă puțin, încalică și iarăși pleacă înainte» (Idem).

(Dar poate credeți că scriitorii nu ne spun în ce chip mănâncă Făt-frumos când este flămând? Ascultați :

«Mi se puse să îmbuce al Făt-frumos și să înghiorțae pe nemestecate ca cum s'ar fi bătut

șapte nebuni la gura lui» (N. D. P. «Fata din dafini»).

Totdeauna scriitorii au grijă de «bietul Făt-frumos» să trăiască bine la «conace» ba chiar rămânând să se odihnească la o babă, aceasta îi pregătește dimineța «o azimioară și un pui de găină» (N. D. P.).

Probabil că vor fi observat *domnii scriitori*, că eroii poporului de rând prea luptă «zi de vară până 'n sară» sau «trei zile și trei nopți» și călătoresc chiar *luni de zile*, fără să pună «nici năfură pe limbă» (cum zice țăranul) — și de aceea îi menajează (în cărți) cu «dăsagi plini cu mâncare», «cât poate duce calul» sau cel puțin «un puișor de găină și azimioară caldă».

Sunt prea boeroși într'adevăr, acești eroi ai basmelor scrise încât să mai voiască a săvârși înșiși vre-o greutate ; *lor li se răpește orice merit*:

Eroul «face tot ce-l învață calul»: «Să m'ascuți pe mine *orbește* și să faci tot ce te-oi învăța eu, fără să zici așa sau pe dincolo» (sfatul calului).

«Se întinse pe iarbă și adormi numai decât *sub paza calului care nu dădă ochii 'n gene*» (N. D. Popescu).

Ajutuarele lui minunate îi săvârșesc toate greutateile — el n'are decât să le asculte: furnica, albina, cocorul... îl sfătuiesc: «culcă-te și te odihnește liniștit...».

Câștigând calul cel cu douăsprezece aripi și furându-și soția dela Zmeu, pe acesta îl omoară

Însuși calul său, iar toată isprava eroului este că «și-a luat nevasta pe cal și a fugit cu ea» (Stăncescu).

În basmul lui Ispirescu «Lupul cel năzdrăvan și Făt-frumos» eroul pleacă să fure pasărea din colivia unui împărat, dar nu izbutește și ca să scape cu viață, trebuie să aducă «iapa sireapă». Nu izbutește nici acl, și iarăși, ca să-și scape viața, trebuie să aducă «zâna crăiasă». Cu ajutorul unui *lup* o dobândește: «Lupul o dete leșinată în brațele lui Făt-frumos». Ea îi zice acestuia: «Dacă tu ești lupul care m'a furat, a ta să fii». — El îi răspunde: «A mea să fii» — fără să aibă dreptul.

La Virgil Caraivan, în: «Fiul văduvei și vulpea» (poveste turcească):

Eroul este îndemnat în vis să-și caute norocul; este *purtat pe sus* la locul destinat fericirii sale; este *menajat de ajutoare credincioase*; i se aduce soția pe neașteptate și, fiind despărțit de ea, i se readuce fără să știe cum. Când este în pericol, alții îl scapă, fără cea mai mică luptă din partea sa.

Ideea de ajutoare atotputernice, care poartă pe sus pe eroul leneș și nepriceput, dându-i totul deagata, nu poate trăi în mintea poporului nostru — nu-i este plăcută.

Inteligența cea mai simplă, în avântul său, tot are un pic de amor propriu și de încredere în sine, când individul face parte dintr'un popor viguros și harnic.

Deaceea a împrumutată dela alte popoare și a

impune poporului nostru, visele slăbiciunii sufletești, — este o greșală a scriitorilor. (Criticul care nu-și dă sama de această greșală, cu drept cuvânt i se face părtaș).

În locul admirabilului contrast dintre modestia desăvârșită și calitățile superioare ale eroului, din adevăratele basme populare, scriitorii ne expun prea adesea pe Făt-frumos ca pe un tip vrednic de râs:

«Strâmbă-Lemne și tovarășii săi se uitară cu mirare și cam cu milă la astă stârpitură de băiat, care eră mic și pipernicit» (N. D. P.).

Când ajunge (eroul) la palatul zmeilor, dă ocol prin prejur, mai multe zile, pândind când aceștia vor lipsi de acasă.

— «Avurăm parte că zmeii nu erau acasă când am ajuns acolo» (Ispirescu).

Ajungând la castelul unor *zâne*, acestea îl *azvârle* pe rând în sus de nu se mai vede și cade jos, nu știu după câte zile, de se face «mititel cât aluna» (Pamfile).

Ducându-se să-și redobândească soția răpită:

«...viteazul vine și răpește nevasta și *fuge* ca vântul».

Barbă-cot îl aiunge «răpi fata de pe cal și-i *făcù pe viteaz bucăți-bucăți*» (Caraivan).

sau: Zmeul «a ajuns pe Făt-frumos, *i-a tras două palme de l-a dat peste cap* și luându-i nevasta, s'a întors înapoi» (N. D. P.).

Cu drept cuvânt vom zice că un *viteaz* care fuge de frică «de scapără pământul...», pe care

zmeul îl face «bucăți-bucăți», sau «îi trage două palme de-l dă peste cap...», *nu poate fi visat de mintea poporului nostru* și nici nu se cuvine a fi întrupat în basme sub nici un motiv.

Un *erou* care pentru *iubită* n'are niciun merit și nu poate decât *s'o fure și să-i fie răpită* de lângă el în mai multe rânduri, — nu constituie un plăcut motiv de gândire, decât poate pentru firile cele mai pervertite. Departe, acest fel de gândiri, de basmul românesc curat!

Să luăm câteva exemple, în care Făt-frumos apare, — nu numai ca *erou*, dar chiar ca *om*, — cu totul înjosit:

I) În «Voinicul cel cu cartea în mână născut» (Ispirescu):

Eroul ajunge să se teamă că-l va crede cineva: «că este neharnic, mototol și adormit». Zburând calul prea repede cu el pe sus, el strigă: «Stai mă, să-mi iau căciula că mi-a căzut din cap...». Iar calul: «Ar fi voit să meargă ca gândul, dar îi fù teamă *să nu plesnească fierea în Făt-frumos*» deaceia îl duceă numai «ca vântul».

Acest «basm» se încheie astfel:

«Bietul Făt-frumos, trist că-și pierduse inelul, trist că părinții săi nu voesc a merge să trăiască cu dânsul», lăsa părinților «o sumuliță bunicică de bani», iar el «se urcă în butcă și porni» la împărăția nevestei sale, care aveă să-l scoată din încurcături.

II) În «Harap-Alb» — (Creangă) — caracterul eroului nu ne încântă:

Nu este milos cu baba, care deabiă îl înduplecă să-i dea de pomană.

Când zboară calul cu el, este «cuprins de ameţeală» şi e «băgat în toate grozile morţii». Fiind nepriceput la minte, sau cum îl numeşte autorul, «boboc în felul său...», este rob de *spân*, căruia «îi jură supunere». Primeşte palme dela spân şi pleacă *cu frică* să-i îndeplinească poruncile. Calul singur îi mai ţine curajul. Mereu îl face atent: «să se ţină bine» (atât i-ar mai trebui să nu se poată ţine nici pe cal!) Către Sf. Duminecă se vaetă: «...de-aş muri mai de grabă să scap odată de zbucium: *decât aşă viaţă, mai bine moarte de o mie de ori*». Iar baba îl încurajază foarte bine: «Hai, nu mai stă ca o găină plouată... ți-oi da eu vre-un ajutor...».

Isprăvile care le face (adică nu el ci calul) sunt: să ducă spânului nişte «salăți» şi pielea bătută cu diamante a unui cerb fermecat.

Trimiţându-l spânul, să-i aducă pe fata lui Roşu-Împărat, se îngrozeşte de greutatea îndatoririi şi-şi urăşte zilele: «*Se vede că m'a născut mama într'un ceas rău...*». «Mă pricep eu tare bine ce-ar trebui să fac, dar *m'am deprins a târâ după mine o viaţă ticăloasă*». Iar calul îi zice: «nu te mai olicăi atâta! Dacă ar stă cineva să-şi facă sama de toate cele...».

Tovarăşii îl urmează numai aşă ca să-i facă bine, — *fără să aibă el vre-un merit faţă de ei*, — şi după ce au terminat isprăvile, se despart urându-şi sănătate.

III) Să luăm și dela N. D. Popescu un exemplu: «Roșu-Împărat și Alb-Împărat».

Eroul este totdeauna «cătrănit de obidă», temându-se că nu-i vor fi îndeplinite sarcinile, după cerință, de către ajutoarele atotputernice: *«toată viața sa atârână numai de făgăduiala ce-i dăduse o furnică.....»*.

Acest erou, care «se spăimântă foarte» și «îngălbeneste» ori de câte ori are vre-o greutate de îndeplinit, în fața fetelor de împărat, «care îi *luarà mințile*, îi întunecară ochii și-l *făcură să se împleticească*», dobândește ajutorul țânțarului recunoscător. De oarece «încă nu se desme-teceà», țânțarul «îl înțepă bine în vârful nasului și îl trezì cu tot dinadinsul».

Acest «biet voinic», care «plânge de bucurie» când îl servesc bine ajutoarele minunate, — spre culmea ironiei, — este pus să asculte dela Alb-Împărat, laude: «acum sunt sigur de destoinicia ce ai d'a-mi fi ginere...»; iar el bietul nu mai știà altceva, decât că «nu-l mai încăpeà pielea de bucurie». Tot meritul lui este că e'mbrăcat «cu haine numai fir, mătase, catifea și pietre scumpe».

Ar puteà să spună cinevã, că aceste tipuri de *eroi* sunt anume date de scriitori, pentru a zeflemisi unele lucruri ce li se par rele și demne de rãs. În acest caz rămâne să se știe că ele *se dau-toreasc numai scriitorilor sau povestitorilor de meserie, că nu se potrivesc fondului basmelor noastre și nu trăesc în idealul poporului*.

Dacă astfel de *eroi* se vor fi nãscând și or

trăi în mintea vre-unui făuritor de basme false sau în inteligența mărginită a vre-unui băzmuitor de prin mizeria mahalalelor, faptul acesta nu trebuie să inducă în eroare pe acela ce voeste să-și dea sama de producțiunile originale și caracteristice ale unui popor.

Așa cum am expus *visul de vitejie*, care, din podoabă admirabilă a basmului este transformat de scriitori în element cu totul denaturat, tot astfel sunt pervertite și celelalte elemente ale acestei întrupări de gândire.

Vom înfățișa aci felul de a întrupa *visul de bogăție*, în privința căruia, adevărul încă nu va fi îmbucurător.

Iubirea de bani.

Cine iubește orice bunuri ale vieții, iubește viața; dar cel ce dorește banii, acela cu adevărat iubește bogăția.

Bogăția în bani este visul săracului nepriceput. Acest vis este întrupat în niște povestiri a parte, care pe nedrept sunt puse în rândul basmelor. Iată țesătura acestor povestiri:

Sărăcia, (personificată în «o sfrijită de lighioae, mai urâtă decât ciuma, cu barba adusă de păreă că stă să o apuce de nas, cu ochii numai scăvârliile, părul îi stă în cap de par'că a fost pus cu furca, mâinile rischitoare...» (Ispi-

rescu) — se încuiează în casa unui biet om care are o spuză de copii. El scapă de nevoi *gă-sind* bani mulți, *o comoară de aur* și pietre nestemate... Sau printr'o împrejurare oarecare, dobândește o pungă — ca un nesecat izvor de bani; sau posedă un alt mijloc minunat, de a produce câți bani ar voi.

Întrebuințarea în bine sau în rău a bogățiilor dobândite, împreună cu pierderea și redobândirea mijloacelor de a produce banii, constituiesc corpul povestirilor de acest soi; iar tot farmecul lor ar fi: admirația unor mari grămezi de bani și lucruri scumpe.

Să cităm câteva exemple luate din basmele scrise :

I. Unui om sărac și cu copii mulți, i-a botezat Dumnezeu unul. *Nașul* l-a ajutat pe sărac să găsească o traistă... «cu *bănet ca la zărăfie*... numai aur, de-i luă vederile». «*Își dură o pereche de case* și-și cumpără de toate...» Numai gândind și — ca prin minune — «i se umpluse bătătura cu *cirezi de vite*...», se pomeni *imbrăcat cu niște haine mândre*... (și așa mai departe...). (Finul lui Dumnezeu — Stăncescu).

II) *Stan Bolovan* avea o sută de copii și n'avea ce le dă să mănânce. Prin șmecherii câștigă dela un zmeu «trei *dăsagi plini plinuți cu galbeni de aur*...» («Basmе din toate ținuturile românești» — Biblioteca Socec).

III) Un pescar tare sărac a prins pe «împăratul peștilor». Acesta l-a învățat să sape în mijlocul grădinii, unde a găsit «o *căldare plină de*

bani și de diamante». «Acum nici nu-l mai cunoșteai pe pescarul nostru. În locul căsuței sale își zidise un palat măreț...» (Caraivan).

Sunt unele povești din această categorie, de care te miri pentruce un scriitor s'a mai ostenit să le scrie sau să le traducă.

IV) «Dracul fără coarne». — Iată-i conținutul: Un om sărac isbutește să ia banii unor hoți, apoi «în noaptea următoare își luă căruța și se duse întins, acolo unde ascunsese banii hoților. Își umplu căruța și apoi se întoarse acasă... El părăsi în curând satul și se duse să trăiască în mare mulțumire și bogăție, cu femeia și copiii la oraș» (Caraivan).

V) Un copil chelbos este gonit de acasă de tatăl său, pentru că eră prea urât. Prin ajutorul unui cal minunat, el ajunge fericit. Fiind aruncat «într'un puț unde fierbea aur» a fost mântuit de cal, iar «capul i se schimbase într'un cap de aur, așa că de acum avea bani berechet la dânsul». El a luat pe fata împăratului. (Caraivan).

VI) Un porcar sărac, prost, leneș, huiduit și poreclit de toți, ajunge prin șmecheriile unui *cotoșman năzdrăvan*, să fie dus cu «o caleașcă cu totul și cu totul de aur, numai în puf și catifea» la curtea împăratului, unde «*aurul și pietrele scumpe* erau presărate pe perdele și pe stâlpi, *să le rânești cu lopata*». A luat de soție pe fata împăratului și «*bogățiile după urma nevestei... cămări și beciuri pline cu scumpeturi fără de preț*». El — despre care se spune că: «văzû

stele verzi înaintea ochilor» când îl amenință împăratul — ajunge stăpân peste averile zmeilor. («Peneș Împărat» — N. D. P.).

VII) Niște oameni lasă la moarte, fiului lor «casa troacă și o sărăcie lucie, și pe «cotoșmanul năzdrăvan». Acest *cotoșman* pregătește «culcuș stăpânului său, îi aduce de mâncat și de băut, cu un cuvânt *nu lăsa pe băiat să pună mâna pe nimic*. Toate le făcea el...». «Se duse a căuta fată să-și însoare stăpânul» și îi pregătește fără să știe el cum, bogății foarte mari...

Întruparea (în exemplele citate) acestui vis de *bogăție dobândită fără muncă și fără merite*, a influențat asupra scriitorilor, încât, chiar în temele curate de basm, se amestecă printre celelalte elemente. Adeseori eroii sunt făcuți să primească drept răsplată pentru isprăvile lor, pumni de galbeni sau tot felul de daruri: «Primă drept răsplată, daruri bogate și ranguri însemnate și *trăi cu sudomul de bogății* ce găsi în casele zmeilor...» («Vasilică Viteazul» — N. D. P.).

Din povestea cea frumoasă «Cenușăreasa», se face adesea *întruparea visului de bogăție*: Fata cea harnică, isgonită din casa părintească, servește pentru bogății din cari apoi trăește fericită.

Un lucru rău este, că exagerarea visului de bogăție se unește de multe ori cu ideea de imoralitate. Este drept că uneori, averea este *dăruită de Dumnezeu* pentru bunătatea inimii omului sărac; mai de multe ori însă, *e dăruită de dia-*

volul în schimbul vânzării sufletului; sau dobândirea averii se *datorește norocului, ori răpirei*.

Când favorurile soartei ajută pe omul care întrebuințează șmecherii pentru a-și procura bogății mari și situațiuni înalte, atunci din totalul expunerii răsare ideea că numai așa se poate trăi bine în lume, în mulțimea de proști și admiratori.

Se înțelege că s'a dat astfel de colorit povestirilor, de către *firile lacome, leneșe și disprețuitoare de merite streine*. Basmul nu este al acestui soi de oameni, cari, când își iau roșul de povestitori sau scriitori, nu fac altceva decât să expună gunoiul lor sufletească, pentru a-și atrage desconsiderare din partea celor cu inteligența sănătoasă.

Nu numai cele expuse până aci, sunt deformările și falșitățile din cauza cărora este greu de a aprecia basmele în adevărata lor curățenie, ci încă vom evidenția și alte defecte capitale, ce nu pot fi trecute cu vederea.

CAP. III.

Defecțiile basmelor scrise, în ceea ce privește unitatea literară.

Basmul este o manifestare specifică de gândire și poate fi bine determinat *ca o unitate tipică*, între alte manifestări literare. El coprinde

*viața până la căsătorie și în deosebi peripețiile
imaginare ale dragostei feciorelnice.*

Iată schema unei unități literare de basm :

Introducere	{	Se naște un copil peste seamă de frumos. Ajunge puternic și minunat.
Cuprinsul	{	Pornește să-și caute iubita. Învinge toate piedicile pentru a o câștigă. Printr'o împrejurare neprevăzută, se despart. După alte peripeții o regăsește.
Încheerea	{	Se duc la împărăția tatălui ei sau al lui Și fac nuntă mare.

În privința acestui plan, avem de observat următoarele:

Făt-frumos e descris dela naștere și i se spune copilăria minunată, pentru ca să fie împodobit, treptat-treptat, cu toate calitățile care îi dau meritul și puțința de a-și câștigă iubita.

În basmele în care zâna sau fata împăratului este eroul, introducerea se deosibește însă, întru cât-vă, de a planului de mai sus: Eroina fiind fecioara visată și excelând mai ales prin frumusețe, nu se mai povestește nașterea, nici creșterea ei minunată; ci ea ne apare dela început în deplinătatea frumuseții.

Se înțelege că, atunci când trebuie să i se adauge și ei alte calități minunate, pentru expu-

nerca lor, se dă oarecare desvoltare introducerii.

Coprinsul basmului începe dela pornirea pentru căutarea ființei iubite.

Sunt însă anumite teme de basm, în care nu se coprinde plecarea de acas, de oarece aceste teme constituiesc tipul visării pasive, în care eroul principal *așteaptă* ființa iubită *să vie în-săși*, nu pleacă el s'o găsească.

Faptul *despărțirii* ni se prezintă sub două înfățișeri diferite, care nu pot fi considerate în basm în aceeaș măsură :

a) Despărțirea de logodnic sau de mire, înaintea de cununie, sau în ziua nunții.

b) Despărțirea de soție, după mai mult timp de căsnicie, în timpul sarcinei, după nașterea copiilor, sau din cauza acestora.

Numai sub prima înfățișare am luat *despărțirea* ca element al basmului; sub a doua — nu, deoarece se unește cu elemente ale romanului căsnicie: distrugerea familiei prin nepriceperea unuia dintre soți, sau prin invidia unui vrășmaș — de obicei: *soacra* sau *femea geloasă*.

Despărțirea nu este absolut în toate temele, deoarece necesitatea acestui joc de *despărțire* și *regăsire* este înlăturată de alte motive:

1. *Modestia* și dobândirea cinstei în fața tuturor. (Făt-frumos desconsiderat, din neștiință, este izgonit împreună cu fata împăratului, dar apoi este chemat cu toată cinstea cuvenită).

2. *Pericolul* ce amenință căsătoria eroilor și înlăturarea lui. Cineva pretinde pe nedrept me-

ritele eroului și amenință să-i iasă iubita. De obicei, *împăratul cel bătrân, ȋiganul bucătar*, sau sluga necredincioasă — sunt acei cari caută să se substituiască eroului.

3. *Metamorfozele* — schimbările care amână căsătoria, fără să o înlăture definitiv.

Toate acestea pot conlucra la deplinătatea unității basmului, aproape cu acelaș farmec ca și jocul *despărțirii-regăsire*.

Aceasta nu însemnează însă, că nu sunt povești cărora să li se răpească orice farmec prin excluderea acelui joc intelectual, care singur le este adaptabil.

Astfel, este o povestire în care eroul caută să-și dobândească soție pe o zână, căreia îi fură hainele la scăldat. Zâna redobândindu-și hainele, *il părăsește pentru totdeauna*. Așă redusă povestea nu mai are nici un rost. Devine însă o adevărată temă de basm, dacă se menajază caracterul virginității, și dacă nu-i lipsește *regăsirea*: zâna dobândindu-și veșmintele chiar în ziua nunții, prin pretextul jocului sau prin vicleanie, dispare pentruca, după mai multe peripeții, eroul să și-o regăsească.

Incheerea naturală și complectă a basmului este *nunta fericită*. Aceasta nu poate să lipsească niciodată, fără ca basmul să-și piardă tot farmecul și tot rostul său de a fi.

Să vedem acum în ce chip basmele scrise păcătuiesc în contra unității.

În introducere. Deseori povestirea se începe

cu unele împrejurări premergătoare nașterii eroului. Se spune despre doi soți fie tineri și frumoși, fie foarte bătrâni, împărați sau oameni simpli, cari erau cu totul triști, că n'aveau copii.

Deși expusă în spiritul basmului, *dorința de a avea copii* o socotesc un element adăogat de formă la începutul povestirii și n'are rost, decât când se accentuează, nu atât dorința celor ce așteaptă (a părinților) cât minunăția celui așteptat (a eroului).

În cazul acesta, eroul este dobândit într'un chip cu totul neobișnuit. Se găsesc adică motive — unele mai minunate decât altele, pentru conceperea pruncului: Dintr'un vis frumos, din rugăciuni pioase, din lacrima unei icoane, dintr'un cuvânt, din leacuri și farmece, dela ursitoare...

Dacă socotim, ca făcând parte din introducere, și peripețiile premergătoare nașterii eroului, atunci trebuie cel puțin, să nu păcătuim ele însăși în contra unității. De pildă, este un adaos nefolositor a începe povestirea cu moșii și strămoșii eroului: că un împărat și o împărăteasă doreau să aibă un copil.

Ei au dobândit o fată... În urma unor peripeții, fata aceasta a născut un copil... Noul născut este eroul. Pentru ce se începe cu bunicii lui?

De asemenea este nepotrivit a spune, că părinții au încercat cu: rugăciuni, leacuri și vrăjitorii totdeauna, pentru a dobândi fiu.

Îngrămădirea unor elemente disparate face

povestirea să iasă imediat din domeniul basmului simplu:

«Ei totdeauna se rugau lui Dumnezeu să le dăruiască un băiat, și alergau și pe la vrăjitori și descântători, ca să li se împlinească dorul...» (N. D. Popescu).

Poate că nu înțelege cineva, cum este aci o *lipsă de unitate*, dar dacă cităm rândurile următoare, va vedea oricine, că numai anumită intenție a scriitorului sau povestitorului poate să îngrămădească astfel de fapte deosebite:

«Dumnezeu *le împlini cererea*, le dăruî un coconăș, *dar nu lăsa* să treacă *nepedepsită cărtirea lor* împotriva șartului dumnezeesc.... pentru că alergaseră la lucruri necurate...». Aci se vede cum se depășește simplitatea basmului, pentru a trece în povestirea tendențioasă.

Noi inzistăm asupra unității fondului chiar în aceste mici detalii, deoarece știm că unitatea unui element de gândire, este produsul integrității intelectuale și provoacă la ascultători tot o asemenea stare de gândire.

Se obișnuște încă, a se începe povestirea cu o parte de prisos, cu totul independentă de tema basmului. Uneori această parte e constituită din peripeții cărora se dă o întindere mai mare decât însuși corpului temei. Întrucât însă, aceste părți adăogate nu influențează nicidecum coloritul fondului povestirii, se pot prea bine omite în întregime, rămânând tema curată, cu caracterul său.

Mai ales scriitorii, cari au mai multe teme la fel, pentru ca să le poată utiliza, le face variație în formă, prin adaosuri și înădături fără legătură firească.

Tot pentru motivul variației, se obișnuiesc povestiri în care forma cursivă directă este înlocuită prin forma dialogică. Scriitorul spune în acest caz numai *un fel de introducere, combinată din diferite părți ale temei*, iar corpul povestirii este lăsat eroilor, cari «își spun povestea» — pățaniile și peripețiile pe care numai ei le știu. (Ex. «Paserea măiastră» de Ispirescu).

In coprins. În corpul basmului se păcătuiește în contra unității în mai multe chipuri prin:

a) Ingrămădirea a o mulțime de fapte pe socoteala aceluiaș erou. I se atribue adică, unui Făt-frumos, atâtea isprăvi, încât el pare a le săvârși în silă, cu dispreț, trecând asupra lor cu multă ușurință; sau că se rezolvă unele prin altele, eroul rămânând fără merit.

b) Prin jocul de despărțire și regăsire multiplicat (care fiind natural o singură dată, își pierde tot farmecul repetat de două-trei ori). Eroul mântuește fata dela balaur, o scapă *de țiganul bucătar*, și-o redobândește după ce îi despart *frații invidioși*, și i-o mai fură și zmeul de mai multe ori, — înacelaș basm. («Trei frați vânători», Stăncescu). Aceste despărțiri repetate, — «la o săptămână după nuntă...», «după un an de căsnicie», sau chiar «după ce trăesc vre-o doisprezece ani...», constituiesc o lipsă de uni-

tate cu totul vătămătoare curăţeniei fondului. (Când numai peripeţiile de regăsire sunt amplificate, atunci ni se prezintă o simplă chestiune de formă, privitoare la arta povestirii, nu la unitatea fondului).

c) Prin multiplicarea acţiunii principale: doi sau mai mulţi eroi sunt contopiţi în chip nefiresc într'unul singur, care apare I) neegal cu sine însuşi, II) om fără caracter şi III) chiar imoral; iar peripeţiile înşirate îşi distrug farmecul una prin alta.

Din defectele cele mari ale basmelor înădite, două sunt care acuză mai mult greşala povestitorului: I) instabilitatea de caracter a eroului şi II) imoralitatea lui.

I) Eroul basmului poate fi, sau *un viteaz plin de demnitate*, sau cel puţin, un *isteţ norocos* cu puterca numai în arme şi cal. A unî, în aceeaş persoană, două caractere diferite, şi nici barem cu măiestrie, este o greşală: Să înceapă un erou prin luptă, prin victorii strălucite şi apoi să nu fie bun decât de fugă...

Întâi să i se atribue isprăvuri mari şi apoi să se zică: «Ce putere aveà el, un biet om pămîntean, împotriva zmeului?» (Stăncescu). Sau, întâi să-şi dobîndească soţia, învingând pe zmeu şi apoi să i-o răpească de lângă el un altul, fără să i se împotrivească.

Sau: la început eroul azvârle buzduganul în slava cerului, ridică stânci şi ucide pe muma pădurii. El — întruparea puterii şi a curajului, — câştigându-şi prin multe merite *iubita*,

ne apare mai apoi fricos și demn de compătimire.

Furând *fata Ghenarului*, acesta îl prinde și-i zice cu milă disprețuitoare: «Mult ești frumos și mi-e milă de tine, de astă dată nu-ți fac nimic, dar altă dată, ține minte!» (Făt-frumos din lacrimi», Eminescu).

II) Imoralitatea în basmele înădite este de neînlăturat. Două teme într'una singură, nu exceptează mai niciodată, *două iubite*. Eroul își părăsește soția câștigată prin merite și se căsătorește cu alta. (Ex. «Ileana Cosânzeana», N. D. Popescu). Eroul însurat, ca să-și dobândească soția răpită de «Vultur», e silit să-i aducă acestuia, în schimb, pe «Iana»; dar, după ce o dobândește pe aceasta, nu se mai îndură de ea, iar pe soția «necredincioasă» o lasă celui ce i-o răpise.

Sau în «Aliman Voinicul» (Caraivan) — eroul își părăsește prima soție și dobândește pe fata mântuită dela balaur. Cea dintâiu îl urăște, îi face de mai multe ori rău, de aceea este omorâtă și el trăește în fericire cu cea de-a doua. În basmele înădite se întâlnesc ziceri de acestea:

«Feciorul de împărat *se cunună a doua oară* și iarăși răsunară veselile de nuntă trei zile și trei nopți...» (Slavici).

Oricare ar fi motivul despărțirii de prima soție, imoralitatea eroului iese în evidență ca defect al poveștilor înădite.

Înădirea temelor este un fenomen al îndelungatei povestiri. Neputându-se realiza mărimea

formeii prin unitatea tipică a basmului, se aleargă la înădirea mai multor teme într'o singură povestire. Acest fapt corespunde unui spirit îmbătrânit, care primește ca distracție o înșirare de peripecii cât mai variată, indiferent de unitatea fondului total.

Deși poporul de jos nu primește cu plăcere astfel de înădituri și caută să separe unitățile, totuși povestitorii de meserie și scriitorii, foarte adesea, se depărtează de spiritul poporului și în această privință.

Dintre povestirile înădite, aproape singura care a prins teren la noi, este cea întrupată sub numele de «Înșiră-te Mărgărite». Sub acest nume, într'un colorit de basm, se expun elemente foarte disparate: dorința de a avea copii, prigonirea femeilor între ele, copiii prigoniți de muma vitregă, părăsirea soției pentru alta... incestul, ideea căsătoriei cu mai multe surori pe rând, (cele mari părăsite sunt geloase pe cea mai mică și-i cauzează tot felul de rele).

Nu se poate considera acest «Înșiră-te Mărgărite» ca un tip de temă, ci ca un tip de înăditură popularizată.

Un fapt demn de remarcat este sensul în care se întrebuințează în vorbirea poporului acea zicere: «ce tot spui înșiră-te mărgărite», adică vrute și nevrute, moși-pe-groși, sau niște nimicuri ce nu sunt nici adevărate nici frumoase. Din această zicere se vede cât de mult desconsideră poporul o înșiruire de elemente disparate într'o povestire.

La încheere se păcătuiește în contra unității:

a) Prin mania de a căpătuși și fericiri pe toți acei despre cari de abia dacă s'a adus vorba în cursul povestirii.

b) Prin trunchierea povestirii. Exemplu: «Tinerete fără bătrânețe» (Ispirescu) cuprinde despărțirea fără regăsire. Această temă, una dintre cele mai admirabile, își pierde mult din farmecul său, prin faptul că nu se încheie prin nunta fericită. Eroul își părăsește iubita; ea rămâne nepăsătoare; calul de asemenea își părăsește stăpânul; iar moartea acestuia apare ca un lucru straniu după o viață trecătoare ca un vis. Sentimentul de distrugere ni se comunică în toată deplinătatea sa.

Acest fapt este străin de basmul nostru. Cine dintre cei plini de avântul tinereții ar voi să poarte pe eroul viselor sale în locuri pustiite, pentru ca să-i pregătească acolo o moarte tristă; când adevăratele basme ale poporului, pe eroi, îi înviază chiar, pentru a-i reuni într'o viață fericită și fără sfârșit cu ființa iubită.

c) Când autorul anume vrea să scoată din povestire elementul dragostei, atunci de asemenea încheerea firească lipsește și e înlocuită cu ceva banal: *traiul în liniște și îndestulare*.

Acesta este cazul când eroul nu pornește pentru câștigarea iubitei, ci pentru ca să mântuiască de pericole — un frate, o soră, sau pe mama sa: atunci se exclude nunta fericită.

Înădirea temelor, eliminarea unor elemente

sau adăogarea altora străine, distrug nu numai unitatea fondului, ci și *unitatea stilului*.

Aceasta provine din faptul că orice temă și-a cristalizat un anumit colorit al formei, iar prin înădirea mai multor fragmente, și în stil apare înădirea. Cât privește părțile improvizate, nici nu mai încapе îndoială, că ele au un stil cu totul deosebit de forma tradițională tipică a basmului.

Astfel păcătuiesc basmele scrise, atât în contra unității fondului, cât și a formei literare.

CAP. IV.

Răspunderea scriitorilor

și

Concluziuni de interes practic.

Toate felurile de greșeli, pe care le găsim în literatura basmelor noastre, sunt cu desăvârșire generale, ba încă, aiurea se găsesc alte defecte și mai mari. Nu vorbim numai în privința formei literare, (despre care Șăineanu zice — vizând basmele italiene din *Pentamerone*, sau pe cele franceze ale lui Perrault: «Un repertoriu bogat de cinci-zeci basme împodobite cu floricele retorice și încărcate cu metafore exagerate până la ridicol» (pag. 162) sau: «Întru câtvă aranjate și drese cu sos de galanterie...» (pag. 171), ci și în privința fondului, care este constituit din

elemente de prea mare inferioritate morală, la cele mai diverse popoare.

Generalitatea aceasta a defectelor prezintă chiar caracterul minuțiozității. Într'adevăr, se găsește foarte adesea, la scriitori diverși și la popoare deosebite, una și aceeaș temă de povestire cu defecte aproape identice.

Din acest fapt ar reeși: 1) că defectele basmelor scrise sunt inerente acestei producțiuni literare și deci, nu se cuvine să le punem în sarcina scriitorilor; 2) că scriitorii noștri în deosebi, nu sunt defel vinovați dacă au redat fidel coloritul propriu unor teme oarecare.

Odată ce am expus mai dinainte caracteristica basmului, — ca producțiune tipică — în toată strălucirea sa, și pentrucă defectele aflate în scrierile populare — cuprind în sine însăși proba artificialității precum și a provenienții lor, nu se poate trece cu vederea răspunderea scriitorilor noștri de basme. În ceea ce privește coincidența aceluiaș colorit rău, într'o temă anumită, la popoare și scriitori diferiți, ne-o explicăm prin posibilitatea unei dezvoltări tipice — numai în anumit fel, chiar când nu intervine împrumutul sau influențarea între autori.

Așa înțelegem cum scriitorii și povestitorii de meserie, dela orice popor, se pot face vinovați de una și aceeaș greșală, fără ca prin aceasta să li se micșoreze întru câtva răspunderea.

Exemplele ne vor clarifica în această privință:

Povestirea «Cotoșmanul năzdrăvan», fiind o temă răspândită la multe popoare, are totdeauna

o caracteristică identică de *vis de îmbogățire a unui erou fără merite*¹⁾.

Tot astfel și alte teme sunt generalizate cu un colorit de inferioritate morală. De pildă, în povestirile cu animalul fermecat luat în căsătorie, se găsește aproape în totdeauna aceleași motive cu acelaș colorit: *blestemul asupra soției neascultătoare, uciderea soțiilor, căsătoria a doua, venalitatea soției a doua, răzbunarea fiului în contra tatălui său, poligamia, etc.*

Povestitorii și scriitorii, în genere, dresându-se prin repetata expunere a aceluiaș teme, ajung să le atașeze în chip firesc unele elemente neplăcute de ale realității. Cum realitatea apare cam la fel, pentru cei de o mentalitate asemănătoare, înțelegem de ce, în aceleași teme, se păstrează oricând, un anumit jargon¹⁾ în povestire.

---

1) Povestirea „Cotoșmanul năzdrăvan” este apreciată de Șălneanu, din punct de vedere al formei, astfel: „Cotoșmanul năzdrăvan” nu-i decât *o formă particulară a tipului general despre animalele recunoscătoare*” (pag. 170). Această apreciere nu ne înfățișează decât un element lăaturalnic din povestire: *recunoștința animalului*. Preocupându-ne însă de fondul povestirii, o vom aprecia în chip mult mai semnificativ, *pentru a stabili atât rostul acestei povestiri față de basmul tipic, cât și motivul pentru care autori diverși păstrează acelaș colorit în dezvoltarea povestirii*. Vom zice: „Cotoșmanul năzdrăvan” este *tip al visului de îmbogățire fără merite*, printr'un binefăcător străin (ajutor) către care eroul pasiv poate să fie sau nu recunoscător.

1) Jargonul cel comun și durabil în anumite teme, ne

Dacă *jargonul* acesta, în teme de felul celor arătate, n'ar fi o simplă manie, și dacă n'ar cuprinde în sine evidența falșității, am constată pur și simplu faptul, fără să nădăjduim vre-o îndreptare.

Vedem însă, cum bunul simț, precum și scopul urmărit uneori de câte un scriitor, schimbă coloritul general al unei povestiri imorale, apropiind-o de caracterul basmelor curate. Astfel, la noi, Creangă și Ispirescu, în povestea «Porcul fermecat», exclud *căsătoria a doua* (și elementele pe care aceasta le pretinde) înlocuind-o cu *regăsirea* soției și urmând încheerea fericită. Faptul acesta ne arată, cum chiar în povestirile cu motive neplăcute, partea rea se poate înlocui, iar scriitorii, cari n'o fac aceasta, sunt răspunzători.

Vom înfățișa deci 1) *răspunderea ce se cuvine să și-o ia scriitorii de basme*, pentru unele greșeli ale lor și 2) *principiile generale și concluziunile de interes practic* pe care le-am extras din întregul studiu al basmului.

* * *

Scriitorii poate că niciodată n'au înțeles pe de-

---

dă posibilitatea să apreciem un tip de povestire, având în vedere basmul ca producțiune bine definită și cu caracter anumit. Numai așa se pot alege adevăratele teme de basm și se pot clasa într'un mod plausibil. (Să se înțeleagă că întrebuițez aci cuvântul *jargon*, numai prin *asemănare*, voind să arăt că față de tipul ideal al basmului, obișnuitele povestiri defectuoase: întitulate „basme”, ar fi un *jargon*. N'am alt cuvânt pentru această idee).

plin ceeace însemnează a povestii un secret al gândirii. Ei n'au știut că, de cele mai multe ori, povestitorul (dela care au cules «basmul») se acomodează cu cel ce ascultă și *expune în mod fals* povestirea sa, sau că acest povestitor, dresându-se prin dese povestiri, ajunge să expună falșitatea fără să-și dea însuși sama.

Un scriitor, care discerne cele ce aude, lasă, cu siguranță, la o parte, destrămările intelectuale și imoralitățile, și conservă numai elementele firești, ale acelei întrupări de gândire *ca tip*.

Când are să traducă din alte limbi străine, bunul simț îl conduce în alegerea temelor pe care le întâlnește. Nu prezintă poporului său lucruri care nu-i sunt compatibile.

Scriitorii noștri, prea adesea, se depărtează dela aceste cerințe ale binelui și ale adevărului evident. Oare, sunt acești scriitori și traducători dușmani ai poporului, sau gândesc ei, că la noi au rămas necultivate prostia și răutatea, și țin cu orice preț să le importe de aiurea ? ¹⁾

Dar să nu învinuim pe nimeni: Capabilitatea unei juste aprecieri a producțiunilor populare și priceperea de a alege elementele recomandabile cugetelor simple, se dobândesc numai printr'o cultură superioară, complectată prin *bunul simț câștigat din însăși viețuirea în mediul simplității*.

---

1) „Povești franceze” (Caraivan) sunt un fel de deformări naive sau răutăcioase ale vreunui scriitor de o mentalitate nu tocmai sănătoasă. Dacă autorul nostru ținea să le traducă, trebuia să le acomodeze cu înțelepciune.

Către acea cultură și către acel bun simț, sunt datori să năzuiască scriitorii noștri, și când le vor dobândi, atunci vor avea cu ce să suplinească în parte, separarea lor sufletească de poporul simplu.

Să nu se creadă că vre-un fel de cultură intelectuală (unilaterală) este suficientă pentru scriitorii populari, dacă nu este coplexată *prin însăși viețuirea în adevăratul gând și grai al simplității*.

Ni se prezintă adesea o replică, pe care o socotim cu totul neîntemeiată: se zice că lucrurile *simple și firești* nu exclud o mulțime de *slăbiciuni și defecte*, pe care numai în mod critic, tendențios, le putem înlătura, și că, în acest caz, nu mai servim adevărul, ci facem operă *critică* «nefirească». În acest sens susține Șăineanu: «*O exactitate scrupuloasă se impune culegătorului conștiincios... evitând preocuparea eclectică sau reconstructivă, e de datoria sa a păstra pe cât se poate, particularitatea individuală a povestitorului*». (p. 196, op. cit.).

Deși am insistat asupra faptului că în materie de producțiuni populare, tot ce este *slăbiciune și defect* este cu adevărat «nefiresc» și că, a urmări un scop de curățenie și perfecțiune morală este cea mai înaltă datorie a oricui; însă, pentru a nu mai rămâne nici o neînțelegere, vom explica în ce sens desaprobam pe Șăineanu și pe cei de un gând cu dânsul.

Din punct de vedere al unei curiozități știin-

țifice, poate că ar fi bine să se adune povestirile dela orice persoană, cu o mentalitate oricât de inferioară și cu o moralitate pervertită, și să se ficseze în scris întocmai, fără cea mai mică schimbare; dar fiind vorba de basme și de povești, prezentate ca literatură unui popor întreg, unei generații tinere, în chip de element intelectual folositor, cum vom mai admite un «culegător conștiincios care să păstreze neschimbată particularitatea individuală» a oricărui povestitor? Un astfel de «culegător» va fi cu adevărat *inconștient*, nu «conștiincios».

Spre a ficsă în scris, pentru vecie, producțiunile tipice ale gândirii unui popor, nu ne trebuiesc «culegători» inconștienți, ci adevărați oameni cu o mentalitate sănătoasă, cu moral nepervertit, cari *să intruzeze în ei caracteristica poporului din care fac parte* și să se ferească de a adună și a exagera înșiși tot ce este fals și anormal ca fond, defectuos ca limbă, și de a prezintă apoi, aceste producțiuni demne de condamnat, ca fiind ale poporului simplu, naiv, copilăros!

Astfel înțeleg datoria celor ce întreprind a culege producțiunile de literatură populară.

De veți adună «versurile» și «melodiile» improvizate de acea clasă de desmoșteniți ai soartei, ce se numesc *țigani lăutari*, sau visările vreunui «biet-șeisprăvit» de prin mizeria mahalalelor și le veți prezenta apoi, în mod «conștiincios», publicului cititor, ca producțiuni ale poporului român, să fiți siguri că n'ați servit

nici *știință*, nici adevăr, nici bine, nici buna voastră reputație. Tot astfel vor fi de condamnat și scriitorii, cari improvizează vrute și nevrute: dela *nimeni* luate, pentru *nimeni* bune.

Deci desaprobam cu toată tăria, «condițiunea esențială a unei fidele reproduceri...» pe care o susține, în materie de basme populare, Șăineanu, (197).

Defectele și falșitatea, la scriitorii de basme, pot fi observate pe deplin: 1) în mania literară și 2) în urmărirea scopurilor condamnabile.

Amândouă aceste puncte vor fi apreciate de oricine, chiar din puținele exemple pe care le vom aduce în cursul argumentării noastre.

1) Prima urmare a *maniei literare* se vede din aceea că scriitorii și povestitorii distrug farmecul gândirii și al graiului popular prin cuvinte și expresiuni, care produc disonanță — în timp ce ei le socotesc ca o frumusețe a povestirii. De pildă: admirația ce o are poporul simplu pentru *frumos* și pe care o exprimă într'un chip desăvârșit, este cu totul întunecată în basmele scrise, prin *mania cuvintelor*.

Cine nu știe că descrierea frumuseții este ceva străin de spiritul basmului? că, pentru eroul ideal, a cărui perfecțiune mintea nu se încumete să o redea în imagini, nu se potrivește a spune: aveă obraji rumeni, ochi negri, nas potrivit, gură mică... pentru că aceste ziceri nu corespund de fel graiului popular vioi, activ, complex. Ci-

titorii cunosc oarecum frumusețile acestui graiu, din ultimul capitol al p. I.

Acum, să aprecieze oricine, din exemplele citate mai jos, cum un scriitor se poate depărta, în parte sau în total, de felul vorbirii populare.

I) *Ex. din înfățișarea frumuseții.*

1. «...fiindcă vorba îi curgea din gură ca mierea, boiul îi eră așa de gingaș încât îți venea să o bei într'o bărdăcuță de apă, *perișorul subțire și tufos îi cădea pe umeri în unde*, fața-i aveă pe vino'ncoace; *ochii ăia mari*, frumoși și vioi de te băga'n boale, *mănușita micuță* și piciorușul ca de zână». (Ispirescu).

2. «Stăpâna eră o zână *înaltă, subțirică și drăgălașe* și frumoasă nevoe mare. Cum o văzu Făt-frumos *rămase încremenit...*». (Idem).

3. Fetele aveau «*obraji de trandafiri, gât de caș și buze de garoafă*, de lăsa' gura apă voinicului ce le vedeă...». (N. D. Popescu).

4. «Eră tare frumoasă copila aceea și voinică; *aveă ochii albaștri și părul negru și o chemă Mi-lia*». (Caraivan).

5. Țroul eră chipeș: «*chica lui cea neagră ca pana corbului, flutură ca o coamă pe grumazii lui albi ca zăpada; mustăcioara abia mijează de par'că eră o umbră pe buza lui cea de sus*; dar apoi ochii? Aveă niște ochi, neiculiță, de băgase toate fetele'n boale». (Ispirescu).

6. «Frumoasă zău..., de o sută și de o mie de ori e însă mai frumoasă Florița pentru că ea are *fața ca zorile dimineții, ochi ca și câmpul cerului*

și trup ca raza soarelui»; sau: «pentru că ea are fața ca mărul, ochi ca și căprioara și trup ca și crinișorii»; sau «pentru că ea are *față ca și fagurele topit*, ochi ca și nevasta unui împărat și *trup ca roușoara de pe flori*». (Slavici).

7. «Frumoasă *ca ziua senină...*», «cu *plete aurii pe gâtul de lebădă*».

8. «Împăratul eră frumos *ca luna unei nopți de vară*»; sau: «un fecior *alb ca spuma lăptelui, cu părul bălai ca razele lunii*». (Eminescu).

9. «...astă copilă minunată, frații mei au văzut-o și *au rămas uimiți de atâția nuri*». (N. D. Popescu).

10. (Despre fata Ghenarului, răpită de Făt-frumos): «*Hainele ei umede de ploaie se lipiseră de membrele dulci și rotunde, fața ei de o paloare umedă ca ceara cea albă, mâinele mici și unite pe piept, părul despletit și restirat pe fân, ochii mari închiși și adânciți în frunte...*». (Eminescu).

Toate aceste exemple sunt extrase din «basmele» scrise.

Părțile subliniate sunt departe de a fi de proveniență populară și cadrează așa de rău în cursul povestirii unui basm, încât, dacă am zice despre autorii lor că, în asemenea cazuri, au dovedit desăvârșită lipsă de simț estetic, am avea toată dreptatea.

Din aranjarea citatelor se poate vedea, cum *adaosele improvizate* pot fi din *descrierea bogată în cuvinte* (ex. 1—5), din *descrierea poe-*

tică (ex. 6—8) sau din descrierile care lasă să transpire voluptatea (ex. 9—10).

Cele dintâiu ar fi potrivite pentru proza bogată și înflorită; cele de-al II-lea ar avea locul în *cutare* gen de poezie; iar ultimele — numai în romanele senzaționale; niciunele însă, nu-și au locul în basme, între expresiunile graiului popular, care își are frumusețea și poezia lui particulară.

II) *Exemple de descriere neestetică a luptelor eroului:*

1. «Și strânse zmeul pe Greuceanu odată, dar acesta băgând de seamă ce are de gând zmeul, *se umflă și se încordă în vine*, și nu păți nimic, apoi și Greuceanu strânse odată pe zmeu, tocmai când el nu se așteptă, *de-i pârâiră oasele...*» (Ispirescu).

2. «Vasilică, un flăcăiandru *mic la trup și slăbănog*, însă când apucă cu brațele trupul dihaniei de zmeu, *brațele lui se încleștară pe el ca niște arcane de fier și vinele lui se întăriră ca coardele de bou uscate*» (N. D. Popescu).

3. «Făt-frumos bău putere și un *foc nestins* îi cutreeră *cu fiori de răcoare* toți *mușchii* și toate *vinele lui cele slăbite...* cu *brațe de fier*, o *smuc* pe *baba de mijloc* și o băgă în pământ până 'n gât, apoi o izbi cu buzduganul în cap *și-i risipi creerii*» (Eminescu).

4. «L-a adus odată bine zmeul (pe erou) și l-a înngenunchiat. Dacă l-a înngenunchiat a scos paloșul și i l-a înfipt în piept. *A horcăit bietul*

băiat odată din greu, a început sângele a-i gâl-gâl din rană, și a murit» (Stăncescu).

Câtă deosebire între aceste citate și felul mă-estru de care se bucură expresiunea populară adevărată. Cu totul inferiori, ca simț estetic, se arată scriitorii, când întrupează gândirea lor în forme defectuoase ¹⁾).

A doua urmare a maniei literare este îngră-mădirea în povestire a o mulțime de cuvinte fără de folos:

Se spune că fetele împăratului, în castelul fer-mecat, jucau «hora, bătuta, brâul, ca la ușa cor-tului, pipărușul și câte jocuri toate...», după cântecul din «organe, fluere, chitări, alăute, cim-poe și alte multe d'alde astea» (Ispirescu).

Sau: «...balauri, aspide veninoase, vasiliscul cel cu ochi fermecători, vidre câte cu 24 de ca-pete și altă mulțime nenumărată de gănganii și jigânii înspăimântătoare...» (Creangă).

Sau: «lei groaznici la înfățișare, pardoși se-

---

1) La ei vom găsi că: „un foc nestins... cutreeră cu fiori de răcoare...”. „S'a dus la umbra unui tufiș și s'a culcat cu burta la soare...”. „Sa făcut purece și s'a ascuns sub prag... și de frică i s'a făcut inima cât un fir de mac” (Gorovei).

Iar pentru un erou care își părăsise soția dintâi după ce a sluit-o lăsând-o oarbă și se însură cu alta, se zice: „o luară pe jocuri și veselii că doar odată se însoară omul în viață”.

Se va fi socotind poate, că cel ce scrie basme nu mai are nevoie de bun simț.

toși de sânge, inorogi cu câte trei coarne mai mari d'un stângen, fildeși sălbatici, lupi nesățioși, urși spurcați la sânge, mistreți înverșunați, bălauri înveninați, scorpionii groaznice la vedere, râși fioroși, pisici sălbătice, vulturi uriași, ciuhurezi năpraznici...» (N. D. Popescu).

(Citind acestea îți vine a crede că ai de-aface cu vre-un fragment din zoologie..., când în realitate sunt improvizări luate din basmele false, ce se datoresc scriitorilor cari sufăr de mania literară).

Această manie este bine pronunțată și o putem ilustra și prin alte exemple:

Iată ce pretinde împăratul dela eroul năzdrăvan, pentru ca să-i dea pe fică-sa de soție: «Palat de robin ferecat cu aur, pardosit numai cu granaturi..., pereții căptușiți cu diamante și briliante, smaranduri, mărgăritare, safiruri, umpleau o mulțime de vase de aur și de porfir...» sau:

«Un palat de aur pardosit cu rubin și învelit cu smarand, ale cărui scări să aibă treptele de mrăgean și stâlpii de zamfir...; înconjurat cu zid de marmură de toate fețele... În grădină să curgă în scoici de mărgăritar 12 havuzuri frumoase, în care apa să se schimbe în diamante... O alee de argint umbrită de copaci de smarand», «o biserică mare săpată într'o singură piatră de matostat, cu turnurile de bălașiu și pardoseala de perozele. Icoanele săpate în topaz și strănile în profir...» (N. D. P.).

(Mania aceasta de a face totul: case, poduri,

albia râurilor, arbori, păsări... de aur și pietre prețioase, necunoscute nici chiar din nume de cei cari poartă în gând adevăratele basme, este împrumutată din cărți, chiar de către povestitorii din popor, și astfel, nici pe aceștia nu-i mai poți distinge dintre improvizatorii de rând).

A treia urmare a maniei literare este *ticluirea* de «basmе», neauzite de nicăiri și negândite în chip firesc dintr'o cerință intelectuală.

Iată cum procedează acești *ticluitori*: folosesc câteva fragmente dintr'o temă auzită nu știu când... mai adaogă dela sine câte ceva, s'o potrivească nu s'o potrivească, și gata — un «basm». Sau un început de temă îl alipesc alteia, vântură și împerechiează în diferite chipuri peripețiile câtorvă teme, pentru a crea un volum de «basmе».

Tot ce urmăresc acești scriitori, este să facă «literatură populară» pentru *cititorii nepricepuți*.

În improvizarile lor, scriitorii vorbesc despre «măreția nopții» cu lună plină...; despre frumusețile locurilor prin care călătorește eroul: «păraele în susur desmierdător ce se strecurau printre flori răsfățându-se...» (Caraivan). Intrupează situațiuni romantice..., înscenare teatrală. (Spânul văzând fata cât este de frumoasă: «odată se repede să o iee în brațe de pe cal, dar fata îi pune atunci mâna în piept, îl îmbrânțește câtcolo și zice: «lipsești din 'naintea mea spânule!» — Spânul «sboară capul dintr'o singură lovitură de paloș» lui Harap-Alb. Calul acestuia «mi ți-l înfașcă cu dinții de cap (pe spân) și

sboară cu dânsul în înaltul cerului...» Iar fata lui Roșu împărat înviază pe Harap-Alb ¹⁾).

Pentru ca aceste povestiri improvizate să prezinte oarecare interes, se adaugă în coprinsul lor: descrierea obiceiurilor țărănești la cununie, descrierea căsniciei, viața familială ²⁾). Descriu pregătirile și pompa la înmormântare, adună *poezii* populare, zicători, proverbe... și se silesc a îngrămădi la un loc, cu rost sau fără rost, toate expresiunile populare dintr'o localitate oarecare. (În această greșală relatată în urmă, cad din ce în ce mai mult scriitorii cei noi de «basm»).

* * *

În general, improvizatorii de «basm» nu se îngrijesc a ascunde falșitatea producțiunilor lor:

«...Este o țară care se află sub picioarele noastre, în *care intri: sau printr'o peșteră, sau prin vre-un puț, sau mai știu — oricum*, care e locuită numai de zmei și alte dihănii...» (N. D. Popescu).

«M'ați întrebă poate: dar cum e zmeul? *Păi, cum să fie, că nici eu n'am văzut, mintea însă, așa mă duce că, de-o fi având aripi de pasăre*

---

1) (I. Creangă — „Harap-Alb”). — Forma literară a acestei povești este foarte frumoasă, — o lectură admirabilă; dar în parfumul puternic al acestei forme *basmul* este cu totul înăbușit.

2) „...apoi trăește în fericire...” cu soția a doua. Dobândiră un copilăș frumos, căruia „bunul îi făcea jucării...”. „Și iacă așa își omorau ei vremea...” (Caraivan).

și coadă de șarpe și picioare de altă vietate, apoi trupul de bună samă că îi omenesc, că altfel cum s'ar putea îndrăgi zmeii de zâne prea frumoase?» (Pamfile).

Această exprimare fățișe a falșității nu se vede numai din anumite părți ale povestirii, ci din întreaga ei întrupare: Eroii sunt luați din viața reală atribuindu-li-se o purtare cu totul nedemnă.

«Un țigan care învârtia între degete nicovala cea mare...». «Când s'a făcut vlăjar mare... o tult de acasă, fără să spue nimănui unde se duce, și fără să se gândească el însuși încotro să apuce» (N. D. Popescu).

«Trei feciori de împărat nu tocmai vrednici de laudă...». «Începură și nătăfleții aceia de feciori să priceapă că nu-i lucru de șagă, că dacă le moare părintele, ce s'or face ei netrebnicii!...». «... tata se pierde cu gândurile și ne-a mânca câinii fără dânsul, fraților!» (Pamfile).

Despre un *erou* de acest fel ni se spune că:

«...s'a băgat vâtaf la curtea împăratului, cu 1500 lei pe lună» că șade lângă Ileana Cosânzeana cu «ceasul»: «dar dacă se uită la ceas, văzù că se apropie vremea când se vor deșteptă strejile...» (Caraivan); că, drept recunoștință, fetii care l-a înviat «i-a căzut în genunchi mulțumindu-i» (Stăncescu).

«îi ies hoții în cale, îl bat, îi iau banii și caii, lăsându-l numai cu zilele...» (Pamfile). De aceea, alt autor mai prevăzător are grije să-i dea «călărași de pază, ca nu cumvâ să se răpadă niscai

făcători de rele să le cășuneze vre-un neajuns...» (este vorba de Aliman-Voinicul, care făcuse minunății mari și de soția sa) (Caraivan).

Acești Feți-frumoși își *bat zânele* și le *pun condițiuni la căsătorie*.

Aleodor-Impărat, fetii lui Verdeș-Impărat «îi trase o palmă de auzi câinii 'n Giurgiu...» (Ispirescu).

«Eu te voi lua, dacă tu mă alegi, răspunse Făt-frumos, dar *să știi că în casa noastră voi ca să cânte cocoșul, iar nu găina...*» (Idem).

Toată puzderia de banalități, obișnuite în viața celor mai de rând oameni din societate, își găsește loc în «basmе» întrupate din cauza maniei literare, care din ce în ce mai mult cuprinde pe știutorii noștri de «carte».

Dacă basmuitorii vor să ne arate cum că, nu numai forma îi preocupă, ci și fondul povestirilor, atunci își dau pe față un defect și mai mare al lor, care decurge din *scopul condamabil* ce urmăresc: vor adică *să înfățișeze imoralitatea într'un chip demn de disprețuit*, crezând că o combat.

Să se înțeleagă bine, că: *scopul* este condamabil la ei, de oarece, printr'o concepție greșită, socotesc că *imoralitatea* este elementul principal al basmului și deci, întruparea acesteia, în toate chipurile, devine aproape pentru toți adevăratul scop: Alegerea eroului, caracterizarea lui, desfășurarea peripețiilor și încheierea povestirii, conlucră să ne arate că «basmul» este o întrupare de gândire cu totul inferioară (decăzută).

Vom înțelege pentru ce nu putem să acuzăm decât *scopul* urmărit de improvizatorii cari au bunul simț cu totul redus.

Iată exemple:

Fata unui împărat rămâne însărcinată «din vedere» pentrucă s'a uitat pe fereastră la «un june flueră vânt» și «la toți d'alde tae câinilor frunză».

«...Un copil lepădat de o fată mare de împărat, care alunecase și ea în valurile lumii, și care, de frica părinților, lepădă copilul...» (Ispirescu).

«...Bietul bleot de bărbat se schimă din om în muere și lepădă căciula, vorba vine, ca să se lege cu tistimelul. Un an, doi, duseră traiul cu vătraiul...» (Popescu).

Trei feciori de împărat, «nătăfleți» și «netreb-nici», dintre cari cei mai mari ajung în temniță «ocnași» (cum îi numește autorul). «Isprava» celui mai mic este — că petrece pe rând cu trei vrăjitoare surori și prinde dragoste de cea mai mică, pe care o ia de nevastă.

Întorcându-se spre casă cu nevasta «către care îl mânaseră păcatele» își găsește frații, pentru cari «plătește» și îi scoate din închisoare; iar «cei doi ocnași, ca semn de mai mare dragoste, s'au sfătuit să-l înece în fântână». După oarecare peripeții, el scapă, și pe urmă «ce-au pătimit cei doi frați cu inima neagră, la Dumnezeu mă rog să nu pătimească nici dușmani din dușmanii mei».

Din astfel de tipuri sunt aleși *anume* «eroii basmelor improvizate».

Cum că peripețiile din povestire sunt produsul unei gândiri defectuoase, am dovedit-o în capitolele precedente; iar ca probă că *aprecierea greșită* a improvizatorilor *intervertește clementele curate* și superioare *ale basmului tipic popular*, am putea lua încă un exemplu: din elementul *modestiei*, întrupat în basm, în *eroul mic* și nebăgat în seamă, căruia nu i se cunosc meritele și calitățile admirabile, se face *un motiv de batjocorire a naivității și bunelor sentimente ale celor simpli* și un model de cea mai mare înjosire; — se arată adică în ce chip, chiar un slut uricios poate fi bine prețuit de o femeie, pentru lingușeli, duh, căderi în genunchi... (în «basmeele» lui D. N. Popescu).

Fără a mai inzista asupra multelor defecte, de care sunt răspunzători scriitorii noștri de basme, și fiind oricât de îngăduitori în critică față de producțiunile lor, tot trebuie să recunoaștem, că în judecata lor *sunt conduși de criterii defectuoase, care îi fac să pervertească tot ce este bun și să mărească imperfecțiunile* pe care le primesc din partea povestitorilor.

Numai din urmărirea unui scop superior-practic, și nicidecum din patimă în contra vreunuia dintre scriitorii noștri (citați), decurg aprecierile noastre critice relative la literatura basmelor. De altfel suntem chiar datori să dăm publicității toate regulele și observațiunile, prin care oricine să poată face deosebire (în materie

literară), între producțiunile sincere-normale și între falșități, anomalii...

Conștiința acestei datorii ne face să îndemnăm pe cititorii de «basmе» și pe cei cari fac studii asupra literaturii populare, să fie cu multă atențiune și prevedere în considerațiunea ce o dau materialului ce le cade sub priviri. Iată în ce chip să se înțeleagă acea *atențiune* și *prevedere* :

Citești, de pildă: în volumul al IV-lea din «Halima» («Povești mitologicești arăbești traduse din alte limbi străine») și vezi cum autorul (Gherasim Gorjan) debitează niște fantasmagorii imorale, pe socoteala unor nume cu aparență străină: «Egroeg Razal..., țara Ainamur..., orașul Sirap..., prietenul Ahetop...» și poate că te gândești, — de unde va fi tradus autorul, din care «limbi străine», acele înjosiri morale și intelectuale coprinse în volumul său... și anume, cărui popor se cuvine să-i azvârli în sarcină aceste manifestări literare ale degenerării?

Dacă citești însă cu atențiune, înțelegi că aproape toate numele proprii, întrebuințate de autor, sunt *inversiuni de nume cunoscute*, (de pildă *Egroeg Razal* — din George Lazăr..., *Ainamur* — din România, etc...) *inversiuni de nume indiferente* și chiar *inversiuni de cuvinte obscene* (de care nu mai dăm exemple), iar întreaga desfășurare a imoralității, coprinsă în volum, autorul a tradus-o *din singură mintea sa*, pentru a imită alte destrămări intelectuale, ce umplu mii și mii de pagine ca «traduceri» în limba fran-

ceză și în alte limbi «culte», sub titlul de «1001 de nopți», «1001 de zile».

De așa natură sunt în mare parte acele povestiri «mitologicești arăbești», iar *pe baza lor, «Istoria literaturii» și operele savanților ne vor expune aserțiuni asupra caracteristicei intelectuale și morale a popoarelor orientale.* Dacă, în asemenea caz, este mare vina celui ce face studii, *fără atențiune*, însă și mai mare este răspunderea improvizatorilor, cari caută să inducă în eroare pe cititori cu producțiunile lor false.

Căutând un exemplu, din care să se vadă răul cel mare, care decurge și din lipsa de prevedere, îl vom găsi în scrierea «Zmei și Zâne» (Artur Gorovei). În această scriere autorul, neavând o idee clară de aceea ce este sau poate fi *basmul*, în gândirea poporului și în literatură, din neprevvedere (ca să nu zicem: din lipsa totală de simț literar) a întrupat, prin înădire fără rost, vre-o zece povestiri (din basmele lui Ispirescu) denaturându-le prin trunchiare sau schimbare, (pe cele bune — în rău; pe cele rele — în mai rău).

Poate a crezut că ne va da o idee de ceea ce sunt *Zmeii și Zânele* în basmele noastre, când în realitate a ajuns la o înșirare plictisitoare destrămată și imorală ¹⁾.

---

1) Rezumatul scrierii lui Artur Gorovei „Zmei și Zâne”. Peneș-Impărat are o fată. În casa lui se adunau împărații. Vine și Impăratul Alb, a cărui poveste se intercalează fără legătură:

— („*Înșiră-te mărgărite*” a lui Ispirescu, cu oarecare variante în amănunțimi. Despre aceasta am spus că nu

Autorul pe care îl citarăm, are răspundere, întrucât scrierea sa este cu mult mai de învinuit decât «basmelor» oricărui alt improvizator ¹⁾.

---

1) De mania înădrii este acuzat și Creangă: (cu toate că nu este tocmai așa cum îl învinuște T. Speranția în „Introducerea în literatura populară”, pag. 15). „Creangă alege capetele din 3—4 sau mai multe basme, leagă aceste capete unele de altele și face un singur basm mare și lat. După cât se vede, în privința fondului, idealul lui Creangă ar fi fost ca din toți feți-frumoși să facă unul singur, și toate peripețiile sau pățaniile dela toți feți-frumoșii să le pună pe socoteala unuia”.

---

poate fi un basm). După aceasta continuă povestea cea dintâi a lui Peneș-Împărat: Împărăteasa lui Peneș dobândește un fiu. Eroul născut,—urmează povestea „*Cernat cel mare*” a lui Ispirescu, schimbată aci în „*Coman Vânătorul*”, care-și spune pățaniile în fața feciorului lui Peneș. (Peripețiile vieții lui Coman n’au în sine nimic din ceea ce ar putea să fie basm: soția lui Coman Vânătorul, pentru un argat, își părăsește soțul, pe care îl schimbă în câne, cu ajutorul *bicliului fermecat*. După mai multe peripeții, soțul nedreptățit, își răzbună pe argat și pe soția necredincioasă). Mai departe continuă povestea feciorului lui Peneș: Când tată-său era la războiu, feciorul intră ‘n *camera oprită*, și ajută pe zmeul legat acolo, să scape; apoi găsim în grajd un armăsar năzdrăvan, zboară la luptă să scape pe tatăl său de primejdie. Zmeul slobozit fură pe fata lui Peneș, iar feciorul acestuia, știindu-se vinovat, pleacă s’o scape...

Povestea continuă asemenea cu „*Alcodor-Împărat*”, (Ispirescu) cu deosebire că feciorul nu ia de soție pe fata dobândită, ci o lasă lui „*Jumătate-om...*”. Eroul pleacă să-și găsească sora. Urmează povestea asemenea cu „*Lupul cel năzdrăvan*” (Ispirescu), (care încă este o proastă poveste înădită). Se deosebesc aci de Ispirescu întrucât

Deosebită atențiune și prevedere, în aprecierea producțiunilor literare de orice gen, se cuvine să aibă mai ales acei, cari pe baza lor întreprind vre-un fel de lucrare serioasă. Iată de pildă, cum unul dintre tinerii noștri scriitori (Victor Eftimiu), prin cercetarea superficială a

---

lasă la o parte câștigarea „lepei sirepe” și că dă pe „Zâna crăiasă” *împăratului* cu pasărea de aur. Acesta i-a dat pasărea, în schimbul căreia a aflat calea spre sora sa. (Este de observat, că *Făt-frumos se desparte de zâna pe care o dă altuia „frângându-i-se inima de jale”*).

Toate povestirile intercalate până aci, nu adaogă nimic persoanei eroului: nici-o calitate, nici-un merit, ci numai ponosul de a *săvârși isprăvi fără de folos, care nici nu-l revin întru nimic* de altfel. Autorul însuși spune despre eroul său: „cu cât mergea mai departe, cu atâta își dă mai bine seama, că *singur nu știe încotro merge*”. (Fie-ne permis să facem și noi o observație despre autor, după cum acesta a făcut pentru eroul său: Cu cât vom citi mai departe scrierea cea fără rost „Zmei și Zâne”, cu atât ne vom da seama că autorul ei, *singur nu știe ce voește să facă*).

În sfârșit, eroul își află calea către sora sa. Urmează povestea:

„*Voinicul cel fără tată*” (Ispirescu), deosebirea este că eroul nu-și scapă pe mama sa, ci pe sora furată de zmeu. Fiind *ajutat de zâna măiastră, n'o iă de soție, ci o uită*, plecând cu sora sa la curtea lui Peneș.

Ajuns acum acasă, „tot gândul lui eră la zânele pe la care petrecuse până atunci, și pe care nu putea să le mai uite...”.

„*Îi venise bălatului toane de înșurătoare...*”. „*Făt-frumos se hotări să-și aleagă prin sorți pe aceea cu care să-și încurce viața...*”.

Urmează povestirea din „*Zâna Zânelor*”... De data aceasta, ursita lui nu mai este zâna măiastră, cum a zis,

basmelor false, a compus o piesă de teatru — «Înșiră-te Mărgărite», — cu totul slabă ca fond (deși frumusețea versurilor dovedește talentul autorului).

Vom cită părțile caracteristice din această piesă de teatru, astfel încât, să se vadă lămurit, cum ea corespunde în totul numai basmelor false — fapt ce constituie (pentru opera de artă) o vină nescuzabilă:

Fata cea mică a lui Alb-Împărat nu se supune voinței părintești de a se mărită cu vre-un fecior

---

mai înainte, ci zâna bufniță. Aceasta *il părăsește*, pentru că el i-a asvârlit în foc pielea de bufniță. Eroul *pleacă să-și regăsească soția*. Urmează intercalată — ca incident în cale — o parte din „*Poveste țărănească*” (Ispirescu), pe care o încheie într’un chip absurd: omoară pe zmeoalcă prin ajutorul unei fete, și pe zmeu prin ajutorul altor două, de care însă, după izbândă nici nu-și mai amintește. Urmează o parte din „*Țugulea fiul unchiașului*” — fără început și fără sfârșit.

Eroul urmându-și calea, se prinde frate de cruce cu doi feciori de împărat pe care el i-a readus în viață din stane de platră cum erau.

Acum „stând tus-trel pe pajiște, la umbra unui pom...”, feciorii de împărat își spun povestea lor. (O idee din „*Ciobănașul cel isteț*” (Ispirescu).

Împreună cu cei doi frați de cruce, eroul ajunge, după îndreptările *ciocârlanului schiop al Sfintei Dumineci*, la „răsufălătoarea pământului”, prin care se scoboară pe tărâmul celălalt. (povestirea „*Prâslea cel voinic*”).

Se încheie povestirea toată cu finalul basmului: eroul își găsește iubita, cu care *se cunună*, după ce-și răzbună pe frații necredincioși.

de crai, cum au făcut surorile sale; deaceea împăratul o gonește dela sine:

„să te duci! Să pleci d' aici!”

Iar ea: „Am să plec! Mai bine chinul într'a lumii vijelie,

„Decât viața de păpușă, decât viața de chilie...

„In palatul trist în care din păcate mă născui!

„Știu că n'am să-mi dau încălțea tinerețea ori
[și cui”.

Tatăl său o blestemă să nu-și găsească rostul în lume:

„Și precum gonești feciorii ce-au venit să mi te iă.

„Tot așa să te gonească cel d'întâi ce ți-o plăceă!”

O vrăjitoare spune fetii că Făt-frumos i-a fost «hărăzit din leagăn», dar că îi *desparte* o crăiasă. Într'adevăr, Făt-frumos urmărind pe zmeul care-i furase pe Ileana Cosânzeana, ajunge la curtea lui Alb-Împărat. Fata cea mică a lui, acum «azvârle cu mărul (de aur) în Făt-frumos. Acesta întoarce capul, *se uită nepăsător la mărul* care se rostogolește pe trepte, se uită apoi la fata împăratului, dă din umăr și intră în palat...».

Fata înțelege că *cste respinsă* și că se îndeplinește blestemul tatălui său. Schimbată în zână, fata lui Alb-Împărat (după ce-și *părăsește soțul* în noaptea nunții) urmărește pretutindeni pe Făt-frumos, care, la rândul-i, aleargă să-și dobândească pe Ileana dela zmeu:

«Am plecat nebun să-i caut peste mări, peste hotare...».

Făt-frumos se luptă cu zmeul și *ajutat de zâna*

pe care el n'o băgase în samă, își ucide dușmanul; dar când să-și recapete pe *Ileana Cosânzeana*, aceasta îl respinge, arătându-se nepăsătoare și spunându-i: «sunt sătulă de povești».

Făt-frumos o apostrofează: «Piei, *năpârcă blestemată!*...» și voeste s'o ucidă cu paloșul; dar zâna cealaltă, care-l iubiă, intervine: Ea 'l îmblânzește spunându-i că Ileana va fi tot a lui deoarece *pentru «sufletul unei femei» bărbații par tot una «dacă știi cum s'o supună»*.

Vedem că în concepția acestei piese de teatru nu se cuprinde curățenia morală: O zână iubește pe Făt-frumos și-l ajută, dar el o respinge. La rândul său, eroul aleargă *nebun* după alta, pentru ca apoi să fie refuzat «umilit», și să ajungă a-și plânga greșala nereparabilă:

„Mi-am pierdut o viață 'ntreagă după visuri mincinoase...

„Mi-am sleit puterea toată până 'n măduva din oase,

„Agătai întregu-mi suflet de-al nădejzii mărăcine,

„Ca s'alerg în lumea largă, după cine, după cine?...

Se cunoaște foarte bine că autorul datorește concepția sa greșită basmelor false, improvizate: Aceeaș *tendință de a moraliza prin exemple nefirești și a batjocori idealul poporului simplu*.

Pentru acest motiv, Făt-frumos este înfățișat într'un chip demn de dispreț. Zmeul îi este prin toate mai superior. El spune:

„Ghiare n'am... cum n'am nici vreme să port unghiile
[gătite...

„Făt-frumos, el are vreme... nu-i degeaba Făt-frumos”...

Și se adresează provocător către erou:

„Vreau s'audă toată lumea dragul meu *Vântură-
Ițară*

„Cum că ești *încurcă-lume, mincinos, lăudăros...*

„Toate fetele, volnice, te visează și te vor!...

„Ce-ai făcut să fii atâta? (*Făt-frumos*) — am
[ieșit învingător!

Zmeul: „Ai ieșit, dar *nu prin tine*: ți-au stat toate 'ntr'a-
[iutor!

„Folosești în totdeauna câte-un strașnic talisman

„Ce te ajută la nevoe și te scapă de dușman...

„Nimeni nu mi-ajută mie, fiindcă n'am surâsul
[blând,

„Fiindcă păsurile mele nu le povestesc *plângând*.

„Ca s'ajung suceam în dreapta paloșul... Tu ce
[făceai?

„Liniștit în largul lumii, *capul fetelor suceai!*

Iar către zâna care iubiă pe Făt-frumos, zmeul
vorbește:

„Făt-frumos se 'ntoarse iarăși...

„Începù viteaz să strige și ieșirăm din palat...

„Ne-am bătut. Puteam prea bine să-lucid. Dar
[l-am lăsat...

„*Prea eră frumos și tânăr*. Ce mai vrea: de ce
[m'alungă?

„Am învins cu bărbăția și cu sufletu-mi cinstit!

„Și de-o fi să mor în luptă *prin urzire mișelească*,

„N'o să afle Cosânzeana? Crezi că *n'a să-l umf-
lească!*..

„Ai fugit din noaptea nunții, ca să pleci pe urma
[lui...

„Care ți-e folosul, spune?! Osteneala drumului

„Și *necazurile lumii*... El de tine nici nu știe”...

Iar soția lui Alb-Împărat zice către fica sa
cea mică:

„Ai văzut cam cine-i Zmeul, Făt-frumos cam
[cine este:
„Tot așa sunt, fata mamei, toți voinicii din po-
[veste”...

Cititorul atent va fi observat desigur, că toate părțile subliniate, din versurile citate mai sus, sunt aproape identice cu alte expresiuni culese din basmele false și expuse în partea II-a a acestui studiu.

Dacă autorul piesii nu datorește *acele greșeli* împrumutului direct (printr'un studiu serios făcut, din nenorocire, asupra unor producțiuni anormale, pe care n'a știut să le aprecieze) cu siguranță, că ele au decurs dintr'o mentalitate asemănătoare cu a improvizatorilor — dobândită de autor prin citirea prea multă a basmelor false.

Faptul că, din producțiunile literare, mai ales părțile nefirești ies în evidență și au mai mult efect, ne îndeamnă să acuzăm și mai mult răspunderea scriitorilor fără pricepere.

* * *

Basmele povestite sau scrise, *prin tot ce este nefiresc și rău în ele*, vatămă inteligențelor tinere, adăogând la elementele rele din realitatea vieții individuale și sociale. Din acest punct de vedere, producțiunile false, introduse în literatura populară, pentru pedagogie sunt condamnabile, cu atât mai mult, cu cât literatura populară (vorbind în special de basme) este cea mai adaptabilă începutului gândirii.

Basmele false vatămă tinerilor cititori și pentru că le pervertește gustul literar.

Vatămă și tinerilor scriitori și artiști încă neformați, făcându-i să producă lucrări literare și artistice fără valoare;

Vatămă și celor ce voesc să-și dea seama de caracteristica poporului de rând, deoarece, producțiunile false nu sunt proprii acestui popor.

Toți ceice cunosc fondul basmelor noastre, și-și dau seama de comoara de elemente înălțătoare ce sunt depozitate într'însele (în adevărata lor curățenie), toți cei cari le-au trăit cândva în inteligența lor, sunt datori să desaprobe înșirările destrămate, absurde, imorale, ca pe niște improvizări nesincere sau manifestări bolnăvicioase. Sunt datori încă, să îndemne pe toți culegătorii sau scriitorii, de a nu se face părtași greșelilor săvârșite de cei anteriori, sub motivul că redau în chip fidel ceea ce au auzit dela bătătorii, căci aceștia sunt prea adesea dresați, sau sub o influență rea, nenaturală.

Știm bine că, îndemnurile cele mai serioase n'au mare efect, dacă cel îndemnat nu se bucură însuși de o bună calitate sufletească și că: *adevărata cenzură în materie literară este numai dragostea binelui și inteligența neperversită*, totuș, credem că și pentru cei înrutiți *trezirea conștiinței spre cele de folos nu rămâne zadarnică*.

Intrucât privește studiul de față, — el este *îndeplinirea unei datorii față de cititorul dornic de cultură adevărată*. Acest cititor să binevoiască

a adăoga, dela sine, cele ce încă mai sunt de lipsă aci.

La timp potrivit vom publică noi o colecție de câteva modele de *basme* cu adevărat *românești*, care să corespundă tuturor principiilor expuse în acest studiu.

Dacă vom reuși să întrupăm în acele *modele* frumusețile graiului popular și curățenia gândirii celor simpli, atunci, prezenta contribuțiune a noastră, pe terenul literaturii populare, va prezintă și mai mult caracterul deplinătății.

FINE.

ERATĂ

La pag. 3, rândul 18 citiți: *studiile*, în loc de: *stuudiile*.

„ „ 12 „ 9 „ *în graiul* „ „ „ *graiul*.

„ „ 98 „ 31 „ *variație*, „ „ „ *variația*.

„ „ 104 „ 12 „ *explicare*, „ „ „ *ezplicare*.

„ „ 111 „ 7 „ *Slavici*, „ „ „ *Slacivi*.

COPRINSUL

	Pagina
Prefață	3
Introducere.	5

Partea I.

<i>Chestiuni generale. Care este rostul basmului între celelalte manifestări sufletești?</i>	15
<i>Elementele constitutive ale basmului: 1) Dragostea. 2) Frumusețea. 3) Calitățile războinice ale eroului. 4) Calitățile sufletești: (mila, bunătatea, hărnicia, prevederea, istețimea, modestia). 5) Minunea</i>	25
<i>Graiul popular în basmele românești.</i>	75

Partea II.

<i>Cap. I. — Defectele basmelor scrise, în ceea ce privește elementul principal — dragostea.</i>	96
<i>Cap. II. — Defectele basmelor scrise, în ceea ce privește celelalte elemente.</i>	115
<i>Cap. III. — Defectele basmelor scrise, în ceea ce privește unitatea literară.</i>	133
<i>Cap. IV. — Aprecieri critice privitoare la răspunderea scriitorilor și concluziuni de interes practic</i>	114

C. 18204 — Tip. Profesională, strada Câmpiceanu, 6.